G. RAGOVER

NSVL RIIGILAENUD

TALLINN 1941

SISUKORD.

LK.

1. Riigilaenud kapitalistlikes riikides 3
2. NSVL riigilaenude poliitiline ja majanduslik tähtsus 8
3. NSVL riigilaenude areng 12
4. Nõukogude riigilaenude põhijooned 20
5. Riigilaenude väljalaskmine ja mahutamine 28
   A. Laenude mahutamise kord tööliste, teenijate ja muu linnaelanikkonna keskel 31
   B. Laenude mahutamise kord kolhooslaste ja üksiktalunike keskel . 36
   C. Finantsorganite ja hoiukassade kohused laenude mahutamise alal 40
6. Riigilaenudelt sissetulekute ja väljaminekute plaanimine 43
7. Ühiskondlik kaastöö riigilaenude arengule 46
8. Riigilaenude võitude tiraažid 49
9. Informatsioonilis-teateline töö riigilaenude alal 54
10. Operatsioonid riigilaenude obligatsioonidega 57
    A. Võitude ja kupongide väljamaksmine obligatsioonidelt 58
    B. Obligatsioonide hoiulevõtmine hoiukassadesse 62
    C. Laenude väljaandmine obligatsioonide pantimisel 65
11. Riigilaenude obligatsioonide valitsemine hoiukassades 68
12. Riigi- ja kooperatiivsete asutiste ja organisatsioonide poolt omandatud laenud 71

G. RAGOVER

Keelatud

NSVL RIIGILAENUD

ÕPPEVAHEND HOIUKASSADE TOOTAJATE ETTEVALMISTAMISEKS JA KVALIFIKATSIOONI TÕSTMISEKS

TALLINN 1941

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
1941:0287
9869
A-12356

1. RIIGILAENUD KAPITALISTLIKES RIIKIDES.

Kapitalistlikus ühiskonnas, kus valitseb eraomandiõigus tootmisriistadele ja -vahendeile, on riik parasiitlikuks aparaadiks, mis kaitseb kodanluse huve riigis eneses ja ka väljaspool ta piire. „Majandus aga õigupoolest huvitab vähe kapitalistlikku riiki, see pole tema käes. Vastupidi, riik on kapitalistliku majanduse käes“ [1]. Kapitalistlik riik ei kanna peaaegu mingeid väljaminekuid majanduse finantseerimiseks, kõik käsutuses olevad ressursid aga kulutab ta administratiiv-sõjalisteks otstarveteks — töötajate kurnamisaparaadi ülalpidamiseks, revolutsioonilise liikumise mahasurumiseks, imperialistlike sõdade ettevalmistamiseks ja pidamiseks.

Kapitalistlikud riigid on alati kas sõjaseisukorras või valmistuvad sellele intensiivselt. Selline on kapitalismi iseärasus, mis avaldub kõige teravamalt ta viimases staadiumis — imperialismi ajastul.

Palavikuline võiduajamine relvastumise alal, sõjaliste väljaminekute kiire kasvamine ja sõda ise nõuavad määratu suuri varandusi. Kuidas kodanlikud valitsused püüavadki tõsta makse, neid siiski ei jätku ülemäära kasvavate väljaminekute katmiseks. Puuduva summa väljaminekuiks saavad kapitalistlikud riigid laenude teel.

Kapitalistlike riikide riigivõlga, s. t. kohustusi sise- ja välislaenude järgi, peetakse õiglaselt sõja lapseks. See kasvab pidevalt ajal, mil ei ole avalikke sõjalisi kokkupõrkeid, ja suureneb sõja käigu ajal nagu lumepall.

Sõja finantseerimine üha uute laenude väljalaskmiste arvel on väga tulutoov ja mugav valitsevaile klassidele. Kodanlikel valitsustel on võimalik laenude teel mobiliseerida lühikese ajaga vajalikke ressursse, rikkumata mitte ainult kodanluse huve, vaid luues talle ka rikastumise lisa-allikaid. Kodanlus eelistab anda riigile raha sõja ettevalmistamiseks ja pidamiseks laenude näol, s. t. tingimusel, et laenatud raha pigemini makstakse tagasi koos intressidega kui maksude näol.

---

[1] J. Stalin, Leninismi küsimused, 10. tr., lk. 602.

Imperialistlike sõdade mõju riigivõlgnevuse kasvule on eriti kujukalt näha imperialistliku sõja 1914.—1918. a. näitest. Selle sõja aastate vältel on kõigi riikide võlad suurenenud enam kui 5 korda. Inglismaa riigivõlg on kasvanud selle ajaga 10 korda, Prantsusmaal — 14 korda, Itaalias — 15 korda, USA-l — 18 korda. Uute laenude veel intensiivsemat väljalaskmist, tohutu suurt riigivõlgade kasvamist kutsus välja teine imperialistlik sõda.

Sõda, nagu näitab Marx, „. . . vahenditult majanduslikus suhtes on seesama, nagu oleks rahvus visanud vette osa oma kapitalist“ [1]. Ressursid, mis on suunatud imperialistlike sõdade finantseerimiseks, on ühiskonnale tagasisaamatult kaotatud. Neist ressurssidest ei looda rahvamajanduses mingeid uusi materiaalseid väärtusi, ja raisatud ressursside taastamise võimalus on täiesti välja lülitatud. Sama parasiitlikku tarbimise iseloomu kannavad ka muud kapitalistliku riigi väljaminekud — administratiiv-politseilise aparaadi, kohtute, kiriku ja muude kodanluse klassivalitsemise vahendite ülalpidamine. Rahvaharidus, tervishoid ja muud sotsiaal-kultuurilised abinõud moodustavad neist väljaminekuist tühise osa ja väljendavad mittehoolitsemist rahva heaolu eest, vaid kodanluse püüet säilitada kapitalistlikku korda.

Järelikult, riigilaenud, mida kasutatakse kapitalistlikes riikides parasiitlike riiklike kulude katmiseks, kannavad ebatootlikku iseloomu. Nad ei soodusta riigi tootmisjõudude arenemist ja rahva sissetuleku suurenemist, viivad aga osa rahva sissetulekust hävitamiseni, ühiskonna rikkuse varastamiseni.

Muuseas, lastes välja laenu, võtab riik endale kindlaksmääratud kohustusi intresside tasumise ja laenu kustutamise näol. Ressursid, mis on saadud laenudelt, ei loo allikaid intresside tasumiseks ja võla kustutamiseks, sest et neid raisatakse ebatootlikeks otstarbeiks. Laenude kustutamise põhiallikaiks on maksud. Niisiis on riigilaenude ja maksude vahel olemas orgaaniline side. Riigivõla süstemaatiline kasvamine nõuab lakkamatut maksude tõstmist esimeses järjekorras intresside tasumiseks, siis aga võla enese kustutamiseks. Seepärast ka edaspidi, uute väljaminekute tekkimisel, tuleb paratamatult uuesti pöörduda laenude poole, sest et töötava elanikkonna maksustamine on juba jõudnud viimase piirini. Tekib vastastikune sõltuvus maksude ja laenude vahel, mida Marx iseloomustab järgmiselt: „Et riigilaenud tuginevad riiklikele sissetulekuile, millede arvel peab tasuma intresse jt. makse, siis kaasaegne maksusüsteem on muutu-

[1] „Marxi ja Engelsi arhiiv“, IV kd., lk. 29.

nud rahvuskrediidi hädavajalikuks täiendiks... Teiselt poolt, maksude tõstmine, mis on välja kutsutud järjekindlalt sõlmitud laenudega, sunnib valitsust iga uue erakordse väljamineku korral tarvitusele võtma üha uusi laene"[1].

Kapitalistlike riikide laenud, olles abinõuks eelarve puudujäägi katmiseks, tekitavad ise koos sellega lõppkokkuvõttes puudujäägi.

Sellest hoolimata et iga uus laen kutsub välja halastamatu järjekindlusega maksude tõstmise, on laenudel kapitalistlikes riikides oluline paremus võrreldes maksudega. Kapitalistlike maade töötava rahva selletagi ülejõukäivate maksude tõstmine ei või toimida lõpmatult, riskimata välja kutsuda rahva meelepaha-puhangut. Kapitalistlike maade laenud kujutavad võrdlemisi painduvat vormi töötava rahva riisumiseks. Nad „lubavad valitsusele", nagu kirjutas Marx, „katta erakordseid väljaminekuid sel kombel, et maksja ei tunne otsekohe viimaste kogu raskust, kuid samad laenud nõuavad lõppude-lõpuks maksude suurendamist"[2].

Kapitalistlike riikide töötavale rahvale on laenud — mitte midagi muud kui edasilükatud maksud, omapärane uute maksude maskeerimisviis, mis arvestab seda, et ära ütlemata maksude tõstmisest ainult lükata edasi nende tasumise tähtpäeva.

Kapitalistlikes riikides domineerivad kaudsed maksud, mis arvatakse juurde laialt tarvitatavate kaupade hinnale ja mis nõutakse sisse nende müümisel tarbijaile. Tsaari-Venemaa kohta ütles V. I. Lenin 1902. a.: „Vähese varaga ja varatu rahvamass moodustab $^{9}/_{10}$ kogu rahvastikust, tarvitab $^{9}/_{10}$ kõigist maksustatud toiduaineist ja maksab $^{9}/_{10}$ kogu kaudsete maksude summast"[3]. See olukord maksab veel praegugi kõigi kapitalistlike maade kohta.

Rasket riigivõlgade koormat kannab kapitalistlikes maades töötav rahvas. Nad tasuvad lakkamatult kasvavate maksudega kodanlike valitsuste laene. Mitte asjatult ei nimetata riigivõlgu kapitalistlikes maades rahvusvõlaks, kuna aga kogu maa rikkused, milledest lõviosa kuulub kapitalistide piiratud jõugule, ei ole sugugi rahva omand.

Kodanluse käes etendavad riigilaenud töötava rahva täiendava ekspluateerimise vahendi osa. Kapitalistlike laenude ekspluateerivat iseloomu on kujukalt väljendanud Marx: „Riik", see on suurmaaomanike ja kapitalistide ühine võim, mis vajab raha selleks, et täita oma rõhumise tööd sees- ja väljaspool riigi piire. Ta laenab raha kapitalistidelt

---

[1] K. Marx ja Engels, Teosed, XVII kd., lk. 826—827.

[2] Sealsamas, lk. 827.

[3] V. I. Lenin, Teosed, IV kd., lk. 352.

ja liigkasuvõtjailt ja annab neile selle vastu paberikese, millega kohustub neile tasuma kindla hulga intressi . . . . . Ressursse nende maksmiseks võtab ta maksude näol töötavate rahvaklasside taskuist. Sel kombel peab rahvas ise olema oma rõhujate käemeheks nende ees, kes laenab neile raha selleks, et türaniseerida rahvast“ [1].

Kapitalismi tingimustes ei ole laiadel rahvamassidel, äärmise vaesumise tagajärjel, võimalust omandada riigilaenude obligatsioone. Kuid sõltumatult sellest, olles juhitud oma klassi huvidest, avaldab töötav rahvas teravalt eitavat suhtumist laenudesse, mis on määratud nende üle valitseva klassi orjastava võimu kindlustamiseks. Obligatsioonide omanikeks on kapitalistlikes riikides peamiselt kodanlus ja esimeses järjekorras tema kõige parasiitlikum osa — rantjeed, s. t. inimesed, kes elavad „kupongide lõikamisest“.

Omandades obligatsioone, ei lähtu kodanlus sugugi mitte patriootilistest tunnetest. Teda meelitab laenudelt saadavate sissetulekute võimalus. Obligatsioonide omandamisele vaatavad kapitalistid nagu kasulikule tehingule, kergele rikastumisvahendile.

Kuid kasu saavad obligatsioonidest mitte ainult rahakapitalistid, otsesed obligatsioonide omanikud, — laenude väjalaskmine soodustab ka kodanliku riigi tugevnemist ja sellega vastab kõigi kodanluse kihtide huvidele. Riigilaenude läbi rikastuvad mitte väikesel määral ka tööstus-kapitalistid. Tunduv osa ressursse, mis värvatud laenudega, jääb neile tohutute tulude näol, mida toovad neile igasugused riiklikud varustamised ja tellimised, mida tasutakse laenude arvel.

Riigilaenude mahutamine toimub kapitalistlikes riikides pankade ja börside kaudu meeletu spekulatsiooni olukorras, ažiotaažis ja otseses kelmuses. Pankurite ja börsitegelaste kätte, kes esinevad valitsuse ja obligatsioonide ostjate vahetalitajate osas, „. . . . . satub paras osa igast riigilaenust taevast kukkunud kapitali näol . . . . .“[2].

Kasu suurust, mida said panga- ja börsispekulandid laenude realiseerimisest, võib otsustada selle järgi, et tsaari-Venemaa valitsus sai laenust, mis oli mahutatud 1906. a. 843 miljonile rublale, faktiliselt ainult 670 miljonit rubla; 1909. a. 525 miljoni rubla suuruselt laenult sai ainult 439 miljonit rubla. Vahe sattus pankurite ja börsitegelaste taskuisse obligatsioonide nominaalväärtuse allajätu näol, komisjonitasudeks ja altkäemaksudeks.

Järelikult, kui kapitalistlike maade töötavale rahvale toovad laenud uusi maksukoormatusi, siis kodanlusele on

---

[1] K. Marx ja F. Engels, Teosed, IX kd., lk. 142.

[2] K. Marx ja F. Engels, Teosed, XVII kd., lk. 825.

nad rikastumise vahendiks. Laenude teel sünnib kapitalistlikus ühiskonnas rahvatulude ümberjaotamine valitseva klassi kasuks. Osa laiade töötavate masside tuludest läheb üle kodanlusele, kes saab lisa-allika rikkuste kogumiseks edaspidise töötajate masside vaesumise arvel. Sel pinnal teravnevad veel käredamalt klassivastuolud proletariaadi ja kodanluse vahel.

Riigilaenude osa kapitalistlikes riikides ei ole täielikult iseloomustatud, kui mitte valgustada laenude mõju rahvusvahelisele poliitikale. Kodanlikud riigid kasutavad laene mitte ainult töötava rahva ekspluateerimise vahendina oma riigi piirides, vaid ka nõrgemate riikide orjastamiseks. Saades laene suurtelt kapitalistlikelt riikidelt, satuvad majanduslikult mahajäänud riigid seetõttu sõltuvusse oma kreeditoridest, kes allutavad oma kontrolli alla mitte ainult võlgnik-riigi tähtsamad majandusharud, vaid avaldavad neile ka tugevaimat poliitilist survet.

Rahvusvaheliste vahekordade ajaloost võib leida palju näiteid, mis osutavad, kuidas imperialistlikud riigid, tänu laenudele, mis nad andsid mahajäänud riikidele, taotlesid nende riikide täielikku majanduslikku ja poliitilist alistamist. Inglismaa riigilaenud tungisid Egiptusse enne Inglise vägesid, kes viisid lõpule egiptuse rahva orjastamise, mis oli alustatud laenu abil. Teed imperialistlikule vallutamisele Hiinasse avasid Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapani ja USA poolt võimaldatud laenud, jagades selle hiiglariigi omavahel mõjusfäärideks. Tsaari-Venemaa astus liitlaste poolel imperialistlikku sõtta tunduval määral nende tohutu suurte kohustuste pärast, mis tal olid Prantsusmaa vastu temalt saadud laenude tõttu.

Kapitalistlikes riikides kõik kulud, nii välis- kui ka siselaenude omad, on pandud töötavale rahvale ainult selle vahega, et välislaenude tasumiseks satuvad laiad rahvahulgad finantsilise riisumise alla välismaa kodanluse huvides, kelle huve esindab sel juhul antud riigi valitsus. Seltsimees Stalin nimetas Vene tsarismi „. . . Lääne imperialismi elanikkonnalt sadade miljonite laenuintresside väljapigistamise agentuuriks, mis talle anti Pariisis ja Londonis, Berliinis ja Brüsselis“ [1].

Ennerevolutsioonilise Venemaa laenud kandsid kõiki kapitalistlikele riikidele omaseid jooni. Vene isevalitsuse imperialistlik poliitika ja väsimatu võitlus kogu riigis üha kasvava revolutsioonilise liikumisega lükkasid tsaarivalitsuse riigilaenude laiale arenemisteele.

---

[1] J. Stalin, Leninismi küsimused, 10. tr., lk. 5.

Vene-Jaapani sõda ja esimese Vene revolutsiooni mahasurumine nõudsid tsarismilt suuri ressursse, mille tagajärjel riigivõlg järsult suurenes. Imperialistliku sõja alguseks oli tsaari-Venemaa riigivõlgnevus 8,8 miljardit rubla ja ületas peaaegu kolmekordselt riigi ennesõja-aasta eelarve. Seoses sõjaga, mis läks riigile maksma, kaugeltki mitte täpsete andmete järgi, üle 50 miljardi rubla ja mis oli finantseeritud peamiselt laenude arvel, kasvas riigivõlg katastroofiliselt. Oktoobris 1917 ületas riigivõlg 60 miljardit rubla, neist 16 miljardit rubla langes välislaenudele. Sel kombel püüdis tsaarivalitsus, ja tema järel ka Ajutine valitsus, veeretada kogu sõja raskuse töötava rahva õlgadele. Ainult suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, annulleerides tsaari- ja Ajutise valitsuse võlad, vabastas viimaks rahva sellest ülejõukäivast maksust „isamaalisele“ ja välismaa kodanlusele.

Erakordselt raske koormana rõhuvad edasi riigilaenud kapitalistlikes maades teise imperialistliku sõja aastail. Inglismaal on riigivõlg 1939.—1940. a. 8,9 miljardit naelsterlingit ja ületab peaaegu kahekordselt maa kogu rahvatulu. Jaapanis oli võlgnevus laenude järgi 1940. a. algul 23 miljardit jeeni ja võrdub tema aastase rahvatuluga.

Saame veel viletsama pildi, kui kõrvutame kapitalistlike riikide võlgnevust nende normaalsete eelarvetuludega. Nii näiteks ületab Inglismaal riigivõlg 8,5 korda eelarveaasta tulude kogusumma, Jaapanis — 4 korda. Niisiis, kui kapitalistlikud riigid võiksid eksisteerida, tegemata mingeid muid väljaminekuid, siis ka sel juhul nõuaks nende võlgade tasumine nii mõnegi aasta.

Edaspidine riigilaenude väljalaskmine kapitalistlikes riikides võtab üha suurema ulatuse. Püüdes kõigiti laiendada laenude mahutamist siseriigis seoses välislaenude piiratud saamise võimalusega, sunnivad imperialistlikud riigid viimasel ajal töötavat rahvast omandama sunniviisil obligatsioone. Sel kombel püüab kodanlus finantseerida teist imperialistlikku sõda rahva rahakotist, maskeerimata juba otsest töötava rahva paljaksriisumist.

2. NSVL RIIGILAENUDE POLIITILINE JA MAJANDUSLIK TÄHTSUS.

Sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi vastandlikkus, Nõukogude ja kodanliku riigi vastandlikkus määravad kindlaks põhimõttelise, põhjaliku erinevuse Nõukogude laenude ja kapitalistlike maade laenude vahel.

Kapitalistliku ühiskonna aluseks on eraomandiõigus tootmisvahendeile ja ressurssidele. „NSVL majandusliku aluse

moodustavad sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus“ [1].

Sel ajal kui kodanlikud riigid kujutavad parasiitlikku pealeehitist, mis eksisteerib töötajate rõhumiseks ja kapitalistliku ekspluatatsiooni süsteemi kaitseks, juhib Nõukogude riik vahenditult kogu rahvamajandust ja suunab ta arengut ühiskonna rikkuste suurenemise huvides ja töötajate heaolu tõstmiseks. Lähtudes sellest on Nõukogude riigilaenudel mõõtmatu üleolek kapitalistlike maade laenude suhtes, — üleolek, mida võib kindlaks teha sotsialistliku korra paremustega võrreldes kapitalistliku omaga.

Nõukogude riigi finantssüsteemis kuulub laenudele tähtis osa. Nad kujutavad lakkamatult kasvavat riigieelarve allikat. Siiski ei ole laenude väljalaskmine NSVL-s riigieelarve puudujäägi tagajärg, nagu kapitalistlikes maades. Juba enam kui 15 a., s. t. hetkest, millal 1924. a. kinnitati rahareform, juhitakse ja täidetakse riigieelarve puudujäägita. Tundmata kriise, aastast aastasse üha tugevnes sotsialistlik majandus — see on NSVL riigieelarve kindlaks aluseks. Tööstuse, transpordi, põllumajanduse ja kaubanduse varude kiire kasv kindlustab eelarve sissetulekute süstemaatilist ülekaalu väljaminekute üle.

Teise viisaastaku aastatega ja kolmanda viisaastaku kahe aastaga ületasid sissetulekud väljaminekuid 19,6 miljardi rublaga. NSVL 1940. a. riigieelarve on kinnitatud sissetulekute ülekaaluga väljaminekute üle 2,6 miljardi rubla suuruses. Neis tingimustes ei või meie laenud olla ega olegi eelarve puudujäägi katteks. Riigilaenude väljalaskmise teel saab Nõukogude riik lisaressursse sotsialistliku ülesehitamise finantseerimiseks.

Asudes kapitalistlikus ümbruskonnas kasutab Nõukogude Liit kõiki võimalusi oma majandusliku ja riigikaitselise võimsuse kindlustamiseks. Laenude väljalaskmise abil tõmbab Nõukogude riik juurde töötava rahva kasvavaid sääste üldise rahvamajanduse arengutempo kiirendamiseks, kultuuri tõusuks ja maa riigikaitsevõime tõstmiseks.

Laenud sotsialistlikus riigis on üheks viisiks, kuidas jaotada rahva sissetulekut sotsialistliku tootmise laiendamise huvides ning tööliste ja talupoegade materiaalse olukorra tõstmiseks. Rahvatulu NSV Liidus — Nõukogude rahva töö tulemus kogu aasta eest — jaotatakse peamiselt tagavarafondiks, mis on määratud sotsialistliku majanduse laiendamiseks, ja tarbimisfondiks, mis on määratud töötava rahva isiklike tarvete rahuldamiseks. Tarbimisfondi, mille tunduva osa moodustavad tööliste ja teenijate töötasu ning kolhoos-

---

[1] „NSVL Konstitutsioon“, § 4.

laste sissetulekud, ei kulutata kohe, ja osa sellest, mis on vaba jooksvast tarbimisest, muutub säästudeks. Laenude teel organiseerib riik ja kogub elanikkonna sääste ja ühendab neid tagavarafondiga. Sellega suurenevad riigi ressursid, mida kasutatakse sotsialistliku tootmise laiendamiseks, mis loob eeldusi edaspidiseks elanikkonna materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõstmiseks.

Kapitalistlike riikide parasiitlikule, ekspluataatorlikule iseloomule on vastandiks Nõukogude riigilaenude produktiivne ja viljakas otstarve. Ressursse, mis meil kogutakse laenude teel, kasutatakse sotsialistliku ülesehitustöö finantseerimiseks, uute materiaalsete väärtuste loomiseks, mis suurendavad maa ühiskonnarikkust. Niisugune ressursside suunamine on vahenditult ühenduses NSVL-s valitseva tootmisviisiga, kusjuures riik juhib kogu rahvamajandust. Vastavalt sellele laenud, nagu teisedki rahalised ressursid, mis satuvad Nõukogude riigi korraldusse, leiavad produktiivset ja majanduslikult efektiivset rakendamist.

Riigilaenude kui sotsialistliku ülesehitustöö finantseerimise allika osa ilmneb, kui kõrvutame laenude sissetuleku kapitalimahutusega rahvamajandusse, s. t. kuludega ehitustele ja uute ettevõtete varustamisele tööstuses ja põllumajanduses, raudteedele, veeteedele, elamutele, kultuurilisolustikulistele asutistele jne. Esimese stalinliku viisaastaku jooksul oli riigilaenudelt laekunud 11,5% kõigist kapitalikuludest, teise viisaastaku jooksul — 16,5%. Kolmandal stalinlikul viisaastakul katavad laenudelt laekunud summad juba üle 20% kapitaaltööde väärtusest. Tänu riigilaenudele võtab sotsialistlik ülesehitustöö NSV L-s üha suuremat hoogu. Nõukogude riigilaenude produktiivsest iseloomust tuleneb nende teine iseärasus, mis seisneb selles, et laenu kustutamine ja intresside väljamaksmine obligatsioonide omanikele ei nõua maksude tõstmist. NSV L-s on olemas veel muud allikad ressursside saamiseks riigilaenude tasumiseks: neid loovad laenud ise. Ressursid, mis kogutakse laenude teel, suunatakse sotsialistliku ülesehitustöö finantseerimiseks ning seega aitavad nad kaasa rahvamajanduse säästude kasvule. Olles täitnud oma viljaka osa, pöörduvad ressursid, mis on paigutatud tööstusse, transporti ja põllumajandusse, tagasi riigieelarvesse sotsialistlike ettevõtete tagavarade näol. Nende tagavarade arvel maksabki Nõukogude riik kõiki tasusid laenudelt. Niiviisi viib laenude produktiivne iseloom eelarve sissetulekute suurenemisele sotsialistliku majanduse läbi, ja Nõukogude riigil pole vaja suurendada makse selleks, et täita oma kohustusi obligatsioonide omanike vastu.

Nõukogude laenude kiirest arenemisest ja laenude saabumise süstemaatilisest suurenemisest hoolimata ei osutu

NSVL riigilaen koormavaks rahvamajandusele. Meil on riigilaen palju väiksem eelarve mahust. Nii 1940. a. NSVL riigieelarve ületab peaaegu viiekordselt riigi võlgnevust laenudelt. Väljamaksed laenudelt moodustavad tavaliselt mitte enam kui 1—2% riigieelarvest. Eelarve juurdekasv ainult ühe aasta eest on küllaldane selleks, et kustutada NSVL kogu võla tunduvamat osa.

Kogumised mitmesuguseis sotsialistliku majanduse harudes kasvavad lakkamatult ja kiiresti, ületades tunduvalt sissemakseid laenudelt. Niisuguses olukorras kohustused, mida kannab Nõukogude riik laenudelt, ei või esile kutsuda ega kutsugi esile mingit pinget riigi finantside või maa majanduse seisukorras, seda enam et laenudest saadud ressursse ei raisata nii nagu kapitalistlikes riikides, vaid nad rakendatakse produktiivselt ja lõppkokkuvõttes toovad ise riigile lisatulu.

Riigilaenude arenemine NSV L-s sünnib laial sotsiaalsel baasil. Nõukogude riigi kreeditorideks on kümned miljonid töölised, kolhooslased, teenijad. Nad saavad kõik materiaalset kasu, mida riik võimaldab obligatsioonide omanikele. Selles seisneb meie laenude demokraatlik iseloom. Töötava rahva materiaalne huvi obligatsioonide omandamisel on oluline tegur, mis määrab Nõukogude riigilaenude edu. Kuni 1. jaanuarini 1940. a. on riik välja maksnud obligatsioonide omanikele 3,8 miljardit rubla võitudena ja intressidena. Töötava rahva isikulisis eelarveis moodustab nüüd see summa olulise tulude allika. Kuid siiski ei tohi seletada meie laenude edu ainult töötava rahva püüetega saada tulu oma säästudest. Tähtsaimaks tõukeks elanikkonna laiale osavõtule riigilaenudest on nende ustavus sotsialistlikule ülesehitusele, hool oma isamaa õitsengu eest. Saades aru, mis osa etendavad riigilaenud Nõukogudemaa rikkuse ja võimsuse kasvus ning elu materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmises, osutab meie isamaa töötav rahvas selles asjas oma riigile tulist toetust. Nõukogude laenudes väljendub tähelepanuväärne, ajaloos võrratu rahva ja riigi huvide ühtsus.

See ongi, mispärast NSVL iga riigilaenu mahutamine väljub kitsast finantsoperatsiooni raamist, omandab suurima poliitilise tähtsuse. Laenude tellimine muutub meil alati tuliseks Nõukogude patriotismi demonstratsiooniks.

Vastandiks kapitalistlikele riikidele, kus laenud suurendavad sotsiaalseid vastuolusid, ajades teravamaks konflikte kodanlike riikide ja laiade rahvahulkade vahel, on NSVL laenud Nõukogude rahvaste moraal-poliitilise ühtsuse väljenduseks ja soodustavad veel suuremat töötava rahva koondumist Nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei ümber.

Nõukogude riigilaenude lai populaarsus määratleb nende mahutamise meetodid. Laenu väljalaskja, riigi ja obligatsioone omandava elanikkonna vahel pole mingit vahetalitajat. Laenu väljalaskmise puhul pöördub valitsus vahenditult elanikkonna poole, andes talle võimaluse kasutada kõiki hüvesid, mis toob laen. Nõukogude laenude obligatsioonid pole börsimängude objektid, millede ohvreiks langesid kapitalistlikes riikides sageli elanikkonna vaesemad liikmed. NSV L-s on börs hävitatud, pole väärtpaberitega spekuleerimist. Riik tagab Nõukogude laenude obligatsioonidele kindla, püsiva väärtuse, mis ei tunne mingeid stiihilisi kõikumisi. Laenude mahutus meil on üldrahvalik asi ja kujuneb suureks ühiskondlik-poliitiliseks kampaaniaks. Sajad tuhanded aktivistid töölistest, kolhooslastest, intelligentidest populariseerivad laenu, organiseerivad tellimisi. Niisuguseil aluseil võib mahutada ainult tõeliselt rahvalikke laene.

NSVL riigilaen erineb oluliselt kapitalistlike riikide võlgnevusest veel seepoolest, et ta on ainult siselaen. NSVL tohutu suured sotsialismi võidud on saavutatud orjuslike krediitideta ja laenudeta väljastpoolt. Nõukogude riik on leidnud töötava rahva loovais jõududes sotsialistliku säästu vägeva allika. NSVL riigilaenud väljendavad Nõukogude rahva paindumatut tahet tagada meie maale majanduslikku iseseisvust ja sõltumatust kapitalistlikest maadest, kindlalt kinnitada tööliste ja talupoegade riigi majanduslikku ja kaitsevõimsust.

3. NSVL RIIGILAENUDE ARENG.

Nõukogude riigilaenud tekkisid tsaari ja Ajutise valitsuse võlakohustustest puhastatud pinnal. Meie maa töölisklass, kukutades oktoobris 1917 kodanluse ja mõisnike võimu, loobus enda peale kuue-miljardilise riigilaenu võtmisest, mis oli suuremalt osalt tekkinud nende sõjaliste avantüüride tagajärjel, mida teostas tsaarivalitsus ja milliseid mitte vähema õhinaga jätkas Ajutine valitsus.

21. jaanuaril 1918 kuulutati Ajutise Kesktäitevkomitee dekreediga välja riigivõlgade annulleerimine. Selle ajaloolise seaduse esimene paragrahv kõlab: „Kõik riigilaenud, mis on sõlmitud Vene mõisnike ja Vene kodanluse poolt, mis loeteldud eraldi avaldatud nimekirjas, annulleeritakse (hävitatakse) detsembrist 1917. a.“ [1].

Tsaari ja Ajutise valitsuse võlgade annulleerimisel oli väga suur poliitiline ja majanduslik tähtsus. Selle aktiga kriipsutas Nõukogude võim otsustavalt alla, et uue riikliku

---

[1] „VNFSV Töölis-talupoegade valitsuse seaduste ja määruste kogu“, 1918. a., nr. 27, lk. 353.

korra ja kukutatud kodanliku ning mõisnike korra vahel pole midagi ühist. Loobumine sise- ja välislaenude tasumisest õõnestas kontrrevolutsioonilise kodanluse võimsuse sisemaal ja andis tugeva hoobi rahvusvahelisele kapitalile, kes võimaldas nii heldelt laene isevalitsusele ja Ajutisele valittusele revolutsiooni mahasurumiseks ja osavõtmiseks imperialistlikust sõjast.

Vanade laenude annulleerimine vabastas meie rahva võlaorjusest, milles ta viibis, makstes üksi välislaenudelt sadu miljoneid rublasid intresse. Ära heitnud selle ülejõukäiva koorma, sai Nõukogude riik võimaluse suunata rohkem ressursse rahvamajanduse arendamisele. Vana riigivõla annulleerimise suurt tähtsust märkis seltsimees Stalin 1926. a.: „Ma oleksin võinud toetuda, lisaks", rääkis seltsimees Stalin, „niisugusele faktile, nagu on tsaarivõlgade annulleerimine, mis võttis meie rahvamajanduse õlgadelt miljardid võlgu. Ei tohi unustada, et nende võlgade allesjätmise korral tuleks meil maksta igal aastal mitusada miljonit ainult intresse, kahjuks tööstusele, kahjuks kogu meie rahvamajandusele. Pole vajagi rääkida, et see asjaolu tõi suure kergenduse meie säästude asjasse" [1].

Riigilaenude annulleerimine ei riivanud vaeseid kodanikke, kellede huvid olid kaitstud valitsuse poolt. Isikuile, kel oli obligatsioone summale, mis ei ületanud 10 tuhat rubla, arvati neile kuuluvate obligatsioonide väärtus jooksvale arvele Rahvapangas või hoiuraamatusse ja maksti välja hoiuste väljaandmisele kindlaksmääratud aluste järgi.

Kodusõja-aastail ei lasknud Nõukogude riik laene välja. Kiire raha väärtusetuks muutumine, ülemineek loomulikele majanduslikele suhteile, majanduslik korralagedus, kodusõda ja interventsioon — see kõik ei soodustanud riigilaenude arengut.

Esimene riigisiselaen lasti Nõukogude valitsuse poolt välja 1922. a. Teise laenu väljalaskmine langes kokku rahvamajanduse taasehitamisega. See ühtelangemine annab tunnistust orgaanilisest sidemest riigilaenude ja sotsialistliku ülesehituse vahel.

Purustades sisemise ja rahvusvahelise kontrrevolutsiooni jõude, sai meie riik võimaluse asuda rahvamajanduse ülesehitamisele, mis oli laostatud imperialistliku ja kodusõja poolt. Majanduslike ülesannete edukaks lahendamiseks oli vaja kõigepealt kindlustada raha käivet. Kuid Nõukogude rubla kindlustamist takistas eelarve puudujääk, mille katmine nõudis paberraha suurendatud väljalaskmist. Eelarve

---

[1] Lenin ja Stalin, Kogutöös ÜK(b)P ajaloo õppimiseks, III kd., lk. 59.

puudujäägi likvideerimine oli finantspoliitika tähtsaimaks ülesandeks rahvamajanduse taasehitamise rahulikule tööle ülemineku ajajärgu alguses. Sellele ülesandele oli ka allutatud riigilaenude areng. Need pidid andma eelarvele lisaressursse, mis lubaksid esialgu vähendada, pärast aga lõpetada paberraha väljaandmise eelarve balansseerimise otstarbeks. Selleta oli võimatu teostada rahareformi.

Nõukogude riigilaenudel oli oma arengu algusest peale tootlik iseloom. Koos teiste majanduslike abinõudega aitasid laenud neil aastail Nõukogude riigil loobuda paberraha väljalaskmisest eelarve puudujäägi katteks ja sisse seada kindla rahasüsteemi, mis mõjus tervendavalt edaspidisele rahvamajanduse arengule. Rahareformi lõpetamise hetkest 1924. a. hakkasid Nõukogude laenud täitma oma põhiosa — olla sotsialistliku säästu vahendiks, sotsialistliku ülesehituse finantseerimise allikaks.

Rahulikule tööle ülemineku perioodil pärast rahvamajanduse taasehitamist, s. t. 1922. a. kuni 1925. a., oli välja lastud kaheksa riigilaenu, mis olid määratud mahutamiseks elanikkonna keskel. Neist kolm laenu olid välja lastud naturaalse ja kaks — kulla arvestuse alusel.

Naturaalsete laenude, samuti ka kulla arvestuse laenude väljalaskmine on seletatav paberraha kõikuvusega neil aastail. Niisugune obligatsioonide vorm andis obligatsioonide omanikele võimaluse pääseda obligatsioonide väärtusetuks muutumisest. Peale selle, naturaalses väljenduses laenude väljalaskmine (Esimene leivalaen 1922. a., Teine leivalaen 1923. a. ja Suhkrulaen 1923. a.) oli tingitud sel ajal puudulikust rahavahekordade arengust riigis. Nende laenude obligatsioone müüdi raha eest, kuid riik garanteeris nende omanikele obligatsioonis näidatud suhkru- ja rukkihulga saamist (või nende väärtust). Leivalaenude obligatsioone võeti talupoegadelt vastu maksude tasumiseks, mis aitas kaasa järkjärgulisele üleminekule naturaalmaksudest rahalistele maksudele.

Esimeseks Nõukogude rahaliseks riigilaenuks oli 6-protsendiline võidulaen 1922. a., mis oli välja lastud kulla arvestuse alusel 100 miljoni rubla suuruses. Juba see laen oli osaliselt ära mahutatud tööliste ja teenijate keskel tellimise korras. Teine analoogiline laen samale summale oli välja lastud 1924. a. Need mõlemad laenud olid suurimad Nõukogude riigilaenud rahvamajanduse taasehitamise rahulikule tööle ülemineku perioodil ja moodustasid enam kui poole laenude laekumiste summast, mis olid mahutatud elanikkonna keskel.

Samal perioodil olid välja lastud erilised talupoegade laenud (Esimene talupoegade laen 1924. a. ja Teine talupoe-

gade laen 1925. a.), mis olid arvestatud külade elanikkonna säästude kaasatõmbamisele. Siiski suurem osa neist mõlemaist laenudest oli mahutatud linnadesse. Külade elanikkond aga võttis Nõukogude riigilaenudest laiemalt osa alles pärast kolhoosse korra võitu külades.

Suure edu osaliseks sai 1925. a. väljalastud Lühiajaline 5-protsendiline siselaen. Selle laenu edule aitas kaasa ta suur tulutoovus, sest obligatsioone müüdi palju odavamalt nende nominaalhinnast.

Tingituna sellest, et laenusummad ei olnud suured, laenud ise aga lühiajalised, koosnes riigivõla üldsumma elanikkonnale selle perioodi lõpuks (1. oktoobriks 1925. a.) ainult 152,2 miljonist rublast.

Iseloomustades riigilaene rahvamajanduse taasehitamise rahulikule tööle ülemineku perioodil, on hädavajalik märkida, et need ei olnud sel perioodil veel laialdaselt arenenud ega massilised. Seda asjaolu võib seletada rahvamajanduse puuduliku arenguga ja riigi madala rahvatulude tasemega.

Viinud lõpule taasehitamise protsessi rahvamajanduses, astus meie maa uude majandusliku arengu ajajärku — sotsialistliku industrialiseerimise võitluse ajajärku.

Uue ajajärgu majanduslikud ülesanded kutsusid esile suurema kapitalikulutuste vajaduse ja loomulikult muutsid sotsialistlike säästude probleemi Nõukogude võimu üheks põhiprobleemiks. „Kapitalistlikud maad asutasid oma rasketööstusi tavaliselt välisallikaist saadud rahaga: asumaade röövimise, võidetud rahvastelt võetava kontributsiooni ja välislaenude abil. Nõukogudemaa põhimõtteliselt ei võinud industrialiseerimiseks tarvitada niisuguseid musti sissetulekuallikaid, nagu on asumaade või võidetud rahvaste riisumine. Mis puutub välislaenudesse, siis oli Nõukogude Liidule see allikas suletud seetõttu, et kapitalistlikud maad keeldusid andmast temale laene“ [1].

Seetõttu jäi meie maale ainus tee — teostada industrialiseerimist ilma välise rahalise toetuseta, kasutades selleks kõiki sisemiste säästude allikaid. Sellest tingituna omandasid riigilaenud suure tähtsuse. Nad pidid organiseerima ja koguma elanikkonna killustatud sääste. Esinedes 1926. a. Leningradi parteiaktiivi koosolekul näitas seltsimees Stalin: „. . . siselaenude ülesanne seisneb kahtlematult meie ees nagu järjekordne ülesanne, ja me peame saagu mis saab selle lahendama“ [2].

---

[1] „ÜK(b)P ajaloo lühikursus“, lk. 294.

[2] Lenin ja Stalin, Koguteos ÜK(b)P ajaloo õppimiseks, III kd., lk. 60.

Maa sotsialistliku industrialiseerimise võitluse perioodil, mis hõlmas a. 1926—1929, omandasid Nõukogude laenud uusi, sellele perioodile vastavaid jooni.

Kapitaalse ülesehituse finantseerimiseks, mis hargnes meil laiaulatuslikult, oli vaja kapitalimahutusi pikemaks ajaks.

Riigilaenude lühiajaline iseloom enam ei rahuldanud rahvamajanduse nõudmisi. Oli hädavajalik üle minna pikemaajalistele laenudele, mis annaksid võimaluse ära kasutada juurdetulnud ressursse sotsialistliku rasketööstuse põhifondide laiendamiseks. Sel perioodil olid ülekaalus laenud 10-aastase tähtajaga.

Endine riigilaenude arenemise maastaap ei võinud tagada elanikkonna ressursside juurdevoolu niisuguseis mõõtudes, nagu seda nõudis riigi industrialiseerimise kava.

Uutes tingimustes ei võinud enam edasi orienteeruda riigilaenude arengus sellele võrdlemisi piiratud elanikkonna osale, kes enne omandas Nõukogude laenude obligatsioone. Tööliste ja teenijate arvu kasv, nende materiaalse heaolu tõus andsid kõik võimalused laenude mahutamise sfääri laiendamiseks. Oli ainult vaja leida laenude realiseerimise uusi meetodeid, mis avaksid neile teed elanikkonna laiemate hulkade juurde. Nii tekkis Nõukogude riigilaenude uus mahutamisviis, mis tagas neile erakordselt laiaulatusliku leviku — töötava rahva laenu tellimine ositimaksega omandatavate obligatsioonide tasumiseks.

Riigilaenude edule aitasid kaasa töötava rahva algatusel moodustatud riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöökomisjonid. Laenude mahutamine muutus massilisteks poliitilisteks kampaaniateks.

Aastail 1926 kuni 1929 on Nõukogude riik välja lasknud üheksa laenu, mis on mahutatud elanikkonna keskel. Iseärasused, mida omandasid Nõukogude riigilaenud nende aastate jooksul, leiavad kõige kujukamat väljendust Esimeses, Teises ja Kolmandas industrialiseerimise laenus, mis lasti järjekindlalt välja 1927., 1928. ja 1929. a. Kõik need kolm laenu olid välja lastud 10-aastase tähtajaga. Laenude väljalaskesummad koosnesid 200, 500 ja 950 miljonist rublast. Suurem osa industrialiseerimise laenudest oli mahutatud tellimiste korras. Nende laenude tellijate hulk oli tõusnud 6 miljonilt inimeselt 1927. a. 10 miljonile 1929. a.

Kolmas talupoegade laen ja Talumajanduse kindlustamise laen, välja lastud 1927. a., olid viimased spetsiaalsed talupoegade laenud. Edaspidi olid riigilaenud määratud ühtlaselt nii linna- kui ka külaelanikkonnale.

Ühes laenudega, millede mahutamine sündis laiade elanikkonna-hulkade tellimise korras ja mis said seepärast mas-

siliste laenude nime, lasti välja sotsialistliku industrialiseerimise võitluse perioodil, laenud, mis realiseeriti müügi teel sularaha eest. Nende hulka kuuluvad: 1926. a. Sisevõidulaen, 1927. a. 10-protsendiline võidulaen (osaliselt mahutatud tellimise korras) ja 1929. a. Sisevõidulaen. Kõik kolm laenu olid arvestatud peamiselt isikuile, kes said suuremat sissetulekut, ja olid lisaabinõuks selle elanikkonna-osa vabade säästude juurdetõmbamiseks sotsialistliku ülesehitustöö tarbeiks. Neilt laenudelt olid kindlaks määratud hulga suuremad võidud, mis oli lisateguriks obligatsioonide omandamiseks.

Selle ajajärgu riigilaenude seas on eriline koht NSVL Rahvakomissaride Nõukogu loaga väljalastud 1929. a. Moskva kubermangu täitevkomitee laenul, mille ülesandeks oli Moskva kubermangu linnamajanduse edasilükkamatute tarviduste rahuldamine. See laen mahutati peamiselt Moskva territooriumil ja endises Moskva kubermangus.

Rea suuremate laenude väljalaskmise ja nende tähtaja pikendamise tagajärjel suurenes riigivõla summa elanikkonnale nelja aasta jooksul enam kui viis korda ja jõudis 1. oktoobriks 1929. a. 871,9 miljoni rublani.

Nõukogude riigilaenude arengu peakokkuvõte maa sotsialistliku industrialiseerimise ajajärgul seisneb selles, et neil aastail muutusid laenud massilisteks, tõeliselt rahvalikeks, s. t. nad omandasid tähtsaimad sotsialistliku riigi laene iseloomustavad jooned.

Veel suurema hoo said riigilaenud põllumajanduse kollektiviseerimise võitluse perioodil. Sotsialistliku ülesehitustöö edu, mis saavutati eelmise perioodi jooksul, lõi kõik võimalused edaspidiseks võimsaks rasketööstuse ja põllumajanduse taasehitamise arenguks. Nende ülesannete teostamine nõudis tunduvamalt suuremat säästuallikate laiendamist. Laenude summad, mida enne arvestati sadades miljoneis rublades, jõudsid sel perioodil miljardite rubladeni. Kiiresti suurenes obligatsioonide omanike arv.

Riigilaenude mitmekesisus, mis olid käibel selle perioodi algul, tõi elanikkonnale raskusi ja kutsus esile vajaduse asendada varem väljalastud laenude obligatsioonid ühe laenu obligatsioonidega. 1930. a. väljalastud laenuga „Viisaastak nelja aastaga“ ühendati mõned varem väljalastud massilised laenud.

Selleks et tagada tõelist krediidi pikaajalisust, mida riik sai laenude teel, ja vältida enneaegset obligatsioonide müüki või pantimist ilma küllaldase vajaduseta, seadis valitsus Nõukogude ühiskonna algatusel sisse ühiskondliku kontrolli obligatsioonide müügi ja pantimise üle. Kontrolli teostasid riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonid.

Need mõlemad abinõud moodustasid riikliku krediidi reformi, mis viidi läbi 1930. a. Selle reformi tähtsus seisneb selles, et ta esiteks lihtsustas riigilaenude süsteemi, kergendas riigile ja elanikkonnale valitsemist nende üle, ja teiseks, andis riigile võimaluse efektiivselt ära kasutada saadud ressursid laenu kogu tähtaja jooksul.

Aastate 1930—1934 jooksul lasti välja seitse riigilaenu, mis olid määratud mahutamiseks elanikkonna keskel; neist viis laenu olid realiseeritud tellimiste korras ja kaks — obligatsioonide müügi teel sularaha eest.

Selle perioodi massilised laenud peegeldasid stalinliku viisaastaku suuri ülesandeid. Niisugused on laenud „Viisaastak nelja aastaga", välja lastud 1930. a., kaks sama laenu väljalasku — Viisaastaku kolmanda, otsustava aasta — 1931. a. ja Viisaastaku neljanda, lõpetava aasta laen — 1932. a., kaks Teise viisaastaku laenu — 1933. ja 1934. a.

Stalinlike viisaastakute määratu suur populaarsus tagas neile laenudele suure edu. Tellijate arv kasvas pidevalt ja Teise viisaastaku laenule (teise aasta väljalask) oli tellijaid enam kui 45 miljonit töötajat. Tellimissumma kasvas 1025 miljonilt rublalt 1930. a. kuni 3402 miljonile rublale 1934. a.

Põllumajanduse kollektiviseerimise võitluse perioodil väljalastud 1930. a. 9-protsendiline sisevõidulaen ja 1932. a. Sisevõidulaen olid mahutatud obligatsioonide sularaha eest müümise korras ja neil oli sama otstarve nagu analoogilistel laenudel, mis olid välja lastud eelmisel perioodil.

Kolhoosse korra võit soodustas sotsialistliku organiseerimise kasvu ja talupoegade materiaalset heaolu. Need tingimused mõjusid vahenditult laenu tellimiste kasvule talupoegade keskel. Talupoegade osa riigivõla üldsummas tõusis 11,8 protsendilt 1. oktoobrist 1929. a. kuni 21 protsendini 1. jaanuariks 1935. a. Sel kombel langes ära vajadus spetsiaallaenude väljalaskmiseks, milledega taheti talupoegade ressursse kaasa tõmmata.

Nõukogude laenude lai populaarsus soodustas nende kiiret arengut. 1. jaanuariks 1935. a., s. t. põllumajanduse kollektiviseerimise võitluse perioodi lõpul, oli riigivõlg elanikkonnale juba 11,6 miljardit rubla, olles suurenenud viie aastaga enam kui 13 korda.

Võitlusaastad sotsialistliku ühiskonna ülesehituse lõpetamise ja Stalinliku Konstitutsiooni läbiviimise eest iseloomustuvad maa tootmisjõudude tormilise õitsele-puhkemisega. On täidetud tähtsaim majanduslik ülesanne — on põhiliselt lõpetatud rahvamajanduse tehniline rekonstruktsioon. Need asjaolud põhjustasid rahva tulu ennenägematu kasvu ja lõid erakordselt head võimalused riigilaenude arenguks.

Koos sellega tekkis vajadus muuta riigi poolt saadavate laenude krediiditingimusi. 1930. a. kindlaksmääratud krediidi väärtus 10-protsendilises ulatuses kasvanud riigi rahalise ja majandusliku võimsuse juures osutus üleliia kõrgeks ja muutus rahvamajandusele vastuvõtmatuks. Peale selle oli vaja pikendada krediidi tähtaega selleks, et saaks saadud ressursse produktiivselt ära kasutada ja tagasi maksta, kahju tegemata rahvamajandusele. Need ülesanded lahendas 1936. a. läbiviidud riigilaenude konversioon, muutes odavamaks riikliku krediidi väärtuse 4 protsendini aastas ja pikendades selle tähtaega 10 aastalt 20 aastale.

Konversioon teostati kõigi nende riigilaenude obligatsioonide ümbervahetuse teel, mis olid välja lastud enne 1936. a. ja mahutatud tellimiste teel, uue laenu obligatsioonidele — Teise viisaastaku laen (neljanda aasta väljalask). Konversiooni tagajärjel sai elanikkond mitme laenu obligatsioonide asemel tunduvalt vähema arvu suurema väärtusega ühe laenu obligatsioone, mis tegi mugavamaks obligatsioonide hoidmise ja kontrolli ning võimaldas elanikkonna paremat teenindamist.

Hiljem, 1938. aastal, viidi läbi nende laenude konversioon, mis olid mahutatud obligatsioonide sularaha eest müümise teel. See oli ajaldatud 1938. a. Sisevõidulaenu väljalaskmiseks ja taotles samu eesmärke kui nende laenude konversioon, mis olid mahutatud tellimiste kaudu. Sel kombel oli 1938. aastal NSVL riigilaenude süsteem läbi viidud vastavalt rahvamajanduse uutele tingimustele ja nõuetele.

NSVL majanduslik edu ja tohutu suured saavutused Nõukogude riigilaenude arengus lubasid ära muuta rahvale ebamugava ühiskondliku kontrolli obligatsioonide pantimise üle. NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 20. juulist 1936 määrati kindlaks laenude takistuseta väljalaskmise kord obligatsioonide pantimise vastu. See akt tõstis veel suuremaks töötajate huvi Nõukogude riigilaenude vastu.

Finantsorganeisse tunginud rahva vaenlased püüdsid kõigi neile kättesaadavate abinõudega õõnestada Nõukogude laenude edu. Kahjurid olid paljastatud. Kahjustamise tagajärgede likvideerimisel oli suur tähtsus riigilaenude edaspidises arengus.

1935. a. kuni 1940. a. oli välja lastud ja elanikkonna keskel ära mahutatud kaheksa riigilaenu. Teise viisaastaku laen (kolmanda ja neljanda aasta väljalask), NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laen ja Kolmanda viisaastaku laen (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask) olid massiliste laenude seeria jätkuks ja mahutati tellimiste korras. Nende laenude väljalasu summa suurenes aastast aastasse. Telli-

mine aga ületas järjekindlalt väljalasu summa. Kolmanda viisaastaku laen (kolmanda aasta väljalask), välja lastud 8 miljardile rublale, oli mahutatud peaaegu poolteise miljardi rubla suuruse ületusega. See on töötajate materiaalse heaolu kõrvalekaldumatu tõusu ja nende kõrge poliitilise aktiivsuse tulemus.

Kaks laenu, mis olid realiseeritud obligatsioonide müügi teel sularaha eest, — 1935. a. Sisevõidulaen ja 1938. a. Sisevõidulaen — said ka suure edu osalisteks. Nõudmine viimase laenu obligatsioonidele kutsus esile 1939. ja 1940. a. hädavajaliku lisaklasside väljalaskmise, mis suurendas kolmekordselt laenu esialgset summat — 600 kuni 1800 miljoni rublani.

Viimase kuue aasta jooksul on riigilaenudelt saadud sissemakseid üle 32 miljardi rubla. See ületab peaaegu kolmekordselt riigivõla summat elanikkonnale 1. jaanuaril 1935. a. Obligatsioonide omanike hulk on kasvanud 60 miljonini.

1940. a. võtsid Nõukogude riigilaenude tellimistest esmakordselt osa Ukraina NSV ja Bessaraabia NSV töötajad, kes astusid NSVL rahvaste sõbralikku perre.

Kolmanda viisaastaku laenu (kolmanda aasta väljalask) mahutamine nii neis oblasteis kui ka kogu meie maal möödus suure vaimustusega.

Sotsialismi võidu tagajärjel astus NSVL uude arenemisjärku — klassideta sotsialistliku ühiskonna ehitamise lõpuleviimise järku ja järk-järguliseks üleminekuks sotsialismist kommunismile. Järele jõuda majanduslikult enamarenenud kapitalistlikele riikidele ja neist ette minna — on uue ajajärgu tähtsaim ülesanne. Üheks tingimuseks on valmisolek „... minna tõsistele kapitalimahutustele meie sotsialistliku tööstuse üldiseks laiendamiseks“ [1].

Kapitalimahutuste suurendamine nõuab kõigi ressursside ärakasutamist suurte tööde plaani finantseerimiseks.

Elanikkonna lakkamatu tulude kasv lõi avarad väljavaated riigilaenude arengu laiendamiseks, mis peavad kaasa aitama NSVL põhilise majandusliku ülesande täitmisele.

4. NÕUKOGUDE RIIGILAENUDE PÕHIJOONED.

1922. a. esimese laenu väljalaskmise hetkest kuni 1940. a. on Nõukogude valitsus välja lasknud 32 mitmesugust laenu, mis olid realiseeritud elanikkonna keskel. Suurem osa neist on juba kustutatud, teised laenud on ümber vahetatud, seo-

---

[1] J. Stalin, Leninismi küsimused, 11. tr., lk. 579.

ses konversioonidega, uuesti väljalastud laenude obligatsioonide vastu.

Nüüdisajal on käibel järgmised riigilaenud: Teise viisaastaku laen (neljanda aasta väljalask), NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laen, Kolmanda viisaastaku laen (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask) ja 1938. a. Sisevõidulaen.

Esimesed viis laenu paigutati töötava rahva keskel tellimise korras obligatsioonide väärtuse tasumisega ositimaksega. Nad sarnanevad omavahel struktuuriliselt, nende mahutamise kord ja käibe tingimused aga on täiesti ühesugused. Seepärast tuleb nende laenude põhijooni vaadelda eraldi 1938. a. Sisevõidulaenust, mil on oma iseärasused.

Teise viisaastaku laen (neljanda aasta väljalask) on välja lastud 1936. a. Üheaegselt selle laenu väljalaskmisega oli varem väljalastud laenude konversioon läbi viidud. Peale Teise viisaastaku laenu (neljanda aasta väljalask) obligatsioonide realiseerimise tellimise korras olid samuti vahetuseks määratud, seoses konversiooniga, järgmiste laenude obligatsioonid: Industrialiseerimise kolmas laen, laen „Viisaastak nelja aastaga“, Viisaastaku kolmanda, otsustava aasta laen, Viisaastaku neljanda, lõpetava aasta laen ja Teise viisaastaku laen (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask). Tähtaeg nende laenude obligatsioonide ümbervahetamiseks Teise viisaastaku laenu (neljanda aasta väljalask) obligatsioonide vastu lõppes 1. septembril 1937. Kõik selleks ajaks ümbervahetamata jäänud obligatsioonid kaotasid oma maksvuse.

NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laen on välja lastud a. 1937. Selle laenu väljalaskmise algatajaiks olid Moskva raudteelased. Nende algatust toetas tuliselt kogu riik. NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenu mahutamise hiilgav edu oli Nõukogude rahva ähvardavaks vastuseks trotskistlik-buhhaarinlike salakuulajate reetlikule katsele õõnestada Nõukogude Liidu riigikaitsevõimsust. Tellimine sellele laenule kujunes võimsaks Nõukogude rahva leegitseva patriotismi demonstratsiooniks.

Kolmanda viisaastaku laen (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask) on välja lastud 1938., 1939. ja 1940. a. Kolm selle laenu väljalasku on tõeliselt kolm iseseisvat laenu, mis on määratud sotsialistliku ülesehituse lõpuleviimise grandioosse programmi finantseerimiseks ja järk-järguliseks üleminekuks sotsialismilt kommunismile. Kumbki neist on mahutatud väljalasu kindlaksmääratud summa suure ületamisega haruldaselt lühikese ajaga. Nende laenude mahutamise tulemused peegeldavad kolmanda stalinliku viisaastaku kui NSVL majanduslike põhiülesannete teostamise tähtsaima

lüli suurt populaarsust — järele jõuda majanduslikult enamarenenud kapitalistlikele riikidele ja neist ette minna.

Vastavalt Nõukogude riigilaenude tootlikule iseloomule on nad pikaajalised. Kõik loeteldud laenud on välja lastud 20-aastase tähtajaga. Laenu väljalaskmise määruses on valitsuse poolt ära tähendatud alg- ja lõpptähtajad. Teise viisaastaku laen (neljanda aasta väljalask) on välja lastud 1. septembrist 1936 kuni 1. septembrini 1956. a., NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laen — 1. detsembrist 1937 kuni 1. detsembrini 1957. a., Kolmanda viisaastaku laen (esimese aasta väljalask) — 1. detsembrist 1938 kuni 1. detsembrini 1958. a., Kolmanda viisaastaku laen (teise aasta väljalask) — 1. detsembrist 1939 kuni 1. detsembrini 1959. a. ja Kolmanda viisaastaku laen (kolmanda aasta väljalask) — 1. detsembrist 1940 kuni esimese detsembrini 1960. a.

Sellest hoolimata et laenude tähtaeg on määratud 20 aastale, kasutab riik saadud ressursse vähema ajavahemiku jooksul. See on tingitud sellest, et laenude kustutamine ei toimu mitte korraga kahekümne aasta möödumisel, vaid järk-järguliselt kogu laenu käibe kestusel (loositava väljalasu suhtes) või viimaste aastate jooksul (kindlaintressilise väljalasu suhtes). Näiteks saab Kolmanda viisaastaku laenu (kolmanda aasta väljalask) ressursside tulemusi riik kasutada keskmiselt ainult 12,6 aastat loositavalt laenult ja 18 aastat — kindlaintressiliselt laenult. Umbes samasugused on keskmiselt ressursside kasutamise tähtajad, mis on saadud teistelt laenudelt.

Laenu algtähtpäev ei lange kokku ta väljalasu-päevaga. Kolmanda viisaastaku laen (kolmanda aasta väljalask) on näiteks välja lastud 1. juulil 1940, tähtpäeva aga arvatakse 1. detsembrist 1940. Sest päevast arvestatakse juurde ka tulu obligatsioonidelt. Vahet, mis on laenu väljalasu-päeva ja algtähtpäeva vahel, võib seletada tellimise tegeliku tasumise korraga. Nagu teada, tasuvad töötajad laenu tellimise kümne kuu jooksul. 1. detsember 1940 on keskmiseks tähtajaks esimese ja viimase sissemakse vahel tellimise eest.

Kõik viis laenu on välja lastud 4 protsendiga aastas. See tähendab, et tulu summa, mis makstakse obligatsioonide omanikele välja kahekümne aasta jooksul, koosneb keskmiselt 4 protsendist aastas laenu kustutamata summast.

Olenedes obligatsioonide omanike tulusaamise vormist, jaotatakse iga laen kaheks väljalasuks — loositavaks ja kindlaintressiliseks. Tellijad valivad oma soovi järgi ühe või teise väljalasu.

Loositava väljalasu obligatsioonidelt makstakse tulu välja võitude näo. Laenu kahekümne-aastase tähtaja jooksul langeb igale obligatsioonile kindlasti üks võit. Järelikult on

tulude saamine igalt obligatsioonilt garanteeritud. Selle tulu saamise tähtaeg ja samuti ta ulatus määratakse kindlaks võitude tiraažide teel. See obligatsioon, mis esimestes tiraažides on võitnud võrdlemisi suure summa, annab tulu üle 4 protsendi aastas. Ja ümberpöördult, vähema võidu juures, mis on välja tulnud viimaste tiraažide puhul, saab obligatsioonide omanik vähema tulu. Kuid keskmiselt on võitude üldsumma kõigilt obligatsioonidelt aastas 4 protsenti.

Kindlaintressilise väljalasu obligatsioonide omanikud saavad kindlat tulu ja täpselt kindlaksmääratud tähtaegadel. See tulu makstakse neile välja intresside näol kupongide järgi, mis on kindlaintressilise väljalasu obligatsioonidel. Igal obligatsioonil on 20 kupongi — üks igaks aastaks. Kupongide väljamaksmist toimetatakse igal aastal alates 1. septembrist — Teise viisaastaku laenult (neljanda aasta väljalask) ja 1. detsembrist — ülejäänud laenudelt. Iga kupongi järgi makstakse 4 protsenti nominaalsest, s. t. obligatsioonil märgitud hinnast. Järelikult on kahekümne aasta jooksul saadava tulu üldsumma 80 protsenti obligatsiooni nominaalhinnast.

Riigilaenude obligatsioonid on esitamise väärtpaberid. Neile ei märgita omaniku perekonnanime. Nad käivad vabalt käest kätte ilma mingi vormistamiseta. Iga obligatsiooni esitaja tunnustatakse selle omanikuks. Vastavalt meie seadustele ei anna obligatsiooni vargus või kaotamine õigust seda nõuda heausklikult omanikult (on arusaadav, et obligatsiooni varguse kindlakstegemisel võetakse vastav isik kriminaalvastutusele). Seega on lubatud erand üldreegleist, mis kinnitab omaniku õigust välja nõuda teistelt isikutelt temalt varastatud või kaotatud varandust, kuigi need isikud on selle varanduse heausklikud omandajad. Niisugune erand obligatsioonide suhtes on suunatud riigilaenude arendamiseks ja peab kaasa aitama sellele, et obligatsioonide käive sünniks ilma takistusteta. Seepärast ei võta hoiukassad vastu mingeid avaldusi obligatsioonide kaotuste või varguste üle. Samuti ei või kohtu- ja eeluurimisorganid nõuda hoiukassadelt kaotatud või varastatud obligatsioonide kinnipidamist.

Selleks et iga töötaja võiks vastavalt oma sissetulekuile laenudest osa võtta, lastakse välja erisuguse väärtusega obligatsioone: Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask) on obligatsioone väärtusega 500, 300, 200, 100, 50, 25 ja 10 rubla loositavas väljalasus ja 500, 200, 100, 25 ja 10 rubla kindlaintressilises väljalasus; ülejäänud laenudel on sama väärtusega obligatsioone peale 300-rublase loositavas väljalasus ja 10-rublase kindlaintressilises väljalasus. 25- ja 10-rublased obligatsioonid lastakse harilikult välja vahetusobligatsioonidena ja antakse välja ainult neil juhtudel, kui telli-

missummat ei saa kokku suurema väärtusega obligatsioonidest.

Sajarublane obligatsioon on baasiks ja sel on üks number. Suurema väärtusega obligatsioonid — 500-, 300- ja 200-rublased — on nagu 5, 3 ja 2 sajarublast obligatsiooni ja neil on vastav hulk numbreid. Obligatsioonid väärtusega 50, 25 ja 10 rubla on sajarublase obligatsiooni osad. Seepärast iga kaks 50-rublast obligatsiooni, neli 25-rublast ja kümme 10-rublast omavad ühesuguseid numbreid.

Obligatsioonide numeratsioon on vajalik nende väljalasu arvestuseks ja samuti võitude ja kustutustiraažide toimetamiseks. Igal laenul on tohutu suur obligatsioonide hulk. Kui nummerdada kõik obligatsioonid järjekorras, siis numbrite märkimiseks tuleks tarvitada kaheksakohalisi arve. See teeks tiraažide läbiviimise väga keeruliseks ja raskendaks obligatsioonide kontrolli tiraažitabelite järgi. Seepärast jaotatakse kõigi laenude väljalasud — loositav ja kindlaintressiline — klassidesse; iga klass jaguneb seeriaiks; iga seeria koosneb obligatsioonide kindlast arvust. Sel kombel on igal obligatsioonil kolm numbrit: klassinumber, seerianumber ja obligatsiooninumber.

Loositava ja kindlaintressilise laenu väljalasud jaotatakse klassidesse, 100 miljonit rubla igas klassis. Klasside hulk ühes või teises väljalasus oleneb laenu summast ja määratakse lõplikult kindlaks laenu tellimiste tulemuste järgi. Laenu tellimiste lõplik tulemus selgitab niihästi mahutuste üdsumma kui ka jaotuse üksikute väljalaskude järgi.

Iga klass koosneb 20 000 seeriast, milledel on ühesugune numeratsioon. Ainult Teise viisaastaku kindlaintressilisel laenul (neljanda aasta väljalask) koosneb iga klass 100 000 seeriast. Loositavate väljalaskude obligatsioonidel on järgmised seeriate numbrid: Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask) — nr. 1 kuni nr. 20 000, NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenul — nr. 20 001 kuni nr. 40 000, Kolmanda viisaastaku laenul (esimese aasta väljalask) — nr. 40 001 kuni nr. 60 000, Kolmanda viisaastaku laenul (teise aasta väljalask) — nr. 60 001 kuni nr. 80 000 ja Kolmanda viisaastaku laenul (kolmanda aasta väljalask) — nr. 80 001 kuni nr. 100 000. Kindlaintressiliste väljalaskude obligatsioonidel neiltsamult laenudelt on vastavalt järgmised seerianumbrid: nr. 1 kuni nr. 100 000, nr. 100 001 kuni nr. 120 000, nr. 120 001 kuni nr. 140 000, nr. 140 001 kuni nr. 160 000 ja nr. 160 001 kuni nr. 180 000.

Niisugune järjekorraline seeriate numeratsioon võimaldab suuri mugavusi, eriti loositavail väljalaskudel. See lubab trükkida kõigi laenude jaoks ühiseid tiraažitabeleid, mis tunduvalt kergendab obligatsioonide kontrolli. Peale selle annab

niisugune numeratsioon võimaluse läbi viia võitude tiraaži üheaegselt kõigil viiel laenul.

Kõigis klassides on igas seerias viiskümmend sajarublast obligatsiooni, mis on nummerdatud nr. 1 kuni nr. 50. Erandiks on kindlaintressilise väljalasu Teise viisaastaku laen (neljanda aasta väljalask). Selles väljalasus koosneb iga seeria kümnest obligatsioonist — nr. 1 kuni nr. 10.

Loositavailt väljalaskudelt on kindlaks määratud võidud 3 000, 1 000, 500, 200 ja 150 rubla sajarublasele obligatsioonile. Võidusummale on juurde arvestatud obligatsiooni enese nominaalhind. Sel kombel kustutatakse võidu väljamaksmisel obligatsioon ja see ei võta osa edaspidistest tiraažidest.

Igale obligatsiooninumbrile langeb üks võit. Et 50-, 25- ja 10-rublase väärtusega obligatsioonid on ainult osad sajarublasest obligatsioonist, mil on üks number, siis nende obligatsioonide omanikele makstakse välja tervele obligatsioonile langenud võidu vastav osa. 500-, 300- ja 200-rublase väärtusega obligatsioonidele, mil on viis, kolm või kaks numbrit, langeb üheaegselt niisama palju võite, s. t., teisiti üteldes, võidab iga number iseseisvalt. Siiski 3 000-, 1 000- ja 500-rublased võidud tiraaži läbiviimise tingimuste järgi võivad langeda ainult ühele niisuguse obligatsiooni numbrile, selle obligatsiooni ülejäänud numbrid aga võidavad igaüks 150 rubla. 200- või 150-rublased võidud langevad korraga ühe ja sama obligatsiooni kõigile numbreile.

Loositavate laenude väljalaskude põhitingimus seisneb selles, et kõik nende väljalaskude obligatsioonid võidavad. Järelikult on kahekümne aasta jooksul väljaloositavate võitude hulk võrdne käibelolevate obligatsioonide hulgaga. Igale laenu klassile, mis koosneb miljonist obligatsioonist (20 000 seeriat, 50 obligatsiooni igaühes) tuleb miljon võitu.

Igale laenule korraldatakse aastas neli võitude tiraaži, kahekümne aasta jooksul aga korraldatakse järelikult 80 tiraaži. Võitude hulk, mis välja loositakse, pole igas tiraažis ühesugune.

Laenu käibe esimesil aastail on reegliks vähema hulga võitude loosimine võrreldes järgnevate aastatega. Tingituna sellest, et võitude väljamaksmine toob endaga kaasa obligatsioonide väärtuse kustutamise, saavutatakse sellise võitude üldise hulga jaotamisega aastate järgi krediidi faktilise tähtaja pikendus riigile. Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask) ja NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenul loositakse 1.—4. tiraažis à 5000 võitu ühes klassis, 41.—44. tiraažis — 10 350 võitu, 77.—80. tiraažis — 33 150 võitu. Esimesel aastal pärast laenu väljalaskmist võidab keskmiselt üks viiekümnest obligatsioonist. Teistelt laenudelt, tänu teissugusele võitude jaotusele, tõusevad aastatega tunduvalt

võiduvõimalused laenu käibe esimese kahe aasta jooksul. Kolmanda viisaastaku laenul (esimese aasta väljalask) 1.—8. tiraažis ulatub igas tiraažis väljaloositavate võitude hulk 10 000-ni ühes klassis ja järelikult esimesel ja teisel aastal pärast laenu väljalaskmist tuleb keskmiselt üks võit 25 obligatsioonile. Lõpuks, Kolmanda viisaastaku laenul (teise ja kolmanda aasta väljalask) suureneb samadel aastatel väljaloositavate võitude hulk veelgi enam ja on igas tiraažis 12 000 igas klassis, üks võit aga langeb keskmiselt 20—21 obligatsioonile.

Loositavate laenude väljalasud kustutatakse järk-järguliselt 20 aasta jooksul võitude väljamaksmistega, kuhu arvestatakse juurde ka obligatsioonide väärtus. Kindlaintressiliste väljalaskude kustutamine, s. t. nende väljalaskude obligatsioonide nominaalhinna väljamaksmine toimub võrdsete osade kaupa laenude käibe viimase viie aasta jooksul. Nende obligatsioonide kindlaksmääramiseks, mis tulevad kustutamisele ühel või teisel aastal, peab korraldama kustutustiraaže. Seerianumbritega obligatsioonid, mis sattusid kustutustiraaži, makstakse välja nende nominaalhinna järgi. Niiviisi määratakse kindlaks kindlaintressiliste väljalaskude obligatsioonide kustutamise järjekord laenu tähtaja piires.

Nende obligatsioonide esitamine väljamaksmiseks, mis on tulnud välja kustutustiraažis, ja samuti võitude ja intresside väljamaksmine kupongide järgi on kitsendatud piiratud tähtaegadega. Need tähtajad saabuvad üks aasta pärast laenu kahekümneaastase tähtaja lõppu ning nende lõppemisel kaotavad väljamaksmata jäänud obligatsioonid ja kupongid oma maksvuse ning edaspidi enam välja ei maksta.

Laenude väljalaskmisel teeb valitsus tellijaile soodustusi, vabastades nii obligatsioonid kui ka võidud ja intressid riigi- ja kohalikest maksudest. Tulu, mis saadud obligatsioonidest võitude või intresside näol, sõltumatult selle suurusest, ei arvestata juurde tulude sellele summale, mis käib tulumaksu alla. Need obligatsioonid, mis on antud hoiule hoiukassasse ja mis lähevad päranduse teel teise isiku kätte, ei käi pärandusmaksu alla.

1938. a. Sisevõidulaenu olulised erinevused struktuuris, mahutamise korras ja käibe tingimustes tõstavad selle esile meie ülejäänud riigilaenudest. Üheaegselt selle väljalaskmisega võttis valitsus vastu 1929., 1930., 1932. ja 1935. a. Sisevõidulaenude konversiooni otsuse. Nende laenude obligatsioonid vahetati ümber 1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioonide vastu kuni 1. märtsini 1938.

Laen on välja lastud 20-aastase tähtajaga — 1. juunist 1938 kuni 1. juunini 1958. Laenu esialgne summa oli 600 miljonit rubla. Tingituna suurendatud nõudmisest 1938. a.

Sisevõidulaenu obligatsioonidele lasti 1939. a. välja selle laenu teine klass ja 1940. a. — kolmas klass, kumbki 600 miljoni rubla suuruses. Järelikult koosneb laen praegu kolmest klassist.

See laen on mahutatud elanikkonna keskel üksnes obligatsioonide sularaha eest müümise korras. Hoiukassad võivad vabalt osta ja müüa 1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioone. Obligatsioonide ostu ja müüki teostatakse selle hinna järgi, mis, vastavalt laenu keskmisele tulutoovusele, järk-järguliselt tõuseb enne järjekordset võitude tiraaži ja langeb pärast tiraaži lõppu. Hoiukassad ostavad obligatsioone nende nominaalhinna järgi.

Laenu obligatsioonid on välja lastud 200, 100 ja 50 rubla väärtuses. 100- ja 50-rublased obligatsioonid on 200-rublase põhiobligatsiooni osadeks ja annavad õiguse saada ½ või ¼ võidust, mis on langenud kogu obligatsioonile.

Laenu iga klass jaotatakse 75 000 seeriaks, mis omakorda koosnevad 40 kahesajarublasest obligatsioonist, nr. 1 kuni nr. 40. Järelikult on igas klassis kolm miljonit obligatsiooni.

Laen on välja lastud 3-protsendilisena. Kogu tulu laenudelt makstakse välja võitude näol. Võitude suurus on kindlaks määratud 25 000, 10 000, 5 000, 1 000 ja 400 rubla suuruses kahesajarublasele obligatsioonile, kaasa arvatud ka obligatsiooni nominaalhind, mis kustutatakse võidu väljamaksmisel.

Igal aastal korraldatakse 6 võitude tiraaži. 120 tiraažis, mis korraldatakse laenu kahekümneaastase tähtaja jooksul, tuleb loosimisele 681,6 tuhat võitu ühes klassis, mis jaotatakse ära ühtlaselt üksikute tiraažide vahel. Järelikult võidab keskmiselt iga neljas-viies obligatsioon. Ülejäänud obligatsioone, milledele pole langenud võite, hakatakse kustutama 1. juunist 1958. Kustutamisel makstakse välja obligatsioonide omanikele viimaste nominaalhind.

Tellimiste korras mahutatud laenudelt saadud ressursid võetakse mitte ainult Liidu eelarvesse, vaid ka liiduvabariikide eelarveisse ja linnade, rajoonide ja külanõukogude kohalikesse eelarveisse. Need lähevad kohaliku elanikkonna tähtsaimate majanduslike ja kultuuriliste ehituste tarbeiks.

Laenudelt saadud sissetulek jaotatakse ära NSV Liidu Ülemnõukogu poolt väljaantud seaduse järgi NSVL riigieelarve kinnitamisel. 1940. a. vastuvõetud seaduse järgi antakse 90 protsenti kolhooslastelt ja üksiktalunikelt laenu tellimiste läbi saadud sissetulekust rajooni- ja külanõukogude kohalikesse eelarveisse ning ainult 10 protsenti võetakse Nõukogude eelarvesse. Ressurssidest, mis saadakse tööliste, teenijate ja muu linnaelanikkonna tellimiste läbi, antakse kohalikesse eelarveisse 25 protsenti, 25 protsenti antakse liiduva-

bariikide riigieelarveisse ning ülejäänud 50 protsenti lähevad Nõukogude eelarvesse. Tänu niisugusele ressursside jaotusele muutub Nõukogude riigilaenude tähtsus elanikkonnale näitlikuks ja märgatavaks.

5. RIIGILAENUDE VÄLJALASKMINE JA MAHUTAMINE.

Meie riigi põhiseadus — NSV Liidu Konstitutsioon — määrab kindlaks, et laenude tegemine kuulub Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu võimkonda, mida ta teostab kõrgemate võimuorganite ja riigivalitsemise organite kaudu.

NSVL Ülemnõukogu määrab riigieelarve kinnitamisel kindlaks järgmiseks aastaks laenudelt saadava summa. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsioonile võtab Rahvakomissaride Nõukogu tarvitusele abinõud riigieelarve täitmiseks. Vastavalt sellele annab Rahvakomissaride Nõukogu välja riigilaenude väljalaskmise määrused, mis peavad tagama neis ettenähtud tulude laekumist eelarvesse.

Valitsuse poolt antud uue laenu väljalaskmise määruses on alati näidatud otstarve ja nimetus. Selleks et varjata väljalastavate laenude rahvavaenulist iseloomu, on kapitalistlikud riigid sunnitud kas maskeerima laenu otstarvet või neist üldse vaikima. Ainult Nõukogude riik võib üldrahvalikult teatada väljalastud laenude otstarvet, sest nad vastavad töötava rahva huvidele. Nii on NSVL Rahvakomissaride Nõukogu Kolmanda viisaastaku laenu (kolmanda aasta väljalask) väljalaskmise määruses näidatud, et laen lastakse välja „elanikkonna säästude kaasatõmbamiseks kolmanda viisaastaku majanduslik-kultuurilise ülesehituse ülesannete täitmise ja riigikaitse kindlustamise eesmärgil“. Selline laenude eesmärk loob neile tohutu suure edu.

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrusega määratakse kindlaks laenu summa vastavalt riigieelarves kindlaksmääratud laenudelt saadavaile tuludele.

NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrab samuti kindlaks laenu tähtaja ja laenult väljamakstava tulu suuruse. Laenu tähtaeg oleneb vahenditult ta otstarbest ja peab kindlustama efektiivset ressursside ärakasutamist rahvamajandusse kapitalimahutuste finantseerimiseks. Laenu tulu määratakse kindlaks niisuguses ulatuses, et saadud ressursside ärakasutamine rahvamajanduses oleks majanduslikult otstarbekohane.

Määruses näeb valitsus ette obligatsioonide omanikele võimaldatud soodustusi ja kinnitab NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi poolt väljatöötatud laenu väljalaskmise tingimused.

Niisugused on NSVL Rahvakomissaride Nõukogu laenu väljalaskmise põhielemendid.

NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi poolt laenu väljaandmise tingimused avaldatakse koos valitsuse poolt väljaantud laenu väljalaskmise määrusega.

Tingimustes esitatakse: laenu struktuur, obligatsioonide väärtus, igas tiraažis väljaloositavate võitude suurus, võidutiraažide hulk, igas tiraažis väljaloositavate võitude hulk ja üldsumma, võitude ja intresside kupongide järgi väljamaksmise tähtpäevad, laenu kustutamise kord ja tähtajad.

Laenu mahutamise kord ja tingimused määratakse kindlaks NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi instruktsioonidega. Iga laenu kohta käib kaks instruktsiooni: üks neist puudutab laenu mahutamist tööliste, teenijate ja muu linnaelanikkonna keskel, teine aga kolhooslaste ja üksiktalunikkude keskel. Mõlemad instruktsioonid määravad kindlaks nende asutiste ja organisatsioonide kohused, kes võtavad osa laenu mahutamisest.

NSV Liidu valitsus on kogu laenude kohta käiva töö pannud NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadile. NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi koosseisus ja kohalikes organeis oli kuni 1931. a. riigilaenude spetsiaalaparaat. 1931. a., tingituna hoiukassade aparaadi organiseeritud kindlustamise saavutamisest, tunnustati otstarbekohasemaks koondada temasse rahvasäästude organiseerimine. Riigilaenude aparaat ühendati hoiukassade aparaadiga ühiseks süsteemiks, mis täidab riigilaenude mahutamise ja kustutamise funktsioone, obligatsioonide omanike teenindamist ja riigilaenu arvestust.

Hoiukassade süsteemi mitmesuguste lülide funktsioonid laenude töö alal ei ole ühesugused. Hoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus projekteerib riigieelarve tulusid ja kulusid laenudelt, töötab läbi laenude struktuuri ja tingimused, teostab nende väljalaskmise kogu tehnilist ettevalmistust, organiseerib ja juhatab laenude tööd kogu hoiukassade süsteemis. Vabariiklikud, kraide ja oblastite hoiukassade ja riikliku krediidi valitsused juhivad nendele alluvate valitsuste ja hoiukassade tööd laenude alal. Tsentraal- (rajooni-) hoiukassad organiseerivad ja viivad läbi laenu mahutamist, alates tellimistest ja lõpetades tellijaile lunastatud obligatsioonide väljaandmisega. Peale selle toimetavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad kõiki obligatsioonide omanike teenindamise operatsioone: obligatsioonide ostu, müüki ja hoiulevõtmist, võitude, kupongide ja kustutustiraažis väljatulnud obligatsioonide väljamaksmist, laenu väljaandmist obligatsiooni pantimisel. Allhoiukassad teostavad obligatsioonide omanike teenindamise operatsioone hoiukassade eri liikidele kindlaksmääratud mahus. Osa allhoiukassasid, peami-

selt külades, võtab osa laenude mahutamisest, inkasseerib tellimistelt laekuvaid sissemakseid.

Hoiukassade ja riikliku krediidi süsteem tegutseb majandusliku arvestuse aluseil. Riigieelarvest tasutakse temale tegelikke väljaminekuid, mis tekivad seoses tööga laenude alal. Järelikult koosneb laenude teel riigi poolt saadud krediidi väärtus kahest elemendist: obligatsioonide omanikele väljamakstavaist tuludest ja hoiukassadele kulude tasumisest.

Töö üleandmine laenude alal hoiukassadele ei eemalda mingil kombel finantsorganeid sellest asjast. Laenude eduka mahutamise ja obligatsioonide omanike täpse teenindamise eest kannavad nad hoiukassadega võrdset vastutust. Kasutades oma kontrolli teostamise õigust hoiukassade üle, avaldavad finantsorganid vajalikku mõju tööle laenude alal.

Laenude mahutamised viiakse läbi töötava rahva saadikute kohalike nõukogude juhtimisel ning riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonide ja kogu Nõukogude ühiskonna vahenditul kaasabil.

Nõukogude riigilaene realiseeritakse rangesti vabatahtlikel aluseil. Töötava rahva sügav andumus sotsialistlikule ülesehitusele tagab laenude edukat mahutamist meie riigis. Iga sundus katkestatakse kõige otsustavamal viisil, sest et see ei vasta sotsialistliku riigilaenu olemusele, toob kahju kogu riigilaenude arengule. Laiaulatuslik laenu ja selle väljalaskmise tingimuste selgitamine töötavale rahvale on laenude mahutamise töö aluseks.

Laenude mahutamise põhimooduseks on töötava rahva tellimised koos nende poolt omandatavate obligatsioonide tasumisega ositimakse näol. Viimaseil aastail on ositimakse kestus kõigile tellijaile kümme kuud. Tänu niisugusele soodustavale korrale muutub laenust osavõtmine kättesaadavaks kõigile kodanikele. Tellijate soovi kohaselt võib obligatsiooni väärtust tasuda ka lühema ajaga või üheaegselt tellimisega.

Laenu tellimisel on rangesti individuaalne iseloom. Iga töötaja tellib isiklikult laenu ja määrab tellimissumma oma äranägemise järgi ning tasub ise oma tellimise. Arveldusi hoiukassaga tööliste ja teenijate tellimiste alal täidetakse ettevõtete või asutiste kaudu, kolhooslaste ja üksiktalunikkude tellimiste alal aga külanõukogu erivolinike läbi.

Tellimine algab pärast valitsuse poolt antud laenu väljalaskmise määruse avaldamist ja kestab niikaua, et kõigil töötajail oleks võimalik tellida laenu. Harilikult esimese sissemakse tasumise hetkeks lõpeb peamiselt laenu tellimine üle kogu riigi.

Töölised, teenijad, koopereerunud kodukäsitöösturid, õpilased ja pensionärid tasuvad tellimise ühesuuruste sisse-

maksetega töötasust, stipendiumist või pensionist. Kolhooslaste ja üksiktalunikkude tellimised tasutakse sularahas nende poolt teenitud isiklikest tuludest.

Töötasu makstakse töölistele ja teenijaile regulaarselt, rangesti kindlaksmääratud tähtaegadel ja on neile ainsaks tuluallikaks. Seepärast on arvestused laenu tellimistelt tingitud töölistele ja teenijaile töötasu väljamaksmisest. Kolhooslaste rahalised tulud, tingituna tootmisprotsessi iseärasustest põllumajanduses, ei kanna nii regulaarset iseloomu. Nende tulude saamine on peamiselt seotud põllumajandusliku aasta lõpuga ja toodete realiseerimisega. Peale kolhoosist saadavate tulude saavad kolhooslased samuti tulu veel oma isiklikest aiamaadest. Seepärast ei või kolhooslaste arvestusi laenu tellimistelt ajaldada kolhoosis tulu saamise hetkega. Arvestades neid iseärasusi on kindlaks määratud ühesugune kord laenu mahutamiseks tööliste ja teenijate keskel ja teissugune kord — kolhooslaste ja üksiktalunikkude keskel.

A. Laenude mahutamise kord tööliste, teenijate ja muu linnaelanikkonna keskel.

Laenu mahutamist ettevõtteis ja asutistes viivad läbi riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonid kohalike partei- ja ametiühinguliste organisatsioonide juhtimisel. Nad teevad massilist selgitustööd laenude alal tööliste ja teenijate keskel, organiseerivad tellimisi laenule ja teostavad kontrolli kõigi arvelduste üle tellijatega.

Vahenditu tellimise läbiviimiseks valivad kaastöö-komisjonid tsehhides ja osakondades erivolinikke niisuguse arvestusega, et igaühele neist tuleks mitte enam kui 20—25 inimest. Volinike isiklikul autoriteedil ja tööliste ning teenijate usaldusel nende vastu on suur tähtsus. Volinikud valitakse aktiivseimate ja eesrindlike tööliste ja teenijate hulgast. Kaastöö-komisjoni kohustuste hulka kuulub volinike instrueerimine nii laenu väljalaskmise tähtsusest ja tingimustest kui ka tellimiste läbiviimise praktilistest küsimustest.

Mingeid osamäärasid laenu mahutamise alal ei määrata. Iga töötaja määrab iseseisvalt oma tellimise suuruse. Tellimismahu loosung, mis tavaliselt üles seatakse ühiskondlike organisatsioonide poolt, pannakse kogu massilise selgitustöö aluseks laenude alal. Selle loosungi all viiakse läbi kõik laenu tellimised ettevõtteis ja asutistes. Organiseerivaks loosungiks laenude realiseerimisel viimaseil aastail on üleskutse: „Kahe-kolmenädalane teenistus laenuks sotsialistlikule riigile“. Tellimismahu loosung ei piira muidugi iga töötaja õigust tellida ükskõik millisele summale. Viimaste aastate kogemus näitab, et loosungi järgi „Kahe-kolmenädalane tee-

nistus laenuks“ paljud töölised ja teenijad tellivad laenu oma kuu-töötasu suuruses ja veel enamgi. Niisugune tung suurendada oma tellimismahtu on põhjendatud töötava rahva suure huviga Nõukogude riigilaenude vastu ja leiab kõigiti toetust ja heakskiitmist.

Tähtsaim ülesanne, mille täitmisele on suunatud massiline selgitustöö laenu mahutamise perioodil, seisneb selles, et kõik töölised ja teenijad telliksid laenu. Selle ülesande läbiviimiseks kasutatakse ära kõik agitatsiooni vahendid: aruanded, vestlused, suuretiraažilised ajalehed, seinalehed, raadio, kunstiline isetegevus. Laenu tellimise edukale käigule aitavad kaasa sotsialistlikud võistlused ettevõtete ja asutiste vahel, seespool aga — üksikute tsehhide ja osakondade vahel.

Tellimise tulemusi hinnatakse kolme põhinäitaja järgi. Saavutatud vahekord tellijate hulga ja tööliste ning teenijate arvu vahel teeb kindlaks töötava rahva laenu tellimise hõlmamismäära. Vahekord tellimissumma ja töötasu kuufondi vahel iseloomustab tellimiste mahu loosungi täitmist. Tellimise lõpetamise tähtaeg ja tellimiste läbiviimise poliitiline tase annab tunnistust laenu korraldamise töö tempost ja kvaliteedist.

Viies läbi tellimisi pöörduvad volinikud iga üksiku töölise ja teenija poole ja selgitavad ta soovi tellida laenu. Tellimisi võetakse vastu kas tellimislehtedel, mis on arvestatud tellijate grupile, või eraldi kaartidel, mis on arvestatud eraldi iga tellija jaoks. Kaarte kasutatakse peamiselt suuris ettevõtteis. Nende paremus seisneb selles, et neid kasutatakse ka tellijate sissemaksete arvestuse alal ja töölise üleminekul ühest osakonnast teise võib neid kaarte üle anda uue töökoha järgi laenu tellimise arvestuse jätkamiseks. Tellimislehel või kaardil näitab ja kinnitab tellija isikliku allkirjaga tellimissummat, laenu väljalasku ja obligatsiooni väärtust, mida ta soovib saada. Peale selle sisaldavad tellimisleht ja kaart tellija kohustuse tasuda obligatsiooni väärtus NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi poolt kindlaksmääratud korras ja tähtaegadel. Täidetud ja allakirjutatud lehed ning kaardid annavad volinikud kaastöö-komisjonile edasi, kes kontrollib hoolikalt täitmiste õigsust, pöörab erilist tähelepanu tellijate allkirjade olemasolule. Kaastöö-komisjoni poolt kontrollitud tellimislehed ja kaardid antakse edasi ettevõtte või asutise raamatupidamisse tellijailt sissemaksete saamiseks ja obligatsioonide väljaandmiseks.

Ettevõtte või asutise raamatupidamine peab arvestusi laenu tellimise kohta iga töölise ja teenijaga üksikult, samuti aga hoiukassaga kogu kollektiivi kohta korraga. Sel kombel ettevõtte või asutise raamatupidamine etendab tähtsat osa

laenude mahutamise alal. Ta arvestab kokku tellijate hulga ja tellimissumma, saab tellijate töötasust järjekordseid sissemakseid ja annab hoiukassale üle sissetulnud ressursid, saab hoiukassast obligatsioone ja annab neid kätte tellijaile pärast nende tellimise tasumist, esitab hoiukassale laenu alal kindlaksmääratud aruande.

Tellijate üldarv ja tellimissumma ettevõtte või asutise järgi tehakse kindlaks tellimislehtede või kaartide arvestuse teel. Tellijate hulga ja tellimissumma arvestuse eesmärgil peab raamatupidamine väljalangenud tellijate nimekirja, näidates nende poolt tasumata jäänud tellimiste summat. Suuris ettevõtteis rakendatakse tellijate ja tellimiste kokkuvõtliku arvestuse jaoks erilist „Laenu realiseerimise arvestusžurnaali". Niisugust žurnaali peetakse igas tsehhis, mis peab iseseisvaid arvestusi töötasu alal. Kasutades selle žurnaali andmeid võib igal ajal saada teateid tellijate ja tellimissumma liikumisest niihästi kogu ettevõttes kui ka üksikuis tsehhides.

Alates tellimise läbiviimise esimesest päevast kuni laenu alal arvestuste lõpuni, teatab ettevõtte või asutise raamatupidamine regulaarselt hoiukassale tellijate hulga ja tellimissumma. Need teated esitatakse kindlaksmääratud vormi järgi kaastöö-komisjoni esimehe ja pearaamatupidaja allkirjaga. Neis näidatakse ühtlasi, kui palju tellijaid ja millise tellimissummaga tuli juurde ja langes välja aruandeaja jooksul. Harilikult esitatakse andmeid esimesel kuul pärast laenu väljalaskmist iga päev, teisel kuul üks kord kümne päeva jooksul, edaspidi aga kord kuus.

On arusaadav see huvi, millega kogu riik ootab uuesti väljalastud laenu mahutamise tulemusi. See kohustab raamatupidamisi esitama teateid täpselt ja kindlaksmääratud tähtajaks. Üksikute ettevõtete ja asutiste aruannete andmeist võetakse kokku tellimiste üldsumma oblastite, vabariikide ja tervikuna kogu Liidu järgi. Sel alusel koostatakse ressursside laekumise kava Liidu, vabariiklikesse ja kohalikesse eelarveisse. Seepärast on aruannete teadete täpsusel eriline tähtsus. Meelega moonutatud andmete esitamise ja nende esitamise tähtaegade rikkumise eest võetakse süüdlased kriminaalvastutusele 27. novembril 1933. a. NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu poolt väljaantud määruse põhjal.

Täites tellijate korraldusi, saab raamatupidamine iga töölistele ja teenijaile töötasu väljamaksmise puhul järjekordseid tellimise sissemakseid. Sissemaksete suurus oleneb tellimissummast, ositimakse tasumise kestusest ning töölistele ja teenijaile töötasu väljamaksmise tähtpäevadest — üks või kaks korda kuus.

Kõigi tellijate jaoks, olenemata sellest, millal nad tellisid laenu, on olemas üksainus lõpptähtaeg tellimise väljamakse lõpetamiseks. Järelikult, kui tellimine on tehtud pärast esimese sissemakse tasumise tähtaega, väheneb vastavalt ka ositimakse tähtaja pikendus.

Töötasu õigeaegse väljamaksmise ja kümnekuise ositimakse tähtaja pikenduse puhul tasutakse tellimise sissemakse võrdseis osades ja need on $^1/_{20}$ või $^1/_{10}$ tellimissummast (olenedes töötasu väljamaksmise tähtaegadest). Neil juhtudel, kui ositimakse tähtaeg väheneb, suureneb vastavalt sellele iga sissemakse suurus. Tükitöö-tasu puhul tasutakse sissemakseid niihästi avansist kui ka töötasust, mis saadakse kuu lõpparve arvestusel. Kui töötasu antakse mitme maksuperioodi eest ette (nagu näiteks enne puhkust), siis laenu sissemaksed makstakse ka samade perioodide eest.

Individuaalselt tellimist ja sissemakseid arvestatakse igale tellijale kahel viisil. Kui tellimine oli tellimislehele vastu võetud, peetakse arvestust tööliste ja teenijate isikulistel kontodel töötasu alal, milledele kantakse sisse tellimissumma ja kõik sissemaksed. Seal, kus tellimislehtede asemel olid tarvitusel kaardid, arvestatakse tellimist ja sissemakseid kaardi teisel küljel.

Laenu realiseerimisest saadud ressursse võib kasutada määratud otstarbeks ainult pärast nende laekumist riigieelarvesse. Ettevõtted ja asutised on kohustatud laenu sissemakseid hoiukassadesse üle andma õigeaegselt ja täielikult. Vastavalt NSVL Rahvakomissaride Nõukogu otsusele 25. maist 1931 annavad ettevõtted ja asutised hoiukassadele üle need ressursid, mis laekusid arvelduste teel. Saades pangalt töötasu väljamaksmiseks raha, on iga ettevõte ja asutis kohustatud samal ajal esitama pangale ülesande siirda oma kontolt hoiukassa kontole töötasult saadavate laenude sissemaksete summa. Mitteõigeaegse ülesande esitamise puhul võetakse süüdlased riigi raha kinnipidamises kriminaalvastutusele.

Sissemakseid laenudelt arvestab ettevõtte või asutise raamatupidamine oma bilanssi.

Obligatsioonide väljaandmine tellijaile sünnib üheaegselt viimase tellimise sissemaksega. Selleks et igale tellijale võiks välja anda selle väljalasu ja väärtusega obligatsiooni, mille ta on tellinud, esitab ettevõtte või asutise raamatupidamine hoiukassale teateid kogu tellimissumma jaotuse ja obligatsioonide väärtuse kohta. Need teated esitatakse kaks korda: üks kuu pärast laenu väljalaskmist ja kaks kuud enne arvestuste lõppu tellimistelt. Olles üldistatud, on nad Liidus obligatsioonide valmistamise aluseks. Hilisemaid tea-

teid kasutatakse obligatsioonide jaotamiseks ja kohtadele saatmiseks.

Obligatsioone annavad tellijaile välja ettevõtte või asutise raamatupidajad. Selleks otstarbeks saab raamatupidamine õigeaegselt hoiukassalt vastavate väljalaskude ja väärtustega obligatsioone. Nende isikute allkirja proovid, kellel on õigus volitusele alla kirjutada, esitatakse aegsasti hoiukassale.

Obligatsioone antakse tellijaile välja isiklike allkirjade vastu. Esimene tiraaž teostatakse harilikult väikese ajavahemiku järel pärast viimast sissemakset tellimistelt. Tellijad, kes pole õigeaegselt kätte saanud oma obligatsioone, ei saa võtta osa tiraažist. Seepärast määratakse obligatsioonide väljaandmiseks kindel kümnepäevane tähtaeg pärast viimase sissemakse tasumist. Tellijaile, kes ajutiselt viibivad eemal kollektiivist, saadetakse obligatsioonid selle tähtaja jooksul koju käskjalaga või tähitud kirjaga.

Neil juhtudel, kui asutise või ettevõtte raamatupidamisest olenematuil põhjustel ei saa mõnele tellijale obligatsioone kätte anda ega ära saata, antakse need hoiukassasse hoiule. Ühtlasi esitatakse nende tellijate nimestik, kes pole saanud obligatsioone, ja kus on näidatud iga tellija poolt tasutud sissemakse-summa. Esialgselt kontrollib kaastöökomisjon, kas on võetud tarvitusele kõik võimalikud abinõud tellijale obligatsiooni kätteandmiseks, ja teeb nimestikus märkuse kontrolli teostamise kohta. Tellijaile äraandmata jäänud obligatsioonid antakse hoiukassasse ära enne võitude esimese tiraaži tähtpäeva. Tellijad, kes pole oma obligatsioone tellimiskoha järgi kätte saanud, võivad need kindlaksmääratud aja jooksul kätte saada vastavast hoiukassast, esitades selle ettevõtte või asutise raamatupidamise teatise, kus teostati sissemakse. Teatises peab olema üles tähendatud tasutud sissemaksete summa. Kolmanda viisaastaku laenul (teise aasta väljalask) on lõpptähtpäev obligatsioonide saamiseks 1. juuli 1941. a., Kolmanda viisaastaku laenul (kolmanda aasta väljalask) — 1. juuni 1941. Eelmistele laenudele kindlaksmääratud tähtajad on möödas.

Tellijaile, kes lahkuvad asutisest või ettevõttest enne laenu arvelduste lõppu, võimaldatakse tasuda enne tähtaega oma tellimine ja saada kogu summa eest obligatsioone. Kui tellija ei taha kasutada seda õigust, siis antakse talle välja obligatsioone tasutud sissemaksete summa ulatuses. Arvelduseks lahkuvate tellijatega saab ettevõtte või asutise raamatupidamine hoiukassalt avansiks mitmesuguse väärtusega obligatsioone.

Minnes üle teise ettevõttesse või asutisse, võivad töölised ja teenijad säilitada oma tellimise, vormistades selle uues

töökohas. Kaastöö-komisjonid selgitavad oma volinike kaudu uuesti saabunud tööliste ja teenijate nõusolekut uuendada tellimist ning märgivad selle ära tellimislehel või kaardil summas, mida tellija soovib tasuda enne kindlaksmääratud ositimakse tähtaja lõppu. Tellimisleht või kaart antakse harilikus korras raamatupidamisele edasi tellijatega tellimise arvestuse arvelduseks.

Olles lõpetanud arveldused tellijate tellimiste ja obligatsioonide väljaandmiste alal, esitab ettevõtte või asutise raamatupidamine hoiukassale laenu mahutamise tulemuste kokkuvõtte-aruande, mis sisaldab andmeid sissemaksete ja obligatsioonide liikumisest. Sellega lõpevad ettevõtte või raamatupidamise funktsioonid laenu mahutamise alal.

Kogu tellimiste läbiviimise kuni kokkuvõtte-aruande koostamisaja kestuseni teostab kaastöö-komisjon kontrolli arvelduste õigsuse üle tellijate ja hoiukassadega ja samuti tasutud obligatsioonide tellijaile õigeaegse väljaandmise üle.

Niisugune on laenu mahutamise kord tööliste ja teenijate keskel.

Samadel alustel viiakse laenu tellimised läbi koopereerunud kodu-käsitööstürite, üliõpilaste ja pensionäride keskel.

Mõned erinevused on olemas laenu mahutamise korras nende töötajate keskel, kes ei tööta ettevõtteis ega asutistes — kodused perenaised, kodused töölised ja väljaspool kooperatiive töötavad kodu-käsitööstürid. Selle elanikkonna-osa keskel viivad laenu tellimise läbi linna- või rajooni-kaastöökomisjonide poolt määratud volinikud ühiskonnategelaste-aktivistide seast. Järjekordseid sissemakseid tasuvad tellijad majavalitsusele koos korteriüüriga, majades aga, mis kuuluvad eraisikuile, teostavad sissemaksete kasseerimist hoiukassade volinikud.

B. Laenude mahutamise kord kolhooslaste ja üksiktalunike keskel.

Kõik massilise organisatsioonitöö laenu mahutamise alal külas on pandud külanõukogudele, kes teostavad seda tööd kaastöö-komisjonide ja kogu küla-ühiskonna kaastööl.

Tellimisi kolhooslaste ja üksiktalunikkude keskel, tellimisraha kasseerimist ja obligatsioonide väljaandmist tellijaile viivad läbi külanõukogude erivolinikud. Külanõukogu volinik on keskseks kujuks laenude mahutamise töös külades. Volinikkude tööst olenevad suuremal määral tellimise tulemused ning õigeaegne ja täielik tellimisraha kogumine. Harilikult määratakse volinikeks kolhooslaste üldiste koosolekute, kolhooside juhatuste ja ühiskondlike organisatsioonide poolt soovitatud kolhooslased-aktivistid ja külaintelligentsi esindajad. Volinikud kinnitatakse tööle ja vabasta-

takse töölt laenu alal töötava rahva saadikute rajooninõukogu täitevkomitee poolt. Iga volinik annab külanõukogule kirjaliku kohustuse, milles ta võtab enda peale külanõukogu ülesande läbi viia laenu tellimine, rahakogumine tellimiselt ja tellijaile obligatsioonide väljaandmine. Kohustus näeb ette volinike materiaalse vastutuse kogutud raha ja kättesaadud obligatsioonide puutumatuse eest.

Eesmärgiga äratada volinike materiaalset huvi tellimisraha kogumise vastu, tasutakse neile kindlaksmääratud tähtaegadel 2 protsenti tegelikult kogutud summadest.

Külanõukogud kinnitavad volinikke teatud kolhooslaste ja üksiktalunikkude grupi juurde kogu laenu mahutamise perioodiks. Külanõukogude volinikud võtavad laenu tellimisi vastu sama vormi tellimislehtedele, nagu on tööliste ja teenijate kollektiividel, ning samas korras. Täidetud tellimislehed annavad volinikud edasi külanõukogule, kes kontrollib nende töötamise õigsust. Tellimiste arvestust ja arveldusi külanõukogude volinikega peavad rajooni rahandusosakondade maksuagendid. Neis külanõukogudes, kus on olemas allhoiukassad, on need funktsioonid pandud viimaste peale. Külanõukogud annavad rahandusosakondade maksuagentidele ja külanõukogude hoiukassadele tellimislehed, mis on kinnitatud külanõukogu juhataja ja kaastöö-komisjoni juhataja allkirjaga. Nendelt saavad ka volinikud enne tellimise läbiviimist kviitungiraamatu nummerdatud kviitungitega iga kolhooslase ja üksiktaluniku tellimise arvestuseks.

Mitte hiljem kui kolme päeva jooksul pärast tellimist annavad volinikud tellijaile välja arvestuskviitungid. Arvestuskviitungite kontsud jätab volinik enda kätte. Kviitungi esiküljel ja kontsul märgib volinik tellija perekonna-, eesja isanime, iga väljalasu obligatsioonide summa ja väärtuse, tellimise üldsumma ja kuupäeva. Volinik kirjutab alla kviitungile ja kviitungiraamatu kontsule, tellija aga kinnitab kviitungi kättesaamist allkirjaga kviitungiraamatu kontsule. Järjekordsete sissemaksete tasumist ning samuti obligatsioonide väljaandmist tellijaile märgitakse kviitungi ja kontsu teisele küljele. Sissemaksete saamise ja obligatsioonide väljaandmise juures kirjutab volinik tellija käes hoiul olevale kviitungile alla, tellija aga — kviitungiraamatu kontsule. Niiviisi peegeldavad kviitung ja konts täielikult laenu tellimise arvestusi tellijate ning külanõukogude volinike vahel.

Kolhooslastele ja üksiktalunikkudele võimaldadakse samasugust ositimakse pikendust tellimise tasumiseks nagu töölistele ja teenijaile. Esimese sissemakse nad õiendavad kümnepäevase tähtaja jooksul pärast tellimist, teised sissemaksed aga kogu ositimakse kestel. Tegelikult aga tasub tellijate enamik oma soovi kohaselt tellimise lühema ajaga.

Loomulikult on ennetähtajaline tellimise tasumise algatus kolhooslaste poolt kõigiti tervitatud.

Volinikud ilmuvad tellijate juurde järjekordsete sissemaksete järele nende poolt kindlaksmääratud tähtaegadel. Iga tellija tasub isiklikult oma tellimise.

Kolhooslaste tellimise tasumine kolhoosi ressurssidest kolhooslastel saadaolevate tööpäevade tasu kinnipidamistega laenu sissemaksete arvel on keelatud.

Tellijailt kogutud raha annavad volinikud iga päev edasi rahandusosakonna maksuagendile või küla-hoiukassale, olenevalt sellest, kellele on teatud külas pandud arveldused volinikega. Rahandusosakonna maksuagendilt või küla-hoiukassalt saavad volinikud samuti obligatsioone tellijaile kätteandmiseks.

Tellijaile obligatsioonide väljaandmine sünnib pärast seda, kui igaüks neist on täies ulatuses tasunud oma tellimise. Obligatsioonide äraandmise juures võtavad volinikud tellijailt ära arvestuskviitungid ning annavad need üle rahandusosakonna maksuagendile või küla-hoiukassale. Samuti antakse neile tagasi obligatsioonid, mida ühel või teisel põhjusel pole saadud tellijaile ära anda, nende tagasisaatmiseks tsentraal- (rajooni-) hoiukassasse. Obligatsioonid antakse hoiukassadest välja tellijaile — kolhooslastele ja üksiktalunikkudele samas korras, mis on kindlaks määratud obligatsioonide väljaandmiseks töölistele ja teenijaile.

Rahandusosakonna maksuagent või küla-hoiukassa peavad iga voliniku kohta isikulist kontot, milles peegelduvad kõik arvestused temaga. Niisuguse isikulise konto ärakiri antakse voliniku kätte.

Külanõukogu poolt saadud tellimislehtede põhjal kantakse isikulisele kontole tellijate hulk ja tellimissumma. Võttes volinikelt raha vastu kontrollib rahandusosakonna agent või küla-hoiukassa äraantud summa õigsust arvestuskviitungite kontsude järgi ja kannab selle isikulisele kontole. Volinik kinnitab raha edasiandmist oma allkirjaga isikulisele kontole, hoiukassa agent või kontrolör aga kirjutab raha vastuvõtmise kohta alla isikulise konto ärakirjale. Isikulistel kontodel märgitakse samuti üles nende obligatsioonide summa, mis oli volinikule välja antud tellijaile edasiandmiseks. Volinik kirjutab obligatsioonide saamise üle alla isikulisele kontole, kuna hoiukassa agent või kontrolör kirjutab sel juhul alla isikulise konto ärakirjale.

Volinikelt saadud raha annab rahandusosakonna maksuagent, mitte harvem kui kord viie päeva jooksul, tsentraal- (rajooni-) hoiukassale edasi kas isiklikult või posti teel. Ühtlasi raha üleandmisega või posti teel saatmisega esitab ra-

handusosakonna maksuagent aruande-nimestiku, milles on üles tähendatud igalt kolhoosilt aruande-aja eest saadud rahasumma laenu mahutamise algusest peale. Peale selle sisaldab aruande-nimestik teateid tellijate hulga ning tellimissumma üksikute kolhooside järgi.

Aruande-nimestik koostatakse volinike isikuliste kontode andmeil. Olenemata aruande-nimestiku esitamisest raha üleandmise juures, on rahandusosakonna maksuagent kohustatud seda esitama tsentraal- (rajooni-) hoiukassale ning ärakirja sellest — külanõukogule kindlaksmääratud tähtaegadel: esimesel laenu mahutamise kuul iga päev, teisel — kümne päeva tagant ning edaspidi igas kuus. Neil juhtudel, kui nimekirjade esitamise tähtpäevad ei lange kokku raha äraandmisega, näidatakse nimekirjas ainult teateid tellijate hulga ja tellimissumma kohta. Niisugune aruande esitamise kord laiendatakse ka teistele küla-hoiukassadele, kes peavad arveldusi volinikega.

Rahandusosakonna maksuagendid ja küla-hoiukassad annavad samadel tähtaegadel teateid tsentraal- (rajooni-) hoiukassadele tellimiste üldsumma mahutamisest laenude väljalaskude ja obligatsioonide väärtuse alal nagu ettevõtte või asutise raamatupidamised.

Rahandusosakonna maksuagendid saavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassadelt obligatsioone volinikele väljaandmiseks. Neissesamusse hoiukassadesse saadavad volinikelt saadud, mingeil põhjustel tellijaile edasiandmata jäänud obligatsioonid.

Olles lõpetanud obligatsioonide väljaandmise, toimetavad rahandusosakondade maksuagendid ja hoiukassad koos volinikega vastastikku kontrolli laenu arvelduste alal, kasutades selleks isikulisi kontosid ja arvestuskviitungite kontse. Pärast arvelduste lõpetamist ja kontrolli esitatakse tsentraal- (rajooni-) hoiukassale lõppkokkuvõte laenu mahutamise tulemustest, milles näidatakse sissemaksete ja obligatsioonide liikumist.

Laenu mahutamine kolhooslaste-traktoristide keskel teostatakse samade meetodite järgi; tellimise läbiviimise volinikke kolhooslaste-traktoristide keskel määravad masina-traktorijaamad. MTJ (masina-traktorijaama) raamatupidamine peab volinikega arveldusi samas korras nagu rahandusosakondade maksuagendid või küla-hoiukassad.

Rahandusosakondade maksuagendid, küla-hoiukassade eratöölised ja masina-traktorijaamade raamatupidajad saavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassadelt tasu 0,5 protsenti nendelt saadud rahasummadelt.

C. Finantsorganite ja hoiukassade kohused laenude mahutamise alal.

Nõukogude riigilaenude tellimisest võtavad osa kümned miljonid inimesed. Tellimise viib läbi suurearvuline ühiskondlik aktiiv. Arveldusteks tellimiste alal on kaasa tõmmatud suur hulk ettevõtteid, asutisi, külanõukogude volinikke, rahandusosakondade maksuagente. Neis tingimustes on laenude mahutamise organiseerimise ülesanne väga vastutusrikas. Selle täitmine on pandud finantsorganeile ja hoiukassadele, kes on vastutavad laenu mahutamise eest.

Laenu mahutamise tegeliku töö läbiviimine lasub peamiselt linna- (rajooni-) rahandusosakondadel ja tsentraal- (rajooni-) hoiukassadel. Tõmmates laenu mahutamistööle kaasa kaastöö-komisjone ja külanõukogusid, viivad nad läbi kogu Nõukogude ühiskonna osavõtul laenu tellimise töötava rahva keskel, organiseerivad asutiste ja ettevõtete raamatupidamiste ja külanõukogude volinike läbi arveldusi tellijatega tellimise tasumise ja obligatsioonide väljaandmise alal. Täites neid funktsioone instrueerivad rahandusosakonnad ja hoiukassad ettevõtete ja asutiste raamatupidamisi, kaastöökomisjone, külanõukogusid ning nende volinikke laenu mahutamise korrast ja kontrollivad regulaarselt nende tegevust. Peale selle täidavad hoiukassad kogu operatiiv-tehnilist tööd laenu mahutamise alal. Nad varustavad ettevõtteid, asutisi, külanõukogusid ja rahandusosakondade maksuagente agitatsiooni- ja täitelehtede materjaliga, peavad tellimise arvestust ja arveldusi ettevõtete ja asutiste raamatupidamistega ja rahandusosakondade maksuagentidega ning samuti varustavad neid obligatsioonidega tellijaile väljaandmiseks, annavad üle laenudelt saadud ressursse Liidu, vabariiklikesse ja kohalikesse eelarveisse.

Hoiukassadele on peale pandud vastutav ülesanne — kindlustada täielikku ja õigeaegset laenu tellimistelt ressursside laekumist. Tööliste ja teenijate kollektiivides saavutatakse seda tellimiste kõrgeima taseme ja arvelduse õige käsitlemise säilitamise teel. Selleks kontrollivad hoiukassad süstemaatiliselt seda, kas laenu tellimise kaastöö-komisjonid täidavad õigeaegselt nende tööliste ja teenijate laenu tellimiste vormistamist, kes on vahetanud töökoha, kas raamatupidamine saab õigesti kätte tellijate sissemakseid ega pea kinni saadud sissemaksete loetelu. Täielik ja õigeaegne tellimise sissemaksete sissetulek kolhooslastelt ja üksiktalunikkudelt oleneb suurel määral külanõukogude volinike töö kvaliteedist. Hoiukassad koguvad perioodiliselt volinikke, organiseerivad aruandeid nende töö üle külanõukogude ja kolhooslaste koosolekute ees, soodustavad paremaid, taotlevad

ühiskondlikku mõjustamist töös mahajäävaile volinikele, esitades vajalikel juhtudel nende tagandamise küsimuse.

Laenu mahutamise operatiiv-tehnilisest tööst võtavad osa peale tsentraal- (rajooni-) hoiukassade ka allhoiukassad. Külaasulais väljendub nende osavõtt selles, et allhoiukassad peavad arveldusi külanõukogude volinikega. Linnades võivad I järgu hoiukassad olla koostöös laenude alal arvelduste pidamiseks ettevõtete ja asutiste raamatupidamistega. On loomulik, et allhoiukassad, kelledele on ülesandeks tehtud pidada arveldusi laenude alal, ei piirdu ainult puhttehnilise töö täitmisega. Nad vastutavad ühtlasi ka laenu mahutamise alal massilise organisatsioonitöö seisukorra eest nendes kollektiivides ja külanõukogudes, keda nad teenindavad.

Laenukassadele pandud ülesannete edukas täitmine nõuab eeskujulikku saadud ressursside ja obligatsioonide tellimise arvelduse sisseseadmist. Selleta on võimatu teostada laenu mahutamise operatiivset juhtimist. Hästi kordaseatud arveldus peegeldab igal ajal laenu tellimise taset, laenudelt raha laekumist, tellijaile obligatsioonide väljaandmise käiku. Niisugune arveldus kindlustab raha ja obligatsioonide säilitamist ja õigeaegset raha üleandmist.

Esialgset tellimise arvestust, sissemaksete ja obligatsioonide väljaandmist peavad ettevõtete ja asutiste raamatupidamised, külanõukogude volinikud, rahandusosakondade maksuagendid ja küla-hoiukassad. Selles arvestuse staadiumis tagatakse valvet arvelduse seisukorra järele iga tellijaga üksikult. Arvestus neis tsentraal- (rajooni-) hoiukassades ja I järgu hoiukassades, kelledele on tehtud ülesandeks arveldused ettevõtete ja asutistega, kannab ühist iseloomu. Siin on arvestuse objektiks mitte üksik tellija, vaid kollektiiv — ettevõte, asutis, kolhoos, külanõukogu. Niisuguses lõikes peetakse tellimise arvestust saabunud sissemaksete ja obligatsioonide kohta. Andmed üksikute kollektiivide alal ühtlustatakse linna või rajooni maastaabis. Nende andmete põhjal teostatakse arveldusi Liidu, vabariiklike ja kohalike eelarvetega ning esitatakse aruandeid hoiukassa ja riikliku krediidi valitsustele.

Alates tsentraal- (rajooni-) hoiukassast ja kõrgemalt, peetakse laenu realiseerimise ja ressursside laekumise arvestusi eraldi kahe tellijate grupi alal: a) töölised, teenijad ja muu linnaelanikkond, b) kolhooslased ja üksiktalunikud. Niisuguse arvestuse vajadus on tingitud esiteks laenudelt saadud ressursside plaanimisest samas lõikes ja teiseks, nende elanikkonna gruppide erinevast tellimise tasumise korrast.

Arveldusi laenu alal ettevõtete ja asutistega näitavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad ja I järgu hoiukassad isiku-

listel kontodel, mis avatakse igale ettevõttele ja asutisele. Neis kontodes võetakse arvesse tellijate ja tellimissumma suurus, tellimistest saadud raha ning väljaantud ja vastuvõetud obligatsioonide hulk. Isikuliste kontode sissekannete aluseks on ettevõtete ja asutiste raamatupidamiste poolt esitatud aruande-nimestikud, Riigipanga informeerimiseks teostatud loendid hoiukassa arvele sissetulnud sissemakseist laenult ning sissetulnud ja väljaläinud orderid väljaantud ja vastuvõetud obligatsioonidele.

Arveldusteks rahandusosakondade maksuagentidega ja küla-hoiukassadega kolhooslaste ja üksiktalunikkude tellimise alal avatakse teised isikulised kontod. Neil juhtudel, kui rahandusosakonna maksuagent peab arveldusi mitmete külanõukogude volinikega, avatakse iga külanõukogu alal eraldi isikuline konto. Tellijate hulka, tellimissummat ja raha saamist arvestatakse isikulistel kontodel üksikute kolhooside järgi, mis asetsevad ühe külanõukogu maa-alal, obligatsioonide arvestust aga peetakse summaarselt ilma alajaotuseta kolhooside järgi. Sissekandeid isikulisele kontole teostatakse selle aruande-nimestiku alusel, mida esitavad rahandusosakondade maksuagendid ja küla-hoiukassad, saadud raha sissetulnud dokumentide alusel ja samuti sissetulnud ja väljaläinud orderite alusel väljaantud ja vastuvõetud obligatsioonidele.

Isikulisi kontosid kasutatakse kontrolli läbiviimiseks tellimise alal õigeaegse raha saamise üle.

Laenu realiseerimise kokkuvõtte-arvestuseks tarvitatakse tsentraal- (rajooni-) hoiukassades erižurnaali. Ettevõtete, asutiste, rahandusosakondade maksuagentide ja küla-hoiukassade aruande-teadete põhjal sisetatakse sellesse järjekindlalt andmed tellijate hulga ja tellimissumma kohta.

Laenudelt saadud sissemakseid võetakse eraldi arvele oma bilanssi. Need ressursid kuuluvad edasiandmisele Liidu, vabariiklikesse ja kohalikesse eelarveisse. Mingeiks muiks otstarbeiks ei tohi kasutada laenult laekumisi. Kindlaksmääratud tähtaegadel teevad hoiukassad Riigipangale ülesandeks siirda nende kontolt ja loetleda vastavate eelarvete kontodele neile laenult sissemakstud summad. Ressursside siirmist Liidu eelarvesse teostatakse üks kord viie päeva jooksul ning kohalikesse eelarveisse — kaks korda kuus.

Kogu rahakäivet, mis on seotud laenu mahutamisega, ja samuti obligatsioonide liikumist peegeldavad hoiukassad oma harilikus eelarve-aruandes. Peale selle on sisse seatud operatiivne aruandmine laenu alal. Teateid tellijate hulga, tellimissumma ja laekumiste kohta tellijate eri gruppide järgi teatavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad iga kümne päeva

tagant telegraafi teel hoiukassade ja riikliku krediidi valitsustele. Need kolm tähtsamat näitajat määravad kindlaks laenu mahutamise tulemused igas rajoonis, oblastis, vabariigis ja kogu Liidus. Laenu mahutamise esimesel kuul saadetakse niisuguseid teateid iga päev. Tellijaile obligatsioonide väljaandmise perioodil teatatakse telegraafi teel samadel tähtaegadel nende obligatsioonide summa, mida ei ole tellijaile välja antud.

Pärast kõikide arvelduste lõpetamist laenu alal koostavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad kokkuvõtte-aruande laenu realiseerimise kohta ja esitavad selle oma vabariiklikule või oblasti (krai) valitsusele. Niisugune aruanne lõpetab kõik laenu mahutamise staadiumid.

Hoopis teistel alustel toimub 1938. a. Sisevõidulaenu mahutamine. Selle laenu realiseerimine toimub üksnes obligatsioonide müügi teel sularaha eest. Obligatsioone müüvad ja ostavad kõik hoiukassad peale agentuuride nende hindadega, mille on kindlaks määranud Hoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus. Sellest tingituna langevad ära kõik need arveldused, mis tekivad laenude mahutamisel tellimise korras. 1938. a. laenu obligatsioonide ostu ja müüki vormistavad hoiukassad iga operatsiooni kohta eraldi sissetuleku- ja väljamineku-orderitega. 1938. a. laenu obligatsioonide ja nende müügist saadud summade arvestust peetakse muudest laenudest eraldi.

Niisugune 1938. a. Sisevõidulaenu realiseerimise kord mitte ainult ei vabasta hoiukassasid vajadusest teha selgitustööd laenu alal, vaid kohustab võimalikult laiemalt populariseerida teda rahva keskel.

6. RIIGILAENUDELT SISSETULEKUTE JA VÄLJAMINEKUTE PLAANIMINE.

Sissetulekud laenudelt on NSV Liidu eelarve üheks tuluallikaks. Laenudelt laekunud ressursid annavad hoiukassad täies ulatuses üle riigieelarvesse, mille arvel nad teostavad kõiki väljamakseid laenudelt. Seega võetakse laenudelt sissetulekute ja väljaminekute aastaplaan koosteosana NSV Liidu riigieelarvesse ja kinnitatakse eelarve kinnitamise korras.

Sissetulekute plaan laenudelt määrab kogu hoiukassade töö laenude mahutamise alal. Plaanis määratakse eraldi kindlaks: a) riigilaenudelt elanikkonna keskel tellimise korras realiseeritud sissetulekud, b) 1938. a. Sisevõidulaenu sissetulekud.

Elanikkonna keskel tellimise korras realiseeritavad riigilaenud lastakse harilikult välja aasta keskpaiku. Tellimise tasumine kümnekuise ositimaksega pikeneb iga laenu

suhtes kahele kalendriaastale. Järelikult laekuvad iga kalendriaasta kohta kahe laenu ressursid. Riigieelarves neilt laenudelt ettenähtud sissetulekute summa lisatakse tellimise tasumata jäänud osast eelmise aasta laenule, mis kuulub tasumisele jooksval aastal, ning uuelt laenult sissetulekutega esimese sissemakse kindlaksmääratud ajavahemiku eest aasta lõpuni.

Sissetulekud eelmise aasta laenult määratakse kindlaks, väljudes laenu tellimisest laekunud summast, maha arvates sissemaksed, mis olid tegelikult laekunud tellimise tasuks enne jooksva aasta algust. Vahe moodustab summa, mis peab laekuma jooksval aastal. Uuelt laenult laekuvate summade kindlaksmääramiseks arvutatakse kõigepealt välja laenu tellimise loodetav summa. Seejuures võetakse arvesse rahvamajanduse plaanis vastuvõetud tööliste ja teenijate arv ning nende töötasu-fond, kolhooslaste arv ja tulud, mis nad saavad rahas ja natuuras, ning teised majanduslikud näitajad, mis mõjuvad tellimise tasemele. Peale selle võetakse arvesse eelmise laenu mahutamise tulemused. Väljaarvutatud laenu realiseerimise summa, selle väljaandmise tähtaja ja tellimise tasumise ositimakse kestuse alusel määratakse kindlaks sissetulekute summa uuelt laenult jooksvaks aastaks. Niiviisi määratakse kindlaks sellelt laenult sissetulekute üldsumma, mis realiseeritakse tellimise korras kalendriaasta jooksul. See summa jaotatakse ära Liidu, vabariiklike ja kohalike eelarvete vahel, vastavalt kindlaksmääratud mahaarvamiste normidele vabariiklikesse ja kohalikesse eelarveisse sissetulekuist laenudelt. Lähtudes samadest normidest ja selles korras, mida tarvitatakse laenudelt sissetulekute arvutamiseks NSV Liidu eelarvesse, määratakse kindlaks tulud laenudelt vabariiklikes ja kohalikes eelarveis.

1938. a. Sisevõidulaenul ei võeta riigieelarves arvesse sissetulekute üldsummat, nagu nendel laenudel, mis realiseeritakse tellimise korras, vaid vahe, mis tekib hoiukassade poolt selle laenu obligatsioonide müügist ja ostust. Teiste sõnadega, eelarves võetakse arvesse nende ressursside summa, mille elanikkond mahutab reaalselt laenusse aasta lõpuni. Niisugune 1938. a. Sisevõidulaenult laekunud summade arvutuse kord tekib sellest, et selle laenu obligatsioone ta väljalaskmise tingimuste kohaselt võivad hoiukassad vabalt osta ja müüa.

Sissetulekute plaan 1938. a. Sisevõidulaenult määratakse kindlaks, lähtudes selle laenu obligatsioonide võimalike omanike kontingendist ning vabade ressursside olemasolust, mida võib laenusse kaasa tõmmata. Oluliseks näitajaks,

mida arvestatakse plaani koostamisel, on eelmiste aastate laenu mahutamise kokkuvõtted.

NSV Liidu riigieelarve kulude osas nähakse ette kulud laekunud võitudelt ja intressidelt, laenude väljalaskmine obligatsioonide pantimisel ning samuti kõik organiseerimise kulud, mis seotud laenu väljalaskmisega (obligatsioonide valmistamine ja edasisaatmine, aparaadi ülalpidamine, tasud külanõukogude volinikele, mahaarvamised kaastöö-komisjonidele jne.).

Eelarvekulude põhisumma laenude osas moodustub obligatsioonide omanikele võitude väljamaksmisest. Tulude summa, mis makstakse elanikkonnale obligatsioonidelt võitude ja intresside näol, määratakse kindlaks, lähtudes tiraažide läbiviimiseks ettenähtud tähtaegadest ja võitude summast, mis loositakse välja igas tiraažis, ning samuti kupongide järgi intresside väljamaksmise tähtajast ja suurusest. Seejuures arvestatakse obligatsioonide summat, mis on võetud pandiks väljaantud laenude vastu, ning samuti realiseerimata ja tellijaile väljaandmata obligatsioonide jääki. Tulusid kõigilt neilt obligatsioonidelt ei maksta tegelikult elanikkonnale välja ja järelikult need ei kuulu eelarvekulude üldsummasse laenude osas.

Eelarvekulud riigilaenu obligatsioonide pantimisel antavaiks laenudeks määratakse kindlaks laenude summaga, mis kavatsetakse välja anda eelarve-aastas, maha arvates need summad, mis loodetakse laekuvat varem väljaantud laenude kustutamiseks ja nendelt intresside maksmiseks.

Laenudeks väljaantavate kulude andmisel arvestatakse elanikkonna käes olevat obligatsioonide summat, kustutamata laenude jääki, ja eelmiste aastate kogemuste põhjal määratakse operatsioonide võimalik maht laenude alal uueks eelarve-aastaks.

Lähtudes NSVL riigieelarves ettenähtud kuludest ja tuludest laenudelt, samuti ka tuludest laenudelt, mis on vastu võetud vabariiklikes ja kohalikes eelarveis, määrab Hoiukassade ja Riikliku Krediidi Peavalitsus kindlaks laenudelt sissetulekute ja väljaminekute summad liiduvabariikide hoiukassadele. Liiduvabariikide hoiukassade ja riikliku krediidi valitsused kinnitavad sissetulekute ja väljaminekute summa laenudelt Peavalitsuselt saadud plaani alusel ja vastavalt kohalikes eelarveis ettenähtud sissetulekuile laenudelt iga ANSV, krai ja oblasti hoiukassadele. ANSV, kraide ja oblastite hoiukassade ja riikliku krediidi valitsused kinnitavad omakorda need summad iga tsentraal- (rajooni-) hoiukassa jaoks. Niiviisi jõuab laenudelt sissetulekute ja väljaminekute aastaplaan tsentraal- (rajooni-) hoiukassadeni, kes täidavad selle vahenditult.

Sisse- ja väljamaksed riigilaenudelt on hoiukassade finantsplaani osised. See plaan määrab kindlaks kõigi nende ressursside kogumise allikad ja suunamise, mis kogutakse hoiukassade poolt.

Koos laenudelt laekuvate sissetulekute aastaplaaniga määratakse kõigile hoiukassade süsteemi lülidele kindlaks kvartaaliplaanid. Need koostatakse aastaplaani arengus ja nad peavad tagama selle täitmist. Kvartaaliplaanide koostamisel pööratakse erilist tähelepanu eelmiste kvartaalide plaanide täitmise käigule. Sellest tingituna võib nelja kvartaaliplaani summa kõrvale kalduda aastaplaanist, reeglipäraselt selle ületamise poole.

Laenudelt sissetulekute kvartaaliplaan määrab kindlaks kvartaali jooksul sissetulnud ressursside summa vastavalt tellimise tasumiseks võimaldatud ositimakse tingimustele. Kvartaaliplaani koostamisel võetakse arvesse laenu tellimise tase ja ressursside summa, mis on laekunud tellimiste tasuks enne kvartaali algust.

Riigilaenudelt sissetulekute plaanimist teostatakse eraldi kahes grupis: a) linna- ja külatöölised ning -teenijad ja muu linnaelanikkond ja b) kolhooslased ja üksiktalunikud.

Sellest tingituna, et töölistele ja teenijaile makstakse töötasu välja üheaegselt, siis nende laenu tellimiselt raha laekumine plaanitakse ka ühtlaselt ositimakse perioodi ulatuses. Kolhooslased, nagu teada, saavad oma tulu peaosa sügisel, pärast põllumajandusaasta lõppu, ning seepärast tasuvad nad sageli oma laenu tellimise enne tähtpäeva. Seda asjaolu arvestatakse laenult saabuvate sissetulekute plaani koostamisel.

Aasta- ja kvartaaliplaanid määratakse kindlaks niihästi tellimise korras realiseeritava laenu sissetulekuile kui ka 1938. a. laenule iga tsentraal- (rajooni-) hoiukassa jaoks. Allhoiukassadeni laenudelt sissetulekute aastaplaan ei jõua. Kvartaaliplaanid määratakse ainult neile allhoiukassadele, mis on kaasa tõmmatud 1938. a. laenu mahutamise ja laenu tellimisraha kogumise tööle. Allhoiukassadele koostatakse plaan aga lähtudes neis kassades vormistatud tellimissummast 1938. a. laenult, arvestades selle laenu realiseerimise võimalusi.

7. ÜHISKONDLIK KAASTÖÖ RIIGILAENUDE ARENGULE.

Nõukogude riigilaenude mahutamisest võtab ühiskond aktiivselt osa. Eriline osa selles asjas kuulub riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonele, kes koondavad enda ümber miljoneid aktiviste. Lai ühiskondlik kaastöö riigilae-

nudele on võimalik ainult meil, kus laenud teenivad kogu rahva huve.

Riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonide tekkimine on seotud riigilaenude ulatusliku arenguga NSVL-s ja kuulub riigi sotsialistliku industrialiseerimise hoogtöö ajajärku. Riigi industrialiseerimise loosung võitis suure populaarsuse laiades massides. See kindlustas Nõukogude valitsuse esimeste massiliste laenude edu, milledest saadud ressursid olid määratud sotsialistlikuks industrialiseerimiseks.

Töötava rahva püüe tagada meie laenude edu kujunes võimsaks Nõukogude riigilaenude kaastöö liikumiseks. 1927. a. tekkisid ettevõtteis ja asutistes töötajate eneste algatusel Industrialiseerimise esimese laenu mahutamise kaastöökomisjonid. Samasugused komisjonid loodi ka Industrialiseerimise teise laenu mahutamiseks. Neisse komisjonesse astusid eesrindlikud töölised ja teenijad. Koos finants- ja krediitasutistega teostasid kaastöö-komisjonid ulatuslikku selgitustööd ja viisid läbi laenu tellimise. Koos sellega osutasid komisjonid suurt ühiskondlikku abi hoiukassade tööle, kes sel ajal astusid oma tegevuse ulatusliku arengu teele.

„Määrus riikliku krediidi ja säästutegevuse alatiste kaastöö-komisjonide kohta“ kinnitati NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu poolt 15. mail 1929 eesmärgiga organiseerida alalist ühiskondlikku kaastööd riigilaenude ja säästutegevuse arengule. Seks ajaks, kui valitsus kinnitas määruse, olid juba mitmes ettevõttes olemas kaastöö-komisjonid. Määrus oli tõukeks sellele, et loodi kaastöö-komisjonid otseselt kõigis ettevõtteis, asutistes ja nõukogudes. Hiljem, seoses põllumajanduse kollektiviseerimisega ja kolhooside muutmisega küla ühiskondlik-poliitilise elu ja tootmise keskusteks, organiseeriti kaastöö-komisjone ka kolhoosides.

Kaastöö-komisjonid täidavad riigilaenude alal järgmisi ülesandeid:

teevad elanikkonna seas selgitustööd laenude alal;

organiseerivad spetsiaalselt esiletõstetud volinike kaudu töötava rahva laenu tellimist;

teostavad kontrolli laenude alal arvelduste õigsuse üle tellijatega ja nende arvestuse ja aruandmise üle ettevõtteis ja asutistes;

valvavad tellijaile õigeaegse obligatsioonide edasiandmise järele ja teostavad informatsioonilis-teatelist tööd laenude alal.

Peale selle teevad kaastöö-komisjonid massilist agitatsioonitööd elanikkonna säästude kogumiseks hoiukassadesse ja töötava rahva kollektiivse elukindlustuse arenguks.

Kaastöö-komisjonide ülesannete loetelu näitab, kui suur on nende tähtsus riigilaenude arengus. Kaastöö-komisjonid

on määratu suur jõud, mis viib edasi selle suure finantstegevuse haru arengut. Organiseerides ühiskondlikku isetegevust, etendasid kaastöö-komisjonid kogu oma olemasolu kestel tähtsat osa Nõukogude laenude edukas mahutamises. Kaastöö-komisjonid on kasvatanud paljusid finantsaktiviste, kes pärast läksid üle alalisele finantsaparaadi tööle, jätkates seal energilist võitlust ülesannete täitmise eest, mis on partei ja valitsuse poolt üles seatud rahvasäästude arengu alal.

Kaastöö-alamkomisjone organiseeritakse ettevõtteis, asutistes, kolhoosides ja kodukäsitööstuslikes artellides. Kaastöö-alamkomisjonide koosseisu kuuluvad: vabriku-tehase või kohaliku ametiühingulise komitee esindaja — ettevõtteis ja asutistes, kolhoosi või kodukäsitööstusliku artelli juhatuse esindaja — kolhoosides ja kodukäsitööstuslikes artellides, partei-organisatsioonide, kommunistlike noorte, suuretiraažilise ajalehe või seinalehe toimetuse esindaja ja paremad finantsaktivistid. Suuris ettevõtteis, kus on olemas ametiühingute tsehhikomiteed, luuakse peale ülevabrikuliste kaastöö-komisjonide veel tsehhilised kaastöö-komisjonid.

Kaastöö-komisjonid linna-täitevkomiteede (linnades, kus pole rajoonilist jaotust), töötava rahva saadikute rajooni- ja külanõukogude juures moodustatakse järgmise koosseisuga esindajaist: täitevkomitee, partei-organisatsiooni, kommunistlike noorte, kohaliku ajalehe toimetuse, rahandusosakonna, hoiukassa, Riikliku Kindlustuse kohaliku organi ja täitevkomitee poolt määratud parimaist finantsaktivistidest.

Kaastöö-komisjonid töötava rahva saadikute nõukogude täitevkomiteede juures koos nende poolt läbiviidava massilise agitatsioonitööga ja propagandaga juhivad nende territooriumil asuvate kaastöö-alamkomisjonide tegevust ja samuti ka alamnõukogude kaastöö-komisjone. Nad instrueerivad neid kaastöö-komisjone, kuulavad oma koosolekuil nende aruandeid, organiseerivad kogemuste vahetust kaastöö-alamkomisjonide vahel, koordineerivad nende tegevust.

Vahenditut kaastöö-komisjonide töö juhtimist teostavad ettevõtteis ja asutistes vabrikute-tehaste ja kohalikud ametiühingulised komiteed, kolhooside juures aga külanõukogud.

Riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonid organiseeritakse nende organite volituste tähtajaks, kelle juures nad asuvad (vabrikute-tehaste või kohalike komiteede, kolhooside ja kodukäsitööstuslike artellide juhatuste, töötava rahva saadikute nõukogude juures). Kaastöö-komisjonide koosseisu võib muuta enne tähtaega nendesamade organite või kõrgemalseisva kaastöö-komisjoni otsuse põhjal.

Massilise agitatsioonitöö ja propaganda läbiviimise kulude katteks saavad linna-täitevkomiteede või rajooni-nõukogude juures töötavad kaastöö-komisjonid ressursse hoiu-

kassade ja riikliku krediidi ning Riikliku Kindlustuse organite valitsustelt. Riikliku Kindlustuse organeilt saadud ressursid on määratud samuti ka kindlustuse vormistamise kulude katteks.

Mõneaastase kestuse jooksul on kaastöö-komisjonid omandanud suuri kogemusi ühiskondliku abi organiseerimisel riigilaenude arengule. Siiski on nende töös veel märgata tõsiseid puudusi. Suurimaks puuduseks paljude kaastöö-komisjonide töös on see, et nende tegevus ei kanna veel süstemaatilist, igapäevast iseloomu. Harilikult laenu tellimise perioodil arendavad kaastöö-komisjonid aktiivset tegevust, siis aga, pärast tellimise läbiviimist, nõrgeneb nende töö tunduvalt. Kaastöö-komisjonide edasilükkamatuks ülesandeks on läbi viia igapäevane, plaanikindel töö. See tõstab veel kõrgemale kaastöö-komisjonide osa riigilaenude arengus.

8. RIIGILAENUDE VÕITUDE TIRAAŽID.

Nõukogude riik, kogudes laenude teel elanikkonna ressursse sotsialistliku ülesehituse finantseerimiseks, maksab obligatsioonide omanikele välja üsna suuri tulusid. Elanikkond saab igal aastal sajad miljonid rublad tulu laenudelt ja obligatsioonidelt intresside näol.

Enamik riigilaenude tellijaist eelistab obligatsioonidelt saada tulu võitude näol. Seepärast on loositavate obligatsioonide väljalaskudel ulatuslikum levik. Iga loositava väljalasu obligatsioon võidab kindlasti laenu tähtaja kestusel. Võidu järjekordse väljamaksmise ja suuruse kindlaksmääramiseks üksikuilt organisatsioonidelt korraldatakse regulaarseid võitude tiraaže.

Erinevalt tellimise teel realiseeritavate loositavate laenude väljalaskudest, ei võida kõik 1939. a. Sisevõidulaenu väljalastud obligatsioonest, vaid ainult osa; selle laenu võitude jaotamine obligatsioonide omanike vahel teostatakse samuti tiraažide abil.

Vastavalt kohalike nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonide ja töötava rahva kollektiivide soovidele korraldatakse võitude tiraaže mitmesuguseis Nõukogude Liidu linnades. Tiraažide läbiviimisele vaadatakse nagu suurele majanduslik-poliitilise tähtsusega sündmusele. Väljakujunenud traditsiooni kohaselt omandab iga tiraaž ühiskondliku ülevaatuse iseloomu laenude alal tehtud töö ja sissemaksete hoiukassadesse kaasatõmbamise kohta selles vabariigis või oblastis, mille territooriumil korraldatakse tiraaž. Ettevalmistus tiraažiks möödub ulatusliku riigilaenude ja hoiukassade populariseerimise ning laenude mahutamise ja sissemaksete kogumise töö parandamise tähe all.

Tiraažide organiseerimine on pandud NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadile, kes määrab kindlaks tiraažide koha ja tähtaja. NSVL Rahanduse Rahvakomissariaat määrab kindlaks tiraažide korraldamise korra ning valmistab ette vajaliku tehnilise baasi. Iga tiraaži korraldamiseks määratakse komisjon, mis koosneb NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi kohalike nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonide ja parimate finantsaktivistide esindajaist. Tiraaži korraldamise komisjoni esimees, esimehe asetäitjad ja sekretär kinnitatakse NSVL Rahanduse Rahvakomissari poolt. Ülejäänud komisjoniliikmed kinnitatakse tiraaži korraldamiskoha järgi töötava rahva saadikute täitevkomiteede poolt.

Tiraaži korraldamise komisjon tegutseb NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi poolt väljaantud erimääruste järgi. Kontrolli tiraaži õige läbiviimise üle teostavad riikliku krediidi ja säästutegevuse linna või rajooni kaastöö-komisjoni esindajad, keda lülitatakse tiraažikomisjoni koosseisu. Selleks et tagada tiraaži tulemuste absoluutset objektiivsust, võtavad loose piletitega, milledel on märgitud võitnud obligatsioonide numbrid ja võidu suurus, loosirattaist välja lapsed.

Riigilaenude võitude tiraažid teostatakse avalikult. Sissepääs tiraažile on vaba kõigile kodanikele. Eesmärgiga võimaldada suuremale soovijate hulgale viibida tiraažil korraldatakse neid suuremais ühiskondlikes ruumides (teatreis, klubides jne.). Kõigil tiraažil viibijail on õigus esitada tiraažikomisjonile küsimusi riigilaenude ja tiraaži korraldamise tehnika kohta. Kõigile neile küsimustele antakse selgitavaid vastuseid. Peale selle lubatakse tiraaži tehnikast huvitatud isikuil uurida loosirattaid, tutvuda võitnud obligatsioonide numbrite arvestuse korraga jne. Niisugune tiraažide ulatuslik avalikkus vastab Nõukogude riigilaenude demokraatlikule iseloomule. Sellest on tingitud tiraažide korraldamise komisjonide liikmete koosseis, kuhu peale finantsorganite ja hoiukassade töötajate kuuluvad eesrindlikud inimesed — nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonide Töölis-Talupoegade Punaarmee ja Mere-sõjalaevastiku, tööliste, kolhooslaste ja Nõukogude intelligentsi esindajad.

Lähtudes üksikute laenude struktuuri iseärasustest, on sisse seatud kaks tiraažide korraldamise viisi: üks — Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask), NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenul ja Kolmanda viisaastaku laenul (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask) ja teine — 1938. a. Sisevõidulaenul.

Massiliste laenude struktuur, misjuures iga laen jaotatakse klassidesse ja seeriaisse, vabastab vajadusest loosida

võite eraldi igale obligatsioonile. See põhjustaks suuri tehnilisi raskusi ja nõuaks väga palju aega. Aja kokkuhoiu eesmärgiga ja tiraažide tehnika lihtsustamiseks loositakse suurem osa võite nende obligatsioonide terveile gruppidele, mis kannavad ühist seerianumbrit, mis kordub igas klassis.

Võitude tiraažid korraldatakse ühele klassile. Et iga klass koosneb ühesugusest seeriate hulgast, milledel on kõigis klassides ühesugused numbrid, ja igas seerias on ühepalju ühesuguste numbritega obligatsioone kõigis seeriais, siis ühele või teisele sama klassi obligatsioonile langenud võit langeb ühtlasi sama seeria kõigis klassides sama numbriga obligatsioonidele. Kui näiteks Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask) langeb võit obligatsioonile nr. 36 seeriast nr. 18 136, siis ühtlasi võidavad sama seeria ja sama numbriga obligatsioonid kõigis selle laenu klassides. Järelikult pole tarvidust loosida võite kõigile klassidele — on küllalt korraldada tiraaž ainult ühele klassile, et samuti võidaksid ka kõigi ülejäänud klasside obligatsioonid.

Tiraaži korraldamist ja tiraažitabelite väljaandmist lihtsustakse veelgi sellega, et 150- ja 200-rublased võidud loositakse välja ainult seerianumbrite järgi. Selle summa võidud langevad korraga kõigile võitnud seeria obligatsioonide numbreile (nr. 1 kuni nr. 50). Nii näiteks, kui 200-rublane võit langes NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenu seeriale nr. 36 814, tähendab see, et kõik selle seeria ja kõigi klasside 50 obligatsiooni võidavad ühel ja samal ajal igaüks 200 rubla. Niisiis, selle asemel et loosida miljon numbrit (obligatsioonide hulk ühes klassis), on tiraažis ainult 20 000 numbrit (seeriate hulk ühes klassis), kusjuures loositakse nii palju võite, kui palju tuleb ühele miljonile obligatsioonile.

500-, 1000- ja 3000-rublased võidud loositakse välja mitte ainult seerianumbrite, vaid ka obligatsiooninumbrite järgi. Niisugused võidud langevad ainult ühele obligatsiooninumbrile ühest või teisest iga klassi seeriast, aga teised sama seeria obligatsioonid võidavad igaüks 150 rubla. See on tingitud osalt sellest, et seerias olev obligatsioonide hulk ületab ühes klassis loositavate suurte võitude hulga. Seepärast, kui näiteks 1000-rublane võit on langenud obligatsioonile nr. 14 Kolmanda viisaastaku laenu (esimese aasta väljalask) seeriale nr. 46 357, siis ülejäänud 49 numbrit sama seeria obligatsioonidest võidavad igaüks mitte 1000, vaid 150 rubla.

Teise viisaastaku laenu (neljanda aasta väljalask), NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenu ja Kolmanda viisaastaku laenu (esimese, teise ja kolmanda aasta väljalask) võitude tiraažide läbiviimiseks kasutatakse kolme pöörleva ratta taolist urni.

Exlibr. univ. Tart

Esimesse rattasse pannakse nende laenude esimese tiraaži eelpäeval 20 tuhat piletit — vastavalt ühe klassi seeriate hulgale. Seda ratast koos kõigepealt sinna paigutatud piletitega kasutatakse kõigis selle laenu järgnevais tiraažides. Igal piletil on olemas üks seerianumbreist: nr. 1 kuni nr. 20 000 — Teise viisaastaku laenul (neljanda aasta väljalask) nr. 20 001 kuni nr. 40 000 — NSV Liidu Riigikaitse kindlustamise laenul nr. 40 001 kuni nr. 60 000 — Kolmanda viisaastaku laenul (esimese aasta väljalask) nr. 60 001 kuni nr. 80 000 — Kolmanda viisaastaku laenul (teise aasta väljalask) ja nr. 80 001 kuni nr. 100 000 — Kolmanda viisaastaku laenul (kolmanda aasta väljalask). Kõigi seerianumbritega piletite olemasolu rattas on loositava laenu vajalikuks tingimuseks.

Teise rattasse pannakse enne igat tiraaži piletid, milledel on märgitud loositavate võitude suurus ja hulk järgmiselt: „200-rublaseid võite — 50“, „1000-rublaseid võite — 1“ ja „150-rublaseid võite — 49“ jm. Sellesse rattasse pandud piletite arv oleneb sellest, kui suurt võitude hulka loositakse ühes antud tiraažis. Esimeses Kolmanda viisaastaku laenu (kolmanda aasta väljalask) tiraažis loositakse ühes klassis 12 000 võitu, nende hulgas 3000-rublaseid võite — 1, 1000-rublaseid võite — 5, 500-rublaseid võite — 50, 200-rublaseid võite — 1000 ja 150-rublaseid võite — 10 944. Sellest peab teise rattasse panema 240 piletit 50 võiduga igale piletile; neist üks pilet märkusega „3000-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“, 5 piletit märkusega „1000-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“, 50 piletit märkusega „500-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“, 20 piletit märkusega „200-rublaseid võite — 50“ ja 164 piletit märkusega „150-rublaseid võite — 50“.

Kolmandasse rattasse, samuti enne igat tiraaži, pannakse 50 piletit vastavalt iga seeria obligatsioonide hulgale. Igal piletil on üks obligatsiooninumbreist — nr. 1 kuni nr. 50.

Võitnud obligatsioonide ja nendele langenud võitude suuruse kindlakstegemiseks võetakse loosirattaist pileteid välja kindlaksmääratud korra järgi.

Esimeses järjekorras võetakse esimesest rattast üks pilet. Sellel olev number määrab selle seeria numbri, millele on langenud võit. Selleks et kindlaks teha võidu suurust, võetakse teisest rattast üks pilet. Oletame, et esimesest rattast väljavõetud piletil on märgitud „seeria nr. 84 116“, teisest rattast võetud piletil aga „200-rublaseid võite — 50“. See tähendab, et iga 50 obligatsiooni seeriast nr. 84 116 on võitnud kõigis klassides igaüks 200 rubla.

500-, 1000- ja 3000-rublased võidud, nagu mainisime ülalpool, loositakse välja niihästi seerianumbrite kui ka

obligatsiooninumbrite järgi. Seepärast sel juhul, kui teisest rattast on välja võetud üks järgnevaist pileteist: „3000-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“, „1000-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“ või „500-rublaseid võite — 1 ja 150-rublaseid võite — 49“, siis tuleb kindlaks teha selle obligatsiooni number, millele on langenud 3000-, 1000- või 500-rublased võidud. Selleks on vaja lisaks esimesest rattast võetud piletile, millele on märgitud seerianumber, välja võtta veel kolmandast rattast üks pilet, mis näitab obligatsiooninumbrit. Kui esimesest rattast oli välja võetud pilet, millele oli märgitud „seeria nr. 88 972“, piletil aga, mis võetud kolmandast rattast, on tähendatud „obligatsioon nr. 16“, siis 3000-, 1000- või 500-rublane võit on langenud obligatsioonile nr. 16 seeria nr. 88 972 kõigile klassidele, ülejäänud 49 sellesama seeria obligatsiooni aga võitsid samuti kõigis klassides igaüks 150 rubla.

Pärast 80 tiraaži, mis tuleb korraldada kahekümne aasta jooksul, võetakse esimesest rattast välja kõik piletid või, teisiti öeldes, võidavad kõik seerianumbrid. Üks kord võitnud seeria teist korda võita juba enam ei saa. See on võimalik seetõttu, et iga seerianumber on trükitud ainult ühele piletile, ja pärast seda, kui üks või teine seerianumbriga pilet on esimesest rattast välja võetud, siis rattasse enam ei jää teist sama numbriga piletit.

Suured võidud võivad langeda obligatsioonide ühesuguseile numbreile mitmesuguseis seeriais. Seepärast kolmandast rattast väljavõetud obligatsiooninumbriga pilet pannakse sinna tagasi pärast numbri teatamist ja ülesmärkimist.

Obligatsiooni- ja seerianumbrid ning nendele langenud võidu suuruse teatavad tiraaži korraldamise komisjoni esimees ja üks kaastöö-komisjoni liikmeist. Samal ajal märgivad teised komisjoniliikmed võite erikaartidele ja registreisse. Nende kaartide ja registrite järgi koostab komisjon pärast tiraaži lõppu võitude tabeli, mis avaldatakse ajalehtedes ja mis on aluseks võitude väljamaksmisele.

1938. a. Sisevõidulaenu tiraaži korraldamise kord on erinev. Samuti nagu tellimise korras mahutatavaile laenudele korraldatakse ka 1938. a. Sisevõidulaenule tiraaž ainult ühes klassis.

400-, 1000- ja 5000-rublased võidud loositakse välja ainult seerianumbrite järgi ja ainult 10 000- ja 25 000-rublased võidud loositakse peale selle veel obligatsiooninumbrite järgi.

1938. a. Sisevõidulaenu tiraaži läbiviimiseks kasutatakse nelja loosiratast.

Selleks et vältida vajadust panna ühte rattasse 75 tuhat piletit, millede hulk vastab selle laenu ühe klassi seeriate hulgale, pannakse esimesse rattasse 75 piletit numbritega „00“ kuni „74“, mis tähendavad seerianumbrite tuhandelisi arve, teise rattasse aga pannakse 1000 piletit numbritega „000“ kuni „999“, mis tähendavad seerianumbrite sajalisi, kümnelisi ja ühelisi. Võitnud seerianumber määratakse kindlaks nendel kahel piletil näidatud numbrite ühendamise teel, mis olid võetud esimesest ja teisest rattast. Kui näiteks esimesest rattast on võetud pilet numbriga „34“, teisest rattast võetud piletil on märgitud „867“, siis osutub, et võitnud on seeria nr. 34 867. Kui mõlemal piletil on märgitud nullid, siis tiraažide korraldamise reeglite põhjal on võitnud seeria nr. 75 000.

Kolmandasse rattasse pannakse need piletid, milledele on märgitud võitude hulk ja suurus, lähtudes antud tiraažis loositavate võitude üldhulgast. Iga pilet märgib 40 võitu, vastavalt obligatsioonide ja seeriate arvule.

Neljas ratas on määratud obligatsiooninumbritega pileteile. Need piletid võetakse välja ainult neil juhtudel, kui kolmandast rattast väljavõetud piletil seisab suur — 10 000- või 25 000-rublane võit.

Piletid, mis võetakse välja esimesest ja teisest rattast, pannakse tagasi samadesse ratastesse, pärast selle seerianumbri teatamist ja ülesmärkimist, mis saadakse pileteil märgitud numbrite ühendamise teel. Seda tehakse seepärast, et saaksid võita ka teised seerianumbrid, milledel on koosseisult samasugused numbrid. Kui näiteks esimesest rattast väljavõetud piletit number „34“ tagasi ei pandaks, siis kogu 34-tuhandelisele seeriale ei saaks langeda võite. Niisuguse süsteemi juures võib juhtuda, et üks ja sama number võib võita mitu korda. Sel juhul loositakse teist korda võitnud number uuesti.

Neljandast rattast obligatsiooninumbriga võitnud pilet pannakse ka rattasse tagasi selleks, et sama numbriga obligatsioonidele võiks langeda suuri võite ka teistes seeriates.

Mõlemate tiraaži läbiviimise viiside juures on igal obligatsioonil ühesugused võiduvõimalused. Tiraažide tehnika ja nende avalik läbiviimise iseloom tagavad võidu suurust ja võitnud obligatsiooninumbrite täiesti objektiivset kindlakstegemist.

9. INFORMATSIOONILIS-TEATELINE TÖÖ RIIGILAENUDE ALAL.

Nõukogude riigilaenude obligatsioonide omanikeks on kümned miljonid töötajad, kes võtavad vabatahtlikult oma ressurssidega osa sotsialistliku ülesehituse finantseerimisest.

Nõukogude riik hoolitseb oma kreeditoride eest ning kohustab finantsorganeid ja hoiukassasid kaastöö-komisjonide abil tagama nende täpset teenindamist. Obligatsioonide omanike kultuurse teenindamise igapäevane hoolitsemine lähtub orgaaniliselt Nõukogude riigilaenude olemusest. Koos sellega tõstab see rahva huvi laenude vastu ja järelikult loob eeldusi viimase veel suuremaks arenguks.

Obligatsioonide omanike teenindamise tähtsaimaks teguriks on informatsioonilis-teateline töö laenude alal. Informatsioonilis-teatelise töö peaeesmärk seisneb selles, et töötajad saaksid teada nendel saadaolevast tulust obligatsioonidelt ja selle tulu õigeaegsest kättesaamisest.

Tingituna mitmesuguste laenude obligatsioonide omanike määratu suurest hulgast ja sagedaist võidutiraažidest, ei saa informatsioonilis-teateline töö olla edukas kaastöökomisjoni osavõtuta. Olgugi et meie hoiukassade võrk on lai, siiski ei ole nad võimelised haarama informatsioonilisteatelise tööga obligatsioonide omanike määratu suurt armeed. Kaastöö-komisjonid laiendavad informatsioonilisteatelise töö mahtu ja viivad seda vahenditult läbi ettevõtteis, asutistes, kolhoosides, s. t. ligendades töötavale rahvale informatsioonilis-teatelist tööd.

Üheks informatsioonilis-teatelise töö ülesandeks on obligatsioonide omanike informeerimine võidutiraažide tähtpäevadest. Seda korraldatakse mitmel viisil. NSVL Rahanduse Rahvakomissariaat kinnitab igal aastal võidutiraažide läbiviimise plaanid, mis antakse välja suures tiraažis ja avaldatakse ulatuslikult ajalehtedes. Iga tiraaži eelpäeval avaldatakse tavaliselt ajalehtedes teadaanne tiraaži loosimiskoha ja tähtaja kohta ning tähendatakse loositavate võitude hulk ja suurus.

Informatsiooni järjekordsete tiraažide kohta antakse ka raadio kaudu. Analoogiline töö viiakse läbi hoiukassade poolt kohalike ajalehtede ja raadio kaudu, lendlehtede väljaandmise teel jne.

Tähtis ei ole ainult informeerida obligatsioonide omanikke eelseisvast tiraažist, vaid ka tagada neile võimalust kontrollida õigeaegselt oma obligatsioone võidutabelite järgi. Neid tabeleid, millede järgi hoiukassad tasuvad võite, nimetatakse ametlikeks (ofitsiaalseiks). Neid trükitakse mitmeis tsentraal-ajalehtedes ning samuti tiraaži loosimiskoha kohalikus ajalehes. Peale selle laseb neid välja hulgaliselt Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsus eriväljaannetes hoiukassade, kaastöö-komisjonide, külanõukogude jt. varustamiseks. Siiski ei saa kõik obligatsioonide omanikud kontrollida oma obligatsioone ametliku tiraažitabeli järgi. Seepärast trükitakse paljudes kohalikes ajalehtedes ja aja-

kirjades teatetabelid. Koos sellega lastakse regulaarselt välja ühe või mitme laenu kohta võitude kokkuvõtte-tabelid, milledes on trükitud kõigis tiraažides võitnud obligaatsioonide numbrid.

Omalt poolt avaldavad kaastöö-komisjonid võidutabeleid ettevõtteis ja asutistes väljaantavais suuretiraažilistes ajalehtedes, valmistavad tabeleid suuril plakateil ja paigutavad need nähtavale kohale. Ametlikud ehk teatelised tiraažitabelid pannakse välja klubides, punastes nurkades, lugemismajades. Võitude teatamise efektiivseks abinõuks on nende võitnud obligatsioonide numbrite avaldamine, mis olid tellijaile välja antud teatud ettevõttes või asutises. Selle eesmärgiga kirjutab kaastöö-komisjon enne tellijaile obligatsioonide väljaandmist nende numbrid üles, siis aga kontrollib need numbrid tabelite järgi ja avaldab (suuretiraažilises ajalehes, seinalehes või eriteadaandes) need, milledele on järjekordsel tiraažil langenud võidud.

Kõik loeteldud abinõud on mõeldud neile obligatsioonide omanikele, kes saavad iseseisvalt kontrollida oma obligatsioonide numbreid võidutabelite järgi. Kuid on olemas ka niisuguseid omanikke, keda tuleb obligatsioonide kontrollimisel abistada. Seda ülesannet täidavad hoiukassad ja kaastöö-komisjonid. Sellest hoolimata et igasuguseid teateid riigilaenude kohta võib saada igast hoiukassast, on suuremais hoiukassades alaliselt tegutsemas erilised teatelauad. Suurt teatelaudade hulka organiseerivad kaastöö-komisjonid ettevõtteis, asutistes, külanõukogudes, kolhoosides, klubides, lugemismajades jne. Niisuguste laudade teenindamiseks rakendatakse kaastöö-komisjonide aktiviste. Teatelaudades kontrollitakse obligatsioone võidutabelite järgi, antakse teateid võitude väljamaksmise korrast, kupongide järgi saadavate intresside tähtaegadest ja saamise korrast jms.

Peale selle on veel olemas obligatsioonide kontroll kirja teel. Seda teostatakse võitude kontrollbüroo kaudu, mis asuvad riikliku krediidi ja hoiukassade valitsuste juures. Igast hoiukassast võib saada erikaardi kirja teel võitude kontrollimiseks. Kaardi esiküljele kirjutab obligatsiooni omanik oma aadressi, perekonna-, ees- ja isanime, teisele küljele aga märgib obligatsiooni seerianumbri. Täidetud kaardid saadetakse ümbrikus võitude kontrollbüroosse; samuti võib need hoiukassasse ära anda. Võitude kontrollbüroos järjestatakse kaardid numbrite tõusvas järjekorras, mis lihtsustab nende kontrolli võidutabelite järgi. Kontrolli teostatakse pärast igat tiraaži. Võidu korral saadetakse kaart obligatsiooni omanikule tagasi sellele märgitud aadressi järgi. Kasutades võitude kontrollbüroo teenuseid vabanevad obligatsioonide

omanikud vajadusest isiklikult kontrollida oma obligatsioone võidutabeli järgi pärast igat tiraaži.

Kirja teel obligatsioonide kontrolli teostavad ka paljud kaastöö-komisjonid. Obligatsioonide üleandmise juures tellijaile märgib kaastöö-komisjon tellija nõusolekul üles väljaantavate obligatsioonide numbrid, siis aga kontrollivad neid numbreid tabelite järgi ning teatavad võitnud obligatsioonide omanikele neile langenud võitudest.

Suurt hoogu saab informatsioonilis-teateline töö laenude alal massiliste kampaaniate läbiviimise perioodil — „Laenuomaniku ja hoiustaja päev". Niisugused kampaaniad kestavad tavaliselt kahest nädalast kuni ühe kuuni. Selle aja jooksul viiakse läbi täielik obligatsioonide kontroll võidutabelite järgi eesmärgiga välja maksta kõigile töötajaile neile laenudelt saamata jäänud tulu. Kontrolli teostab peamiselt ühiskondlik aktiiv. Kontrolli organiseerivad ka hoiukassad ja kaastöö-komisjonid. Väga suur on „Laenuomaniku ja hoiustaja päeva" tähtsus külas, kus praegu veel informatsioonilis-teateline töö riigilaenude alal on palju madalamal tasemel kui linnades. Obligatsioonide kontroll ühendatakse massilise selgitustööga laenude ja säästutegevuse alal. Niiviisi „Laenuomaniku ja hoiustaja päev" aitab kaasa riigilaenude ja hoiukassade, mis on rahvasäästude organiseerimise vormideks, ulatuslikule populariseerimisele.

10. OPERATSIOONID RIIGILAENUDE OBLIGATSIOONIDEGA.

Käibelolevail riigilaenudel on määratu suur hulk obligatsioone. Obligatsioonide enamik kuulub loositavate väljalaskude hulka ja järelikult igaüks neist kindlasti võidab laenu tähtaja jooksul ja see esitatakse hoiukassale võidu väljamaksmiseks. Palju võite langeb samuti ka 1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioonidele. Kõigi kindlaintressiliste väljalaskude obligatsioonidelt tasutakse igal aastal intresse kupongide järgi. Obligatsioonide omanikele on võimaldatud anda oma obligatsioone hoiukassasse hoiule, samuti ka saada laene obligatsiooni pantimisel. Hoiukassad teostavad obligatsioonide müüki sularaha eest ja ostavad 1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioone.

See kõik põhjustab hoiukassade määratu suuri operatsioone riigilaenude obligatsioonidega. On küllaldane näidata, et iga obligatsioonide omanik (nende arv aga ulatub 60 miljoni inimeseni), pöördub hoiukassa poole ühe või teise operatsiooni teostamiseks keskmiselt enam kui üks kord aastas. Neil tingimustel peavad operatsiooni teostamise kord ja tehnika olema väga lihtsad ja arusaadavad mitte ainult hoiukassade töötajaile, vaid ka elanikkonna laiadele

massidele. Samal ajal on hädavajalik, et operatsioonide teostamise kord ja tehnika tagaksid riigi huvide kaitset võimalikest kuritarvitustest. Neid asjaolusid arvestades ongi korraldatud hoiukassade operatsioonilised tööd riigilaenude alal.

A. Võitude ja kupongide väljamaksmine obligatsioonidelt.

Võitude ja kupongide väljamaksmine obligatsioonidelt on ulatuslikemaid operatsioone obligatsioonidega. Kõigile käibelolevaile laenudele loositakse igal aastal miljoneid võite, mis tuleb hoiukassadel välja maksta.

Selleks et tagada elanikkonnale suuremaid mugavusi võitude kättesaamisel, võitude väljamaksmisel, s. t. kõige ulatuslikumaid operatsioone obligatsioonidega, teostavad kõik hoiukassad määraliste töötajatega. Peale selle on hoiukassade ja riikliku krediidi kohalikele valitsustele antud õigus võitude väljamaksmist peale panna ka nendele hoiukassadele, kus teenivad sobingulised töötajad, — agentuuridele.

Iga liiki hoiukassade jaoks on määratud kindel võitude summa, mille ta võib välja maksta. Teise järgu hoiukassad, kus töötab ainult üks määraline töötaja, ja agentuurid maksavad välja võite mitte üle 200-rublase põhiväärtusega obligatsioonidelt, või vastavaid osi nende võitude summadest vähema väärtusega obligatsioonidelt. Suurema väärtusega obligatsioonidelt, milledel on mitu numbrit, maksavad II järgu hoiukassad ja agentuurid võidud välja üheaegselt kõigi ühe ja sama obligatsiooni numbrite järgi, kui iga võidu summa ei ületa 200 rubla. Esimese järgu hoiukassadel, kus teenib mitte vähem kui kaks määralist töötajat, ja tsentraal- (rajooni-) hoiukassadele on lubatud iseseisvalt välja maksta võite 500-rublase põhiväärtusega obligatsioonidelt. Ainult üle 500-rublase põhiväärtusega obligatsioonide võidud makstakse välja Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsuse poolt pärast obligatsiooni eelekspertiisi. Nende obligatsioonide vastuvõttu, milledele on langenud suurem kui 500-rublane võit, teostavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad nende edasisaatmiseks ekspertiisi.

1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioonidelt 200-rublase obligatsiooni 400-rublased võidud ja nende võitude vastavad osad 100- ja 50-rublase väärtusega obligatsioonidelt maksavad välja tsentraal- (rajooni-) hoiukassad, I järgu hoiukassad ja mõned II järgu hoiukassad, kelledel on selleks kõrgemalseisvalt valitsuselt luba. Agentuurid selle laenu obligatsioonidelt võite välja ei maksa.

Võitude väljamaksmise aluseks hoiukassadele on ametlikud tabelid, mis on trükitud järgmistes ajalehtedes:

„Pravda“, „Izvestija Sovetov deputatov trudjaštšihsja SSSR“, „Finansovaja gazeta“, „Trud“ ja kohalikus ajalehes, kus tiraaž korraldatakse, samuti ka need tabelid, mis annab välja Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsus eriväljaannetena. Enne ametliku tabeli saamist pole hoiukassadel õigust välja maksta võite mõnes muus ajalehes või ajakirjas ilmunud teatetabeli alusel. Võitude väljamaksmisi teostavad hoiukassad pärast selle ajalehe järgneva numbri ilmumist, milles oli avaldatud ametlik tabel. See on tingitud vajadusest võimalike trükivigade parandamiseks avaldatud tabelis, kui niisuguseid oli tehtud. Igale laenule on võitude väljamaksmiseks kindlaks määratud kindel tähtaeg, mille möödumisel lõpetavad hoiukassad võitude väljamaksmise.

Hoiukassale võidu väljamaksmiseks esitatud igat obligatsiooni tuleb kontrolöril ja kassapidajal hoolikalt kontrollida. Seeria- ja obligatsiooninumbrit kontrollitakse läbi luubi. Obligatsiooni võib võidu väljamaksmiseks vastu võtta, kui sellel on kõik vajalikud maksvuse tunnused. Maksvaks peetakse niisugust obligatsiooni, mil on vigastamatult alles laenu nimetus ja selle väljalask, obligatsiooni väärtus sõnadega, seerianumber ja obligatsiooninumber, samuti ka, kui ta ei kanna võltsimise või enne teostatud väljamaksmise jälgi (kustutusstambi läbilöömise märke jne.) ja ei koosne kas või kinnikleebitud osadest. Ainult üks nende tingimuste rikkumine teeb obligatsiooni maksvusetuks.

Obligatsioonide vigastamine, ilma maksvuse tunnuseid rikkumata, pole takistuseks nendelt võitude väljamaksmiseks.

Mitmest osast kokkukleebitud obligatsioonid ja samuti teiste tunnuste järgi kahtlased obligatsioonid võtavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad ja I järgu hoiukassad vastu edasisaatmiseks ekspertiisile Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsusele. Hoiukassa saab teate ekspertiisi tulemustest.

Teisiti reageerivad hoiukassad sel korral, kui neile esitatakse obligatsioone, mis on silmanähtavalt võltsitud. Niisugused obligatsioonid võtab hoiukassa ära ja süüdlased võltsimises võetakse miilitsaorganite poolt kriminaalvastutusele. Seejuures koostatakse akt, mille üks eksemplar antakse koos võltsitud obligatsioonidega miilitsasse. Vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu pleenumi seletusele 2. jaanuarist 1936 mõistetakse isikuile, keda süüdistatakse obligatsiooni võltsimises, ka kui see võltsimine kannab esmakordset iseloomu, mitte vähem kui kaks aastat vabaduskaotust. Kui aga võltsimist teostavad organiseeritud grupid või üksikud isikud, kuid süstemaatiliselt, siis peetakse neid Nõukogude

riigile eriliselt hädaohtlikeks kuritegudeks ja nad toovad endaga kaasa väga karmi karistuse kuni mahalaskmiseni.

Võidu kättesaamise puhul ei tule obligatsioonide omanikel täita mingeid dokumente. Esitatud obligatsiooni vastu antakse temale sularaha.

Pärast võidu väljamaksmiseks esitatud obligatsioonide kontrolli tabeli järgi ja hoolikat uurimist, tema maksvuse kahtluste puudumisel, lööb hoiukassa kontrolör obligatsioonile kustutusstambi, märkides käsitsi stambi jäljendile, millises tiraažis obligatsioon võitis, väljamaksmisele kuuluva summa (arvude ja sõnadega), kuupäeva ja kinnitab need andmed oma allkirjaga.

Hoiukassadele kindlaksmääratud operatsioonide arvestussüsteemi kohaselt vormistatakse iga operatsioon eriorderi koostamisega ja see sisetatakse operatsiooni-päevikusse. Võitude väljamaksmise operatsioone vormistatakse teissuguses korras. Et obligatsioonil enesel on ära märgitud väljamakstud summa, siis võib vältida orderite koostamist iga üksiku operatsiooni kohta. Kõigi operatsioonide sisetamise asemel päevikusse sisetatakse need kogu päeva jooksul kontrollnimestikku, kus iga väljamakstava võidu kohta märgitakse laenu nimi, tiraaži number, obligatsiooni number ja seeria, obligatsiooni nominaalhind ja väljamakstav summa. Väljaantud raha ja vastuvõetud obligatsioonide üldsumma sisetatakse operatsiooni-päevikusse kooskõlas kontrollnimestikuga. Niiviisi on kontrollnimestik nende võitude tasumise käivete dešifreerijaks, mis on üldsummades sisetatud päevikusse.

Võidu ebaõige väljamaksmise eest vastutab hoiukassa kassapidaja võrdselt kontrolöriga. Seepärast, saades kontrolörilt obligatsiooni võidu väljamaksmiseks, kontrollib ta seda omakorda, kirjutab stambi jäljendile alla ja annab raha välja.

Tasutud obligatsiooni kustutamine ei piirdu sellele stambi pealelöömisega.

Tööpäeva lõpul lõikab kassapidaja kontrolöri juuresolekul obligatsioonilt välja käega kirjutatud märkuse tema nominaalhinna kohta.

Võttes vastu neid obligatsioone, milledele on langenud üle 500 rubla suurune võit, annavad hoiukassad obligatsiooni esitajale välja kas nimelise või, tema soovi kohaselt, esitamise kviitungi. Vastuvõetud obligatsioonidest koostatakse nimestik nende ärasaatmiseks Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsusele, samuti sissetuleku-order obligatsiooni omanikule kuuluvale väljamakse-summale; seesama summa kantakse ka operatsiooni-päevikusse.

Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsus, tunnustades ekspertiisi tulemuste põhjal obligatsiooni maksvaks, saa-

dab võidusumma sellele tsentraal- (rajooni-) hoiukassale, kes võttis vastu obligatsiooni. Saanud raha, maksab hoiukassa võidu välja, võttes tagasi varem väljaantud kviitungi. Kui kviitung on nimeline, siis esitab selle omanik ka oma passi. Kviitungi kaotamine ei too endaga kaasa võidusaamise õiguse kaotust. Sel juhul peab kviitungi omanik andma hoiukassale kirjaliku teate kviitungi kaotusest ning sellesamaga taastab ta oma õiguse võidu saamiseks. Esitamise kviitungi kaotamise korral ei võta hoiukassad mingeid nõudmisi vastu, ja võidu saamise õiguse võib taastada ainult kohtu teel.

Loositavate väljalaskude obligatsioonide kupongide ja võitude väljamaksmist teostavad kõik hoiukassad, kus teenivad määralised töötajad, ja agentuurid — kohalike riikliku krediidi ja hoiukassade äranägemise järgi. Kupongide järgi väljamakstav summa iga liigi hoiukassade poolt ei ole piiratud.

Esimeseks kupongide väljamaksmise tähtajaks loetakse tähtaega, mis on märgitud igale kupongile. Lõpptähtajaks on määratud sama, mis võitudegi väljamaksmiseks.

Kupongid tunnustatakse maksvaks sel tingimusel, kui nad ei kanna võltsimise või väljamaksmise jälgi, kui nad pole üksikuist osadest kokku kleebitud ja neil on vigastamatult alles laenu nimetus ja väljalasu märkus, kupongi väärtus (arvudega) ja tasumise tähtaeg.

Kupongide väljamaksmist teostab vahenditult hoiukassa kassapidaja ilma kontrolöri juuresolekuta. Pärast esitatud kupongide järelevaatust maksab kassapidaja vastuvõetud kupongide nominaalhinna summa välja. Väljamakstud kupongide kogusummast koostab kontrolör tööpäeva lõpul ühise sissetuleku-orderi ja kannab operatsiooni-päevikusse vastavalt sellele orderile sularaha väljaminekute ja kupongide saabumise.

Kupongide kustutamist teostavad päeva lõpul ühiselt kassapidaja ja kontrolör kupongi väärtuse numbrilise märkuse äralõikamise teel.

Väljamakstud obligatsioonid ja kupongid saadavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad pärast nende kustutamist igas kuus kustutatud obligatsioonide ja kupongide kontrollkomisjonile riikliku krediidi ja hoiukassade valitsuste juures. Seal kontrollitakse kupongid ja obligatsioonid teiskordselt ja maksvuseta obligatsioonide ja kupongide eest ebaõigelt väljamakstud summade avastamisel nõutakse need süüdlastelt tagasi.

Järelikult käivad kõik esitatud obligatsioonid ja kupongid läbi niihästi eel- kui ka järelkontrollist. Pärast kontrolli, mille tulemustest koostatakse akt, mis saadetakse ühes ek-

semplaris tsentraal- (rajooni-) hoiukassadele, hävitatakse kustutatud obligatsioonid ja kupongid.

Hoiukassade kulud võitude ja kupongide väljamaksete alal arvestatakse erilisele bilanssarvele. Samuti arvestatakse erilisele bilansile tasutud väärtuste liikumised. Kupongide ja võitude väljamakseid teostavad hoiukassad liidueelarve arvel. Seepärast saab hoiukassa riigieelarvelt üheaegselt hoiukassasse sissetulnud laenudelt sissemaksete siirmisega riigieelarvesse võitude ja kupongide väljamaksmiseks kulunud summa.

B. Obligatsioonide hoiulevõtmine hoiukassadesse.

Nõukogude riigilaenud on ulatuslikult levinud töötava rahva keskel. Ei ole peaaegu niisugust perekonda, kel ei oleks obligatsioone. Obligatsioonid, mis on üksikute töötajate käes, ulatuvad sageli tuhandete rubladeni. Sageli on obligatsioonide hoidmine kodus seotud teatud ebamugavustega, sest need võidakse kaotada või ära varastada. Kaotatud või isegi tulekahju ajal ärapõlenud obligatsioone ei saa taastada. Lähtudes sellest võtavad hoiukassad obligatsioone hoiule ja hoiavad neid kuni omaniku nõudmiseni või laenu kustutamiseks kindlaksmääratud tähtajani. Seejuures on neil isikuil, kes on andnud oma obligatsioonid hoiukassasse hoiule, õigus tulu saamiseks neilt obligatsioonidelt. Võite ja samuti intresse makstakse obligatsioonide omanikele obligatsioonidelt nende hoiukassas hoiulolemise ajal.

Obligatsioonide hoidmiseks peavad hoiukassadel olema kindlad ja mahukad hoiukohad. Seepärast võivad obligatsioone hoiule võtta ainult tsentraal- (rajooni-) hoiukassad ja samuti I järgu hoiukassad, kui neil on selleks vajalikud tingimused.

Obligatsioonide hoiulevõtmise kohta annab hoiukassa hoiutunnistuse. Hoiutunnistus võib olla nimeline ja „esitajale". Hoiukassad võtavad endale kohustuseks kontrollida võidutabelite järgi neid obligatsioone, mis on võetud hoiule nimeliste tunnistuste vastu, ja teatama nendele obligatsioonidele langenud võitudest.

Hoiukassad kannavad vastutust nende poolt hoiulevõetud obligatsioonide vigastamatuse ja puutumatuse eest. Juhul, kui obligatsiooni omanik kaotab nimelise tunnistuse, ei kaota ta õigust temale kuuluva obligatsiooni kättesaamiseks. Kirjaliku nõudmise peale annab hoiukassa omanikule uue hoiutunnistuse, võttes selle eest ühe rubla. Hoiutunnistuse „esitajale" kaotamise korral võib obligatsiooni kättesaamise õiguse taastada ainult kohus. Vastavalt NSVL Keskteivkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 14. juuni 1929. a. määrusele on kindlaks määratud eriline kohtupidamiskord

(täävitlusmenetlus) krediitasutiste poolt esitajale väljaantud raha ja väärtuste hoiulevõtmise dokumentide taastamiseks. Kohus otsustab välja anda esitajale uue hoiutunnistuse pärast kolmekuise tähtaja möödumist hoiutunnistuse kaotuse avaldamisest, kui hoiukassad pole selle aja jooksul obligatsioone hoiutunnistuse esitajaile välja andnud.

Nagu hoiuste paigutamiste alal hoiukassadesse, nii ka kõigi obligatsioonide hoiulevõtmise operatsioonide alal peetakse kõiki teateid saladuses. Hoiukassad ei avalda kellelegi, peale obligatsioonide omaniku või tema voliniku, teateid hoiulevõetud obligatsioonide kohta. Erandeid tehakse ainult eeluurimis- ja kohtuorganite suhtes nende kirjalikel nõudmistel ja seda ainult kriminaalasjus. Teadete avaldamise eest isikute kohta, kes on andnud hoiule oma obligatsioone, ja nendele kuuluvate obligatsioonide summa suuruse kohta võetakse hoiukassade töötajad kriminaalvastutusele.

Hoiukassadesse hoiuleantud obligatsioone ei või kasutada vastu omaniku tahtmist tema mõnede kohustuste kustutamiseks. Eeluurimis- ja kohtuorganeile on lubatud arestida obligatsioone või sisse anda nõudmine ainult ühenduses kriminaalasjaga.

Erandina üldistest reeglitest võib hoiukassadesse hoiuleantud obligatsioone lihtsustatud korras pärandada ühele või mitmele isikule obligatsiooni omaniku äranägemise järgi, olenemata sellest, kas need isikud on tema seaduslikud pärijad. Peale selle võib obligatsioone pärandada riigi- ja ühiskondlikele asutistele.

Obligatsioonide hoidmise eest võtavad hoiukassad väikest tasu — ühe kopika kuus iga obligatsiooni eest, olenemata selle väärtusest. Tasu võetakse aasta eest ette.

Obligatsiooni hoiulevõtmisel tehakse hoiutunnistusest kaks ärakirja, milledest üks on obligatsiooni omaniku isikuliseks kontoks, teine aga on hoiulevõetud obligatsioonide nimekirjaks. Kõigile kolmele dokumendile, milledel on ühesugune järjekorra-nummer, märgitakse obligatsioonide hoiulevõtmise päev, nende omaniku perekonna-, ees- ja isanimi, laenu nimetus, seeriad, numbrid, obligatsioonide summa ja väärtus. Loositavate väljalaskude obligatsioonide hoiulevõtmisel märgitakse ka viimase kupongi number. Obligatsioonide numbrite ja seeriate loetelu on vajalik seepärast, et obligatsioonide omanikul jääb õigus saada tulu obligatsioonidelt võitude näol, mis loositakse obligatsiooni- ja seerianumbrite järgi. Hoiutunnistus antakse obligatsioonide omaniku kätte, isikuline konto jääb hoiukassasse hoiulevõetud obligatsioonide arvestuseks, nimestik aga hoitakse koos obligatsioonidega hoiukassa laoruumis.

Vastuvõetud obligatsioonide ja nende hoidmise tasu kohta koostatakse iga operatsiooni jaoks eriorder, mis sisetatakse operatsiooni-päevikusse. Nimelise hoiutunnistuse obligatsioonide omanik jätab isikulisele kontole oma allkirja proovi ning samuti võib sellele kirjutada oma päranduskorraldusi.

Hoiulevõetud obligatsioone hoitakse hoiukassa laoruumis eraldi pakkides iga hoiutunnistuse järgi.

Obligatsioonide omanikud võivad nende poolt hoiuleantud obligatsioone kätte saada täielikult või osaliselt. Obligatsioonid antakse välja sellele isikule, kelle nimele on hoiutunnistus välja antud, või tema volitusel igale isikule. Obligatsioonide kättesaamisel on hoiutunnistuse esitamine kohuslik. Väljaantavate obligatsioonide summa, seeriad ja numbrid märgitakse hoiutunnistusele, isikulisele kontole ja nimestikule. Väljaantavate obligatsioonide ja hoiutasu kohta koostatakse order, millele obligatsioonide omanik kirjutab alla, ning ta allkiri võrreldakse isikulisel kontol oleva allkirja prooviga. Obligatsioonide väljaandmine ja raha laekumine kantakse operatsiooni-päevikusse. Kõigi obligatsioonide korraga kättesaamise korral jääb hoiutunnistus hoiukassasse.

Omaniku kirjalikul avaldusel võib hoiul olevaid obliobligatsioone tema poolt näidatud aadressil ära saata. Obligatsioonide saatmist teostatakse posti teel tähitud kirjas, järelmaksuga postikulude summa katteks.

Võite ja kuponge hoiulolevailt obligatsioonidelt makstakse välja nende omanike ilmumisel hoiukassasse ja hoiutunnistuste esitamisel.

Võitnud obligatsioon antakse esialgu omaniku kätte, seejärel aga makstakse harilikus korras võit välja. Kupongide väljaandmisel tehakse märkused hoiutunnistusele, isikulisele kontole ja nimestikule. Kupongide kättesaamist kinnitab obligatsiooni omanik oma allkirjaga isikulisel kontol.

Hoiulevõetud obligatsioonide kontrolli teostatakse võidutabelite järgi erikaartide abil, mis koostatakse iga üksiku obligatsiooni jaoks. Kaardile märgitakse laenu nimetus, obligatsiooni seeria ja hoiutunnistuse number. Kaardid paigutatakse kartoteeki seerianumbrite tõusvas järjekorras. Kaartidel märgitud seerianumbrite ja võidutabeleil märgitud seerianumbrite võrdlemise tagajärjel määratakse kindlaks võitnud obligatsioonid. Nende obligatsioonide omanikele saadetakse teade võidust. Kontrolli tulemused vormistatakse aktiga.

Veidi teissugune operatsioonide vormistamise kord on määratud esitaja-hoiutunnistuste alal. Kõigil dokumentidel — hoiutunnistusel, isikulisel kontol, nimestikul ja orde-

reil niihästi obligatsioonide vastuvõtmisel kui ka väljaandmisel ei märgita nende omanike nimesid.

Obligatsioonide osalisel väljaandmisel ja kupongide väljaandmisel esitatav hoiutunnistus jääb hoiukassasse, selle asemel aga antakse uus hoiutunnistus. Esitaja-hoiutunnistuse vastu hoiulevõetud obligatsioonide kontrolli võidutabelite järgi ei teostata. Selleks kontrolliks tarvisminevaid kaarte nendele obligatsioonidele ei koostata.

Hoiulevõetud obligatsioone arvestatakse kahele arvele väljaspool bilanssi. Ühele arvele arvestatakse tellimise korras realiseeritavate riigilaenude obligatsioonid ja teisele — 1938. a. Sisevõidulaenu obligatsioonid. Nende arvete jäägid määravad kindlaks nende obligatsioonide summa, mis on hoiukassades hoiul. Obligatsioonidelt laekuv hoiutasu arvestatakse raamatupidamises koos hoiukassade muude sissetulekutega.

C. Laenude väljaandmine obligatsioonide pantimisel.

Tingituna NSV Liidu majandusliku ja rahandusliku võimsuse kasvust tühistas Nõukogude Liidu valitsus riigilaenude obligatsioonide pantimisel väljaantava laenu saamise korra, milles nõuti obligatsioonide pantimiseks erilist luba riikliku krediidi ja säästutegevuse kaastöö-komisjonilt. 1. märtsist 1937 on kehtima pandud vaba obligatsioonide pantimisel laenu saamise kord.

Võimalus saada obligatsioonide pantimisel laenu tõstab veel enam elanikkonna huvi laenude vastu. Kuigi laenu saamisel on ajutine iseloom, siiski määrab riik laenude väljaandmiseks kindla ressursside summa, mis oleks võinud täiendavalt suunata rahvamajanduse finantseerimiseks. Seepärast kasutavad töötajad laenude saamist ainult äärmise vajaduse korral ja püüavad kustutada neid õigeks ajaks. Hoiukassad annavad laene välja takistamatult, olenemata asjaoludest, millede põhjal obligatsioonide omanikud pöörduvad nende poole laenu saamiseks. Obligatsioonide omanikud otsustavad oma äranägemise järgi obligatsiooni pantimise küsimuse ja kellelgi ei ole õigust teha neile mingeid kitsendusi.

Laene riigilaenude obligatsioonide pantimisel annavad kõik I järgu hoiukassad ja tsentraal- (rajooni-) hoiukassad.

Laenude väljaandmise põhialused on kindlaks määratud NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 20. juuli 1936. a. määrusega.

Laene antakse välja elanikkonna keskel mahutatud kõigi riigilaenude obligatsioonide pantimisel. Laenu saamise õigust kasutavad ainult obligatsioonide omanikud — füüsilised isikud. Ettevõtteile ja asutistele laene välja ei anta.

Laenu suurus ei või ületada 30 protsenti panditavate obligatsioonide nominaalhinnast. Iga obligatsiooni omanik võib pantida obligatsiooni igasuguse summa eest. Pandiks võetakse vastu kindlakstehtud maksvuse tunnustega obligatsioone. Loositavate väljalaskude obligatsioonidel peavad alles olema kõik järjekorra-kupongid.

Laene antakse välja mitte üle 6-kuise tähtajaga. Selle aja jooksul tuleb laen ära tasuda. Laenu kasutamise eest tasutakse 6 kuu jooksul 0,5 protsenti kuus. Laenu kasutamisel üle 6 kuu võetakse kõrgendatud protsente — 1 protsent kuus, alates kuuekuise tähtaja möödumise päevast pärast laenu väljaandmist.

Laenu kasutamise ajal ei tasuta laenusaajaile obligatsioonidelt saadavat tulu, s. t. nad ei võta osa võidutiraažidest ega saa kupongide järgi intresse. Niisuguse laenu väljaandmise tingimusel langeb ära vajadus kinnitada iga laenusaaja nimele tema poolt panditud obligatsioone. Kõik panditud obligatsioonid tehakse vastutamatuiks, laenu kustutamisel aga annavad hoiukassad välja uued sama laenu ja väljalasu obligatsioonid, milledelt nende hoidjad saavad edaspidi tulusid üldistel alustel.

On loomulik, et kindlaintressiliste väljalaskude obligatsioone antakse välja ainult nende hulgast, mis pole võitnud eelmises tiraažis, loositavate väljalaskude obligatsioone aga — järjekorra-kupongiga. Loositavate väljalaskude obligatsioonide pandist väljaandmisel makstakse laenusaajale välja intressitulu, mis on kasvanud enne laenu saamise päeva jooksva kupongi järgi, mis oli panditud obligatsioonidel, ja sellelt nõutakse sisse protsendid, mis on kogunenud järjekordse kupongi järgi, mis olid pandist väljaantavail obligatsioonidel kuni laenu kustutamise päevani.

Võttes pandiks obligatsioone annavad hoiukassad laenusaajale nimelise pandikviitungi. Obligatsiooni omanik võib volitada igat isikut pantima obligatsiooni tema nimele. Selleks annab ta asutise või ettevõtte poolt kinnitatud volituse töökoha või elukoha järgi. Pandikviitungeid esitajaile välja ei anta.

Kõiki laenuandmise operatsiooni teateid, samuti ka obligatsioonide hoiulevõtmise operatsioone hoiavad hoiukassad saladuses, andes teateid panditud obligatsioonide kohta ainult kohtu- ja eeluurimisorganite kirjalikel nõudmistel kriminaalasjade korral.

Päranduslikke korraldusi panditud obligatsioonide suhtes hoiukassad vastu ei võta. Laenusaaja seaduslikud pärijad võivad surma puhul kätte saada panditud obligatsioonid tingimusel, et nad kustutavad laenu.

Laenu kustutada ja obligatsiooni tagasi saada võib ainult sellest hoiukassast, kust oli laen saadud. See on tingitud sellest, et laenusaaja isikulist kontot ja tema poolt saadud laenu arvestust peetakse selle väljaandmise koha järgi. Laenu lubatakse kustutada niihästi korraga kui ka osade kaupa. Laenu kustutamisel osade kaupa antakse välja vastava summa suurused obligatsioonid; seejuures ei tohi kustutamata jäänud laenu osa ületada 30 protsenti pandiks jäävate obligatsioonide nominaalhinnast.

Nagu teada, on 10- ja 25-rublase väärtusega obligatsioonid ainult vahetamiseks ja neid antakse välja ainult neil juhtudel, kui väljaantavat obligatsioonide summat ei saa nendeta koostada. Selleks et vältida nende obligatsioonide väljaandmist, peab iga laenu kustutamise osaline tasumine sündima 15 rubla suuruses (30 protsenti viiekümne-rublase obligatsiooni nominaalhinnast) või 10-kordses summa suuruses, loositavate väljalaskude obligatsioonide pantimisel aga — kas 30 rubla (30 protsenti sajarublase obligatsiooni nominaalhinnast) või 30-kordses summa suuruses. Selle tingimuse kohaselt võib välja anda mitte alla 50-rublaseid obligatsioone, loositavate laenude väljalaskudelt aga mitte alla 100-rublaseid. Kui aga laenu osaliseks tasumiseks makstakse vähem kui 15 või 30 rubla, siis antakse vastava summa obligatsioonid välja ainult pärast lisatasumist.

Laenu kustutamiseks ja obligatsiooni saamiseks pole sunduslik isiklik ilmumine. Laenusaajal on õigus anda igale isikule ettevõtte või asutise poolt kinnitatud volitus töö- või elukoha järgi laenu tasumiseks ja obligatsiooni tagasisaamiseks. Peale selle on võimalik posti teel hoiukassasse siirda kogu laen või selle osa ja välja saata pandikviitung, andes oma aadressi hoiukassa poolt obligatsiooni väljasaatmiseks. Täielikul või osalisel laenu kustutamisel tuleb esitada pandikviitungid.

Protsendid laenu kasutamise eest tasutakse ette selle tähtaja eest, milleks laen on antud, ja peetakse laenusummast kinni. Laenu ennetähtaegsel tasumisel annab hoiukassa tagasi protsentide vahe. Kui laen kustutatakse enne ühe kuu möödumist väljaandmise päevast, siis võetakse protsente ühe kuu eest. Kui laenusaaja kasutas laenu üle selle tähtaja, mille eest on tasutud protsendid, siis tuleb tal laenu kustutamisel tasuda lisaprotsente.

Enne obligatsioonide pandiks vastuvõtmist hoiatatakse laenusaajat vajadusest kontrollida neid võidutabelite järgi, sest et neid obligatsioone ei jäeta neile.

Igale laenusaajale avatakse hoiukassas isikuline konto, kuhu märgitakse tema perekonna-, ees- ja isanimi ning aadress. Isikulises kontos arvestatakse: väljaantud laenu sum-

mat, pandiks vastuvõetud obligatsioonide summat ja protsente laenu kasutamise eest. Laenusaaja jätab isikulisele kontole oma allkirja proovi, mis on vajalik võrdlemiseks obligatsiooni vastuvõtmisel antava allkirjaga. Pandikviitung nummerdatakse sama numbriga, mis on isikulisel kontol, ja sellel on põhiliselt samad andmed. Pandikviitungile ja isikulisele kontole ei märgita panditud obligatsioonide seeriat ja numbreid, sest et neid laenu väljaandmise tingimuste kohaselt ei kinnitata laenusaaja nimele.

Iga laenu väljaandmise ja obligatsioonide pandiks vastuvõtmise operatsiooni kohta koostatakse order, millel obligatsioonide omanik kinnitab allkirjaga laenu kättesaamist. Nende operatsioonide arvestuseks peetakse hoiukassades operatsiooni-eripäevikut, kuhu järjekorras kantakse sisse kõik nii laenu väljaandmise kui ka kustutamise operatsioonid.

Laenu tagasiandmine ja obligatsioonide väljaandmine märgitakse samuti isikulisele kontole ja pandikviitungile. Nende operatsioonide kohta koostatakse laenu osalisel väljamaksmisel order, millel laenusaaja kinnitab oma allkirjaga panditud obligatsioonide kättesaamist. Kogu laenu kustutamisel jääb pandikviitung hoiukassasse ja asendab laenu kustutamisraha vastuvõtmise ja obligatsioonide pandist väljaandmise orderit.

Pandikviitungi kaotamise korral antakse laenusaajale tema kirjalikul avaldusel uus kviitung, mille eest võetakse üks rubla.

Laenude väljaandmis- ja kustutamisordereid kasutatakse operatsioonide järelkontrolliks laenude alal. Kontrolli teostatakse tsentraal- (rajooni-) hoiukassade raamatupidamistes.

Laenude väljaandmise ja kustutamise käivete kokkuvõtte-arvestuseks, obligatsioonide pandiks vastuvõtmise ja pandist väljaandmise ning samuti saadud protsentide arvestuseks on hoiukassade bilanssidel eriarved.

Hoiukassade operatsioone laenude alal teostatakse liidueelarve arvel. Iga viie päeva tagant tasub Riigipank liidueelarve ressurssidest hoiukassadele laenude kustutamiseks ja protsentide väljamaksmiseks kasutatud summa. Vastupidi, kui viispäeviku tulemused on eelarve kasuks, siis kannavad hoiukassad liidueelarvesse üle summa, mis on saadud protsentide ja kustutatud laenudelt laekunud summade jäägist.

11. RIIGILAENUDE OBLIGATSIOONIDE VALITSEMINE HOIUKASSADES.

Riigilaenude mahutamine ja obligatsioonide omanike teenindamine põhjustab määratu suurt obligatsioonide käivet.

Kogu see käive teostatakse hoiukassade läbi. Ükski obligatsioon ei lähe hoiukassast mööda. Loomulik, et hoiukassasse koondub suur hulk obligatsioone. Kõik need, olenedes nende kuuluvusest ja otstarbest, võib liigitada kolme gruppi. Esimene grupp koosneb riigile kuuluvaist obligatsioonidest, mis peamiselt on määratud väljaandmiseks tellijaile ja isikuile, kes kustutavad laene. Neid obligatsioone arvestatakse hoiukassades nagu „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depood". Teise obligatsioonide grupi moodustavad elanikkonnale kuuluvad obligatsioonid, mis on hoiukassadesse hoiule antud kuni nõudmiseni. Ja viimaks kolmas grupp, mille moodustavad hoiukassa poolt kustutatud ning pärast kontrolli hävitamisele kuuluvad obligatsioonid.

Suurim hulk obligatsioone kuulub „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoole", koosnedes neist obligatsioonest, mis Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsus saadab kohtadesse tellijaile väljaandmiseks ja sularaha eest müümiseks. Siia kuuluvad ka panditud obligatsioonid. Seepärast antakse laenu tasumisel obligatsioone samuti „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoost".

„NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo" obligatsioonide hoidmisega ja arvestusega teostavad hoiukassad ühtlasi ka nende valitsemist.

Nende teadete põhjal, mis saadakse ettevõtete ja asutiste raamatupidamistelt, rahandusosakondade maksuagentidelt ja küla-hoiukassadelt laenu väljalaskude mahutamise ja obligatsioonide väärtuste kohta, koostavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad ja esitavad riikliku krediidi ja hoiukassade valitsustele obligatsioonide väljasaatmise nõudeid. Peavalitsus saadab obligatsioone laiali tsentraal- (rajooni-) hoiukassadele ainult oblasti, kraide ja vabariiklike valitsuste avaldusel. Sellega saavutatakse tsentraal- (rajooni-) hoiukassade nõudmiste põhjendatuse kontroll.

Peavalitsuse käsul teostab vahenditult obligatsioonide laialisaatmist Riigimärkide Tootmise Valitsus — Goznak. Obligatsioone saadetakse posti teel väärtpakkides, millede kättesaamisest teatavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad Peavalitsusele. Kui saadud obligatsioonide kontrollimisel avastatakse vajak, ülejääk või vigaseid obligatsioone, siis koostatakse selle kohta akt, mis saadetakse Peavalitsusele ja Goznak'ile.

Igale tsentraal- (rajooni-) hoiukassale määratakse kindlaks „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo" obligatsioonide hulga piir, mida ta võib enda juures hoida, vastavalt tema töömahule ja väärtuste hoidmise tingimustele. Kindlaksmääratud piiri ületavad obligatsioonid saadavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad posti teel väärtpakkides

Goznak'ile tagasi. Obligatsioonide kättesaamine peab olema kinnitatud Goznak'i poolt. Obligatsioonide ärasaatmist Goznak'ile võib teostada ainult oblasti, kraide, vabariiklike riikliku krediidi ja hoiukassade valitsuste loal, kes ennem saab selleks loa Peavalitsuselt.

Kõiki saadud ja Goznak'ile saadetud obligatsioone arvestavad tsentraal- (rajooni-) hoiukassad spetsiaalseile, väljaspool bilanssi seisvaile arveile, mis on määratud „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo" obligatsioonide arvestuseks.

Tsentraal- (rajooni-) hoiukassad varustavad oma tagavarast obligatsioonidega nendele alluvaid allhoiukassasid.

Tsentraal- (rajooni-) hoiukassades hoiulolevad „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo" obligatsioonid pitseeritakse kinni enne igat võidutiraaži. Laenu obligatsioonide kinnipitseerimist toimetab erikomisjon, mis määratakse linna- (rajooni-) rahandusosakonna juhataja ja tsentraal- (rajooni-) hoiukassa juhataja ühise käskkirjaga. Komisjon kontrollib obligatsioonide olemasolu, eraldab neist teatud osa jooksvate operatsioonide teostamiseks; ülejäänud obligatsioonid pitseeritakse. Üheaegselt koostatakse kaks akti: üks — obligatsioonide pitseerimisest ja teine — obligatsioonide eraldamisest jooksvaiks operatsioonideks märkusega obligatsioonide summast, samuti aga seeriaist, numbreist ja nende väärtusest. Laenu kustutamise operatsioonide läbiviimisel tiraaži ajal märgitakse pandist väljaantava obligatsiooni väärtus, seeria ja numbrid nende operatsioonide kohta koostatud orderi teisele küljele (täielikul kustutamisel — pandikviitungile) ning samuti märgitakse aktile.

Pärast ametliku võidutabeli saamist kontrollib komisjon esiteks obligatsioonide jääki, mis on eraldatud jooksvate operatsioonide läbiviimiseks, siis aga asub pitseeritud obligatsioonide kontrollimisele. Obligatsioonid, milledele on langenud võit, võetakse välja ja kustutatakse stambi pealelöömise ja obligatsiooni käega kirjutatud väärtuse väljalõikamise teel. Kontrolli tulemustest koostab komisjon akti. Kustutatud obligatsioonid, milledele on langenud võidud 500 rubla ulatuses, saadetakse kustutatud obligatsioonide ja kupongide hävitamise ja kontrollkomisjonile riikliku krediidi ja hoiukassade valitsuste juures, kus need pärast eelkontrolli hävitatakse. Üle 500 rubla võitnud obligatsioonid saadetakse ekspertiisi tegemiseks Peavalitsusele.

Loositavate väljalaskude obligatsioonidel lõigatakse jooksvad kupongid ära kupongide tasumise tähtaja saabumisel. Äralõigatud, kustutatud kupongid saadetakse samuti kustutatud obligatsioonide ja kupongide kontrollkomisjonile.

Mõnedes suurtes linnades organiseeritakse hoiukassade ja riikliku krediidi ülelinnaliste valitsuste juures deposiitosakonnad, kes hoiavad, arvestavad ja valitsevad „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo“ obligatsioone, mis saadakse ülelinnalistest tsentraal-hoiukassadest. Selle abinõu mõte on vabastada tsentraal-hoiukassad „NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadi depoo“ obligatsioonide valitsemise tööst ning võimaldada neile rohkem aega elanikkonna ressursside kaasatõmbamise plaani täitmise operatiivtööks.

12. RIIGI- JA KOOPERATIIVSETE ASUTISTE JA ORGANISATSIOONIDE POOLT OMANDATUD LAENUD.

Elanikkonna keskel mahutamiseks väljaantavate laenude kõrval on olemas laene, millede omanikeks on mitmesugused riigi- ja kooperatiivsed asutised ja ühiskondlikud organisatsioonid. Viimaseil aastail nende ressursid etendavad võrdlemisi väikest osa riigieelarve tuludes laenudelt. Siiski oli Nõukogude laenude arengu algperioodil asutistele ja organisatsioonele kuuluvate obligatsioonide summa kaks korda suurem elanikkonna keskel realiseeritud obligatsioonide summast.

Kõrge asutiste ja organisatsioonide erikaal riigilaenu üldsummas oli vahenditus seoses tol ajal sisseseatud majanduse ühiskonnastamise režiimiga. Tookord olid maksva olukorra kohaselt riigi- ja kooperatiivsed ettevõtted ja organisatsioonid sunnitud suunama osa oma tuludest tagavara- ja reservkapitalide moodustamiseks, mis olid määratud peamiselt puudujääkide katmiseks. Eesmärgiga säilitada neid kapitale niisuguses vormis, mis garanteerib nende kiiret realiseerimist vajaduse korral, kohustasid NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 7. märtsil 1924 kõiki riigiasutisi ja ettevõtteid paigutama 60 protsenti oma tagavara- ja reservkapitalidest loositavate laenude obligatsioonidesse. Peaaegu samal ajal lasti välja 1924. a. Esimene riigi 8-protsendiline siselaen mahutamiseks asutiste ja organisatsioonide vahel. Tingituna säästude kasvust sotsialistlikus majanduses ning tagavara- ja reservkapitalide suurenemisest riigi- ja kooperatiivseis ettevõtteis ja organisatsioonides a. 1926—1928 lasti samadel tingimustel välja veel kolm laenu. Viimane neist — 1928. a. Neljas 8-protsendiline siselaen, mis oli välja lastud 15-aastase tähtajaga, on käibel praegugi.

Ettevõtete ja organisatsioonide poolt omandatud laenud, erandina elanikkonna keskel mahutatud laenudest, ei suurenda sotsialistliku majanduse üldressursse. Nende osa on jaotada sotsialistlikus majanduses juba kogutud ressursse.

Edaspidi, seoses riigiettevõtete ja asutiste rahamajandusliku organiseerimise üleminekuga uuele korrale ja eelarvesse laekuvate tulude mahaarvamiste väljalangemisega eelarvest, likvideeriti tagavara- ja reservkapitalid esialgu tööstuses, siis aga kõigis muis riigiettevõtteis ja asutistes, peale krediitasutiste ja Riikliku Kindlustuse, kus tagavarakapitalide olemasolu on tingitud nende tegevuse iseloomust. 8-protsendiliste siselaenude obligatsioonid, milledesse olid mahutatud likvideeritud tagavara- ja reservkapitalid, läksid NSVL Rahvakomissaride Nõukogu 23. juuli 1930. a. ja 23. aprilli 1931. a. määruse põhjal riigieelarve tuluks.

Tagavara- ja reservkapitalide likvideerimine riigiettevõtteis ja asutistes kitsendas 8-protsendilise siselaenu käibe ala. Selle laenu omanikeks olid tarbijate ja tööstuslik kooperatsioon ning samuti Riikliku ja Sotsiaalkindlustuse organid. Hiljem, tingituna tarbijate kooperatsiooni käibe ressursside suurenemise vajadusest, osteti suurem osa tema käes olevaist 8-protsendilise siselaenu obligatsioonidest välja. Pärast Sotsiaalkindlustuse eelarve ühendamist riigieelarvega anti Nõukogude Liidu Ametiühingute Kesknõukogu määruse põhjal kõik Sotsiaalkindlustuse organeile kuuluvad obligatsioonid riigi tuluks. Nüüdisajal on 8-protsendilise siselaenu obligatsioone ainult Riikliku Kindlustuse organeil, tööstuslikul kooperatsioonil ja mõnedel teistel asutistel.

Oluliselt erinevad ettevõtete ja asutiste poolt omandatud laenud laenust, millesse hoiukassad mahutavad hoiustena saabunud ressursside vaba jääki. Järelikult tuleb sellelt laenult laekunud sissetulekule vaadata kui rahva ressurssidele. Kõiki arvestusi selle laenu alal peab vahenditult Riikliku Krediidi ja Hoiukassade Peavalitsus koos NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadiga. Laenult saadud intressid on määratud hoiustaja intressitulu väljamaksmiseks ja hoiukassade aparaadi ülalpidamiseks. Laenult saadud sissetulekute summa nähakse ette NSVL riigieelarves ja ta määrab kindlaks hoiuseisse kogumise plaani mahu. Seepärast iseloomustub rahvasäästude osa eelarves sissetulekutega elanikkonna keskel mahutatud laenudelt ja hoiukassade poolt omandatava laenuga.

Originaali tiitel:
Г. Раговер. Государственные займы. Москва 1941.

Vastutav toimetaja *D. Taev*. Korrektor *B. Vahi*. Tehniline toimetaja *Ed. Nurmsalu*. Laduda antud: 4. V 1941. Trükki antud: 19. V 1941. Trükitähtede arv trükipoognas: 42 112. Trükipoognate arv: 4,5. Autori arvutuspoognate arv: 4. Trükiarv: 5000 eksempl. Kaust: 23x15 cm. Paber: 60:92 cm. Trükikoja tellimise nr. 1608. MB — 5545. Trükikoda „Ühistöö“, Rakvere, Lai tän. 12.

Печатано на эстонском языке. Г. Раговер. Государственные займы.
Издат. Управления Гострудсберкасс и Госкредита Эстонской ССР, Таллин.
Типография »Юхистээ«, Раквере, улица Лай 12.

TASUTA

A-12356